

JOÃO TỸ RÁ

Topẽ tỹ ti vĩ tỹ nén ù kar han

¹ Topẽ tỹ nén ù kar han tũg ki tóg nĩ ja nĩ, ãg tỹ ù to: Topẽ vĩ, he mũ ãn ti. Hã to ãg: *Jesus*, he mũ. Topẽ mré tóg nĩ nĩ. Topẽ vĩ tỹ ti nĩ gé. ² Nén kar han to hã tóg Topẽ mré nĩ nĩ. ³ Ti vĩ hã tỹ tóg nén ù kar hynhan, Topẽ ti. Ti pir mỹ tóg nén ù han tũ nĩ, ti hã mré tóg hynhan kãn. ⁴ ãg tỹ ù to: Topẽ vĩ, he mu ãn vĩ rĩr nĩ, hã kỹ tóg ãg rĩnrĩr han ke mũ gé. Jẽngrẽ ri ke ti nĩ. Ti tỹ ãg kanhrãn to ken hã vẽ. ⁵ ãg mỹ tóg jẽngrẽ han tĩ. ãg ki kuty ãn tỹ tóg tũ' he tĩ. Kỹ Nén-Kórég vĩ ti tỹ tũ' he sór ja nĩ, hã ra tóg ti tỹ hẽ ri ke ja tũ nĩ.

⁶ Kỹ kejẽn Topẽ tóg ãprã ke ù jẽnẽ, ti jiji hã vĩ: *João*, he mũ. ⁷ Ti mỹ tóg: “ag mỹ ù tỹ ag mỹ jẽngrẽ han ke mũ ãn kãmén“ he ja nĩ. Hã kỹ tóg ke mũ, ãg kar tỹ ti vĩ mẽ kỹ kri fi jé. ⁸ *João* pijé ãg mỹ jẽngrẽ han ja nĩ'. Ti tỹ ãg mỹ: “ẽn hã vẽ,” henh kãtĩg ja vẽ. ⁹ Jẽngrẽ pẽ ãn hã vẽ. ãprã tóg jun, ti tỹ ãg kanhrãn jé, ãprã ke kar.

¹⁰ Ga han tóg. Kỹ tóg ãg mré kri tĩnh kãtĩg gé. Hã ra ãprã ke ag tóg ti ki kanhrãn ja tũ nĩ. ¹¹ Ti *povo* kar mĩ tóg tũg ja nĩ, hã ra ti mré ke ag pijé ti ki ge sór ja nĩgtĩ'. ¹² ù ag tóg hã ra ti ki ge mũ. ãn ag to tóg: “Topẽ krẽ,” he mũ, ù tỹ ti ki ge kỹ nỹtĩ tãvĩ ag hã to. ¹³ ãg tỹ ti ki ge kỹ nỹtĩ tugrĩn ãg tóg tỹ ti krẽ nỹtĩ. ãg mur tugrĩn ãg tóg ver tỹ ti krẽ tũ nỹtĩ. ãg

panh tỹ ãg m̃nh fi mré nỹ tugrĩn ãg tóg mur mũ gé. Topẽ tỹ ãg han m̃n tugrĩn ãg tóg tỹ ti krẽ nỹtĩ jãvo.

¹⁴ ãg tỹ ã to: Topẽ vĩ, he mũ ãn vỹ ãg ri ke mur, kỹ tóg tỹ ãprã ke jẽ sir. ãg mré tóg tĩ ja nĩgtĩ. Hã kỹ sóg ti vé. Pã'i mág vỹ tỹ ti nĩ, ãn tar, tag ve inh. ãg to há tãvĩ ti nĩ. Kỹ tóg ki hã tó tĩ gé. Tỹ tóg Topẽ kósin pir nĩ.

¹⁵ *João* vỹ ti kãmén ja nĩ gé. Ti kãmén há han tóg. Kỹ tóg: “inh nón kãtĩg ke mũ ãn vỹ inh kãfór nĩ,” he ja nĩ. “Ti tỹ inh nón kãtĩg ke mũ ra tóg tỹ ijo ke nĩ. ãn tó inh huri ãjag m̃. Ti hã vẽ,” he ja tóg nĩ.

¹⁶ ãg to há tãvĩ tóg nĩ, hã kỹ tóg ãg m̃ nén ã há kar han, ãg jagãgtãn kỹ. ãg jagãgtãn tag tovãnh ke tũ pẽ tóg nĩ. ¹⁷ *Moisés* vỹ ãg m̃ Topẽ tỹ ãg jyvẽn mũ ãn tó ja nĩgtĩ, ãg tỹ ti vỹ ki króm jé. Hã ra *Jesus* tóg ãg m̃: “Topẽ vỹ ãjag m̃ vẽn pãte fón sór mũ, ti tỹ ãjag to há nĩn kỹ,” he mũ. Ti hã ne ãg m̃ vẽn vỹ sér ãn tó mũ'. ¹⁸ ãg pijé Topẽ vég tĩ'. Kỹ ãg kã mĩ ke ã vỹ ti ve ja tũ nĩ gé. Ti kósin pir hã vỹ ãg m̃ ti kãmén tĩ. Ti hã vỹ ti jóg mré nĩ nĩ, Topẽ mré.

João Batista tỹ Jesus kãmén

(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Lc 3.1-18)

¹⁹ Kejẽn *Judeu* ag pã'i ag vỹ *João* m̃ vẽn vỹ jẽnẽg mũ. Topẽ tũ ki rĩr tĩ ag jẽnẽg ag tóg mũ, *Levi* krẽ'krẽ ag mré, ag tỹ ti m̃: “ũ nỹ tỹ ã nĩ?” he jé.

²⁰ Kỹ tóg: “inh pijé tỹ *Cristo* nĩ,” he mũ. Ag m̃ tóg tó há han.

²¹ Kỹ ag tóg ti m̃: “kỹ ã hỹn tỹ ã nĩ? ã m̃ tỹ *Elias* nĩ?” he mũ. Hã ra tóg: “vó” he mũ gé.

Kỹ ag tóg ti m̃: “Topẽ vỹ tó tĩ ã nẽji kãtĩg ke mũ gé. Ti hã m̃ tỹ ã nĩ?” he mũ. Hã ra tóg: “vó,” he mũ gé.

²² Kÿ ag tóg: “ũ nÿ tÿ ã nĩ, ge kÿ? Pã'i ag vÿ ãg jẽgnẽ, ãg tÿ ã ki jẽmẽ jé. Ëg hÿn ag mÿ ne tónh ke mũ'? Vẽso ã hẽri ke ti?” he mũ.

²³ Kÿ tóg ag mÿ *Isaiás* tÿ rá tó mũ, hã vÿ: “ũ tÿ ãmã tũ ja tá jẽ kÿ vẽn kar mÿ Topẽ jykre kãmén mũ ãn vÿ tÿ inh nĩ,” he mũ. “Û tÿ vẽn kar mÿ: “ãg *Senhor* japry kure ra, ti jamĩn kurynh ra,” he tĩ ãn vÿ tÿ inh nĩ,” he tóg.

²⁴ Jãvo ù tÿ ti ki jẽmẽg mũ ag vÿ tÿ pã'i tÿ *Fariseu* ag mré ke nÿtĩ. ²⁵ Kÿ ag tóg: “ã tÿ hẽ ri ken kÿ ag kygpe sór nẽ, ã tÿ tÿ *Cristo* tũ hã ra?” he mũ. “Inh pijé tÿ *Elias* nĩ'. Inh pijé tÿ Topẽ vĩ tó tĩ ãn nĩ,” he ã tóg tĩ, hã ra ã tóg ag kygpég tĩ,” he ag tóg. ²⁶ Kÿ tóg: “goj tÿ sóg ag kygpég tĩ,” he mũ. “Hã ra ù tóg ãjag kã mĩ tĩnh mũ ha, ãjag tÿ ùn ki kagtĩg ù. ²⁷ Ën vÿ inh nón kãtĩg ke mũ, hã ra tóg inh kãfór nĩ. Sÿ tÿ ti mÿ rãnrãj tĩ nĩnh ke vẽ vẽ, sÿ ti pẽn né kunũnh ke vẽ vẽ. Hã ra sóg tÿ ti krẽm ke pẽ jẽ,” he tóg, *João* ti.

²⁸ Ëmã tÿ *Betânia* tá ag tóg ti venh kãmũ ja nĩgtĩ, goj tÿ *Jordão* mã tá. Tá tóg ag kygpég jẽ nĩ.

Topẽ cordeiro

²⁹ Tÿ vaj kÿ tóg *Jesus* vэг mũ sir. Kÿ tóg ti to: “ti hã vẽ,” he mũ. “Ëg tÿ Topẽ mÿ *cordeiro* tãnh ãn ri ke ti nĩ. Ti hã vÿ ãg kar tÿ Topẽ vĩ mranh ãn jagfy ter ke mũ. ³⁰ Sÿ ùn kãmén mũ ãn hã vẽ. Û tÿ ijo jẽ mũ vÿ inh nón kãtĩg ke mũ, he ja inh nĩ, ti to. Inh kãfór ti nĩ, ti tÿ tÿ inh jo ke nĩn kÿ. ³¹ Inh pijé ti ki kanhró ja nĩ', hã ra sóg *povo* tÿ *Israel* ag kar kygpé, ag tÿ ti ki kanhrãn kãn jé,” he tóg.

³² Kÿ tóg: “Topẽ kuprĩg ve inh,” he mũ gé. “Kanhkã tá kãtére kÿ tóg ti jẽnĩmanh kri nĩ nĩ. Tÿ

tóg sóráng ve nĩ. ³³ Inh pijé *Jesus* ki kanhró nĩ vê'. Hã ra Topê tóg inh mĩ: “ha ag kygpenh tĩg,” he ja nĩ. Kĩ tóg inh mĩ: “ã tỹ inh kuprĩg ve kũ ã tóg ti ki kanhró nĩnh mũ,” he ja nĩ gé. “Kanhkã tá kãtère kũ tóg ag kã ãn pir kri góm kenh ke mũ. Ên vỹ inh kuprĩg tỹ ag kygpenh ke mũ,” he ja tóg nĩ inh mĩ, Topê ti, *Jesus* to. ³⁴ Tag ve inh, hã kũ sóg ãjag mĩ: ti hã vỹ tỹ Topê kósin nĩ, he mũ,” he tóg.

Jesus tỹ ti mré mũ tĩ ag jé prẽ

³⁵ Tỹ vaj kũ *João* tóg ti mré mũ tĩ régre ag mré vēmén jẽ nĩ. ³⁶ Kũ tóg *Jesus* tỹ mĩ tĩg vég mũ, kũ tóg ag mĩ: “ẽg tỹ Topê mĩ ẽg mẽg tỹ *cordeiro* tân h ẽn ri ke ti nĩ,” he mũ.

³⁷ Ti vỹ tag tigrĩn ag tóg *Jesus* nónn mũ mũ. ³⁸ Kũ tóg ag mĩ: “ne nẽ?” he mũ. Kũ ag tóg: “*Rabi*’, ã hẽ tá ẽmã nĩ?” he mũ. *Rabi* to ken hã vẽ, hã vỹ: ẽg kanhrãn tĩ, he mũ. ³⁹ Kũ tóg: “mũ jé ha, ve jé,” he mũ. Kũ ag tóg ti mré mũ mũ sir. Ti mré ag kurã ẽn tũg mũ. Rã ké ti nỹ ha, 4 óra hỹn hẽn ri ke mũn.

⁴⁰ Ag kã ã vỹ tỹ *André* nĩ, *Simão Pedro* jãvy. ⁴¹ Kũ tóg vêsỹmér ti kãke venh tĩ kũ ti mĩ: “*Messias* ve inh,” he mũ. *Messias* to ken hã vẽ, hã vỹ: *Cristo*, he mũ, hã vỹ: Topê tỹ ãn jẽnẽg mũ, he mũ. ⁴² Kũ tóg ti mré ti venh tĩ mũ. Kũ *Jesus* vỹ ti ki ẽvãnh mũ, kũ tóg: “*Simão* vỹ tỹ ã nĩ, *João* kósin,” he mũ. “Sỹ ã jijin mãn ke vẽ, hã vỹ: *Cefas*, he mũ,” he tóg. *Cefas* to ken hã vẽ, hã vỹ: *Pedro*, he mũ, hã vỹ: pãró, he mũ.

Jesus tỹ Filipe mré Natanael jé prẽ

⁴³ Tỹ vaj kũ tóg ga tỹ *Galiléia* ra tĩg sór mũ. Kũ tóg *Filipe* mĩ: “inh mré kãtĩg,” he mũ. ⁴⁴ Hã ra *Filipe* vỹ tỹ *Betsaida* tá ke nĩ, *André* mré *Simão* jamã ẽn tá ke.

⁴⁵ Kĩ tóg *Natanael* venh tĩ mũ. Ti mĩ tóg: “*Cristo* ve inh huri,” he mũ. “*Moisés* vỹ ti kãtĩg ke rán ja nĩgtĩ, ã ag ke gé. *Jesus* to ken hã vễ, *Nazaré* tá ke ên, *José* kósin ên ti,” he tóg. ⁴⁶ Kĩ tóg: “hã ra sóg *Nazaré* tá ãn há ve ja tũ nĩ ver,” he mũ. Hã ra tóg ti mĩ: “ge ra ti venh kãtĩg,” he mũ. Kĩ tóg ti mré tĩ mũ.

⁴⁷ Ag tỹ *Jesus* tá junjun mũ ra tóg, ã tỹ tá nỹtĩ ag mĩ ti kãmén mũ. “Ûn kãtĩ ên ve ra. *Israel* krê'krê pễ vễ, ãn há, ãn ón vãnh,” he tóg. ⁴⁸ Hã ra *Natanael* tóg ti vĩ tag mễg mũ. Kĩ tóg ti mĩ: “kỹ ã mĩ inh ki kanhró nĩ?” he mũ. Kĩ tóg: “*Filipe* tỹ ã jé prěr to hã sóg ã vé, ã tỹ ka tỹ *figueira* krêm jê ên kã,” he mũ.

⁴⁹ Kĩ tóg ti mĩ e tĩ. “Topễ kósin vỹ tỹ ã nĩ, *Rabi*,” he tóg. “Ëg *povo* tỹ *Israel* kri pã'i vỹ tỹ ã nĩ,” he tóg.

⁵⁰ Kĩ tóg: “isỹ ã mĩ: ã ve ja inh nĩ, ã tỹ ka krêm jê ra, hen kỹ tóg ã mĩ e tĩ,” he mũ. “Hã ra tóg ver tỹ nén ã tũ nĩ. Isỹ kar kỹ nén han ke mũ vỹ ã mĩ e pễ tãvĩ tĩnh mũ, ha vem nĩ,” he tóg. ⁵¹ “Ha vé, ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Kanhkã nor kỹ nĩ ve jé ãjag tóg ke mũ. Tá Topễ tỹ jëgnê jafã ag vỹ kãrenh ke mũ, iso, kar kỹ ag tóg ra mũ mãn ke mũ gé. Tỹ sóg êprã ke fi kósin nĩ mĩr,” he tóg.

2

Jesus tỹ vễnh prũg venh tĩg

¹ Kurã tãgtũ tũg kỹ ã tóg vễnh prũg han mũ, êmã tỹ *Caná* tá, ga tỹ *Galiléia* tá. *Jesus* mỹnh fi vỹ venh tĩg ja nĩ. ² Kĩ ag tóg *Jesus* mỹ tó mũ gé, ti tỹ fénhta venh kãtĩg jé, ti mré mũ tĩ ag mré. ³ Ag tỹ tá nỹtĩ ra vãhã *vinho* tóg tũ' he mũ. Kĩ ti mỹnh fi tóg ti mĩ: “*vinho* vỹ hur tũg,” he mũ. ⁴ Hã ra tóg fi mĩ: “*toreg*’, mỹnh’, inh mré ke tũ vễ ver,” he mũ. ⁵ Hã ra fi tóg

ũ tỹ fénhta ki rĩr tĩ ag mỹ: “ti tỹ ãjag mỹ nén ũ tó kỹ han nĩ,” he mũ.

⁶ Hã ra goj né tỹ 6 (ke) vỹ tá nỹtĩ. Pó tỹ há vễ, goj né ên ti. Éhé ti nỹtĩ, *balde* fór tỹ 10 (ke) tỹ êg tóg ũn pir fãn tĩ. *Judeu* ag vỹ vễnh kygpe e han tĩ, ag tỹ Topẽ mỹ há nỹtĩ jé. Hã jé goj né ên tóg tá nỹtĩ. ⁷ Kỹ *Jesus* tóg fénhta ki rĩr tĩ ag mỹ: “goj né ên fónfãn ra, goj runrun kỹ,” he mũ. Kỹ ag tóg fónfãn kãn mũ. ⁸ Kỹ tóg ag mỹ: “goj tag tỹ fénhta to pã'i mỹ ven,” he mũ. Kỹ ag tóg ke mũ. ⁹ Kỹ tóg kãmẽg mũ. Hã ra tóg tỹ *vinho* há távĩ nĩ sir, ag tỹ goj run ja ti. Hã ra tóg ki kagtĩg nĩ, *Jesus* tỹ goj tỹ *vinho* han mũn ki. Ủ tỹ fénhta ki rĩr tĩ ag hã vỹ ki kanhró nỹtĩ, pã'i ên krêm ke ag.

Hã kỹ tóg ũn prũg mũ ên jé prěr kỹ ti mỹ: ¹⁰ “vễjyre vễnh mỹ han ã,” he mũ. “Ag tỹ kronkron vén kỹ ã tóg ag mỹ *vinho* há távĩ nĩm ke mũ vễ. Kar kỹ *vinho* pãgsĩ vỹ há nĩ vễ. Hã ra ã tóg ag mỹ *vinho* pãgsĩ ên nĩm vén. Kỹ ã tóg *vinho* há távĩ tag nĩm sór mũ ha vãhã,” he tóg.

¹¹ *Jesus* tỹ êmã tỹ *Caná* tá nén han mũn hã vễ, *Galiléia* tá. Êg tỹ nén han ki kagtĩg hynhan tóg tĩ, kỹ tóg tag han vén. Hã kỹ ti mré mũ tĩ ag tóg ti ki ge pẽ han mũ sir, ag tỹ ti jykre tar ên ven kỹ.

¹² Kar kỹ tóg êmã tỹ *Cafarnaum* ra tĩ mũ, ti mỹnh fi mré, ti jãvy ag mré hã, ti mré mũ tĩ ag mré ke gé. Tá ag tóg nỹtĩg mág sĩ han.

Jesus tỹ Topẽ ãn ra tĩg

(Mt 21.12-13; Mc 11.15-17; Lc 19.45-46)

¹³ Ên kã *Judeu* ag fénhta tỹ *Páscoa* vỹ kakó tĩ sir. Kỹ *Jesus* vỹ êmã tỹ *Jerusalém* ra tĩ mũ, ti mré mũ tĩ ag mré. ¹⁴ Ti tỹ Topẽ ãn tá jun kỹ tóg ũ tỹ monh

vêne he tĩ ag vég mũ, *carneiro* vêne he tĩ ag ke gé, sórág vêne he tĩ ag ke gé. Topẽ ãn krẽm ag tóg ag nĩgóso hynhan tĩ. Kar kũ jãnkamy *trocar* he tĩ ag tóg tá nỹtĩ gé. ¹⁵ *Jesus* tỹ ag ve kũ tóg ti mỹ e tĩ, ag tỹ Topẽ ãn kavénh mũn kũ. Hã kũ tóg mrãn ke jafã fy ẽn vyn kũ tỹ ag pan mũ, Topẽ ãn tá, *carneiro* ti ke gé, monh ti ke gé. Û tỹ jãnkamy *trocar* he tĩ ag jãnkamy ẽn vãm tóg mũ gé, ẽprã. Kũ tóg ag *mesa* tỹ vyryn ke mũ gé. ¹⁶ Û tỹ sórág vêne he tĩ ag mỹ tóg: “ãjag tũ ma mũjẽg,” he mũ. “Inh panh ãn krẽm nĩgóso han sór tũg nĩ. *Bodega* pijé’, ãn panh ãn ti,” he tóg.

¹⁷ Ti mré mũ tĩ ag tỹ tag ve kũ ag tóg ti to rán kũ nĩ ẽn mũ ẽkrég mũ, ha mẽ: “ã ãn tóg ãn mỹ sĩnvĩ jẽ. Ag tỹn kavénh kũ ag tóg ãn krĩ rỹ han mũ. Kũ tóg kejẽn isén ke mũ sir, ha vem nĩ,” he tóg.

¹⁸ Kũ *Judeu* ag pã’i ag vỹ *Jesus* tỹ ag pan mũ vég mũ gé. Kũ ag tóg ti mỹ: “ã tỹ hẽ ri ke nẽ?” he mũ. “Û nỹ ã mỹ: tag han nĩ, hé? *Milagre* ù han nĩ, ẽg tỹ ù tỹ ã jẽnẽg mũ ki kanhrãn jé,” he ag tóg.

¹⁹ Hã ra tóg ag mỹ: “ãjag tỹ Topẽ ãn tag kókén kũ sóg ti jẽgja ki ù han mãn ke mũ, kurã tãgtũ ki, ha vem nĩ,” he mũ. ²⁰ Kũ tóg ag mỹ e tĩ. “Û tỹ Topẽ ãn tag han mũ ag vỹ prỹg tỹ 46 (ke) ki rãnrãj kũ ti han. Jãvo ã mỹ kurã tãgtũ ki ù han sór mũ’, ãn ti?” he ag tóg. ²¹ Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ ti ter ke tó ja nĩgtĩ. Vẽnh kãmén ja ti nĩgtĩ, ti tỹ veso: “Topẽ ãn ri ke ãn nĩ,” hen kũ. ²² Ti tỹ kejẽn ti ter kar kũ rĩr mãn kũ ti mré mũ tĩ ag tóg ti vĩ tag ki ẽkrén kũ ki kanhrãn mũ. Kũ ag tóg Topẽ vĩ ki rán kũ nĩ ẽn to jykrén há han mũ vãhã, ti vĩ to ke gé. Kũ ag tóg ti ki ge há han mũ vãhã.

Jesus tỹ vẽnẽ kar jykre ki kanhró

²³ Fénhta tỹ *Páscoa* ěn kã ũ tỹ hẽn ri ke ag vỹ ti ki ge mũ, *Jerusalém* tá, ag tỹ ti tỹ nén han mũ ve kỹ. ²⁴ Hã ra tóg ag jykre ki kanhró nĩ. Ón kỹ ag tóg ti ki ge mũ, hã kỹ ag tóg to jykrén há han tũ nĩ sir. ²⁵ Kỹ ũ tỹ ti mỹ: “ũ ěn jykre vỹ ge nĩ,” hen kỹ tóg: “hỹ, ki kanhró inh nĩ,” he tĩ. Vēsóg ki tóg ag jykre ki kanhró nĩgtĩ.

3

Nicodemos tỹ Jesus mré vēmén

¹ Ěn kã ũ tóg nĩgtĩ, ti jijin hã vỹ: *Nicodemos*, he mũ. *Judeu* ag pã'i ũ vễ, *Fariseu* ũ vễ. ² Ěn vỹ *Jesus* ve sór mũ, kỹ tóg kuty ra ti venh tĩ mũ, ti mré vēmén jé. Kỹ tóg ti mỹ: “Topě vỹ ã jẽně. Hã kỹ ã tóg ěg tỹ nén han vãnh ěn hynhan tĩ. Topě tỹ ã mré han tũ nĩ ra ã tóg han ki kagtĩg nĩnh mũ vễ,” he mũ.

³ Kỹ *Jesus* tóg: “ũn mur mãn kỹ nỹtĩ ag hã vỹ Topě tỹ tỹ ěg pã'i nĩ venh ke mũ. Ki hã sóg tó mũ mỹr,” he mũ.

⁴ Kỹ tóg ti mỹ: “kỹ ũn sanh hỹn hẽ ri kenh mũ, ti mur mãn jé?” he mũ. “Ti mỹ vēsỹ sĩ’ he mãn kỹ ti mỹnh fi nug ki rã mãn ke mũ?” he tóg.

⁵⁻⁶ Hã ra tóg: “vó,” he mũ. “Ěprã ke ag krẽ vỹ tỹ ěprã ke nỹtĩ, ag mỹnh fag ri ke. Jãvo Topě kuprĩg tỹ ũ han kỹ tóg Topě kuprĩg tỹ jagrẽ nĩ. Mur mãn to ken hã vễ, hã vỹ: inh ki rã, he mũ. Goj tỹ ke vễ, Topě kuprĩg tỹ ke vễ gé. Ũ tỹ gen kỹ mur mãn ja tũ nĩn kỹ tóg Topě tỹ tỹ ěg pã'i nĩ venh ke tũ pẽ nĩ. ⁷ Hã ra tóg ã mỹ e tĩ, sỹ ã mỹ: mur mãn jé ã tóg ke mũ, hen kỹ. ⁸ Kãka to jykrén nĩ. Ti tỹ mĩ tĩg sór mũ ěn mĩ tóg tĩ tĩ. Ti tỹ krog he ěn hã mễg ěg tóg tĩ, hã ra ěg tóg ti vэг tũ nĩgtĩ. Ge ti nĩgtĩ. Topě kuprĩg vэг tũ

ẽg tóg nĩgtĩ, hã ra tóg ẽg mĩ ti jykre tãg nĩm tĩ,” he tóg.

⁹ Kĩ *Nicodemos* tóg: “tag hĩn hẽ ri ke tĩ?” he mũ. ¹⁰ Kĩ tóg: “*Israel* ag kanhrãn ã tóg tĩ, hã ra ã tóg sỹ ã mĩ nén tó mũ tag ki kagtĩg nĩ,” he mũ. ¹¹ “Kĩ hã sóg tó mũ. Sỹ nén ù ki kanhrãn mũ ẽn hã tó sóg tĩ. Isỹ nén ù ve ja ẽn hã kãmén sóg tĩ. Hã ra ãjag tóg mẽ jãvãnh nỹtĩ’.” ¹² Isỹ ãjag mĩ ga kri vễjykre kãmén mũ ra ãjag tóg jẽmẽ sór tũ nĩgtĩ. Kĩ ãjag hĩn hẽ ri kenh ke mũ’, sỹ ãjag mĩ kanhkã tá vễjykre kãmén kỹ?” he tóg. ¹³ “Ha vé, ãjag kã mĩ ù vỹ kanhkã ra tãpry tũ nĩ, tá vễjykre ẽn ve jé. ãjag jãvo isóg tá kãkutẽ ja nĩ, hã kỹ sóg tó tĩ. Ijamãn hã vễ. Tỹ sóg ẽprã ke fi kósin nĩ,” he tóg.

¹⁴ “*Moisés* vỹ pỹn kãgrá tỹ ka to sa ja nĩgtĩ, pỹn tỹ ùn kyprãg mũ ag tỹ ki ẽvanh tugrĩn krenkren jé, ga kórég ẽn tá. Tag ri ke han jé ag tóg ke mũ, isỹ. ¹⁵ Kĩ ù tỹ inh ki rã mũ ẽn vỹ kren ke mũ. Rĩr krỹg ja tũ ve jé tóg ke mũ. Hã jé ag tóg ka to isanh ke mũ. ¹⁶ Topẽ vỹ ga kri mũ ag to há nĩ. Hã kỹ tóg ti kósin pir fẽg, vễnh kar tỹ ti ki ge jé, ãjag tỹ tũ’ he tũ nĩ jé, ãjag tỹ ẽg rĩr krỹg ja tũ ẽn ve jé. ¹⁷ Topẽ vỹ ti kósin jẽnẽ, ti tỹ ãjag krenkren han jé, ẽprã ke kar. Ti pijé isỹ ãjag vóg kónãn jé inh jẽnẽ’,” he tóg.

¹⁸ “Ù tỹ inh ki rã mũ to tóg jũnh ke tũ nĩ. Jãvo tóg ù tỹ inh ki ge tũ ẽn ag hã to jũnh ke mũ, isỹ tỹ ti kósin pir nĩn kỹ,” he tóg.

¹⁹ “Ti tỹ ù tỹ inh ki ge tũ ag to jũ vỹ ge nĩ, ha mẽ. Ga kri mũ ag kanhrãn sóg tĩ, hã ki sóg ãjag mỹ jẽngrẽ ri ke nĩ. Hã ra ù ag tóg mẽ sór tũ nĩgtĩ. Kutu mĩ ag tóg mũ sór mũ, jẽngrẽ tóg ag mỹ kórég nĩ, ag jykre pãno nỹtĩn kỹ. ²⁰ ù tỹ vễjykre pãno han mũ kar vỹ

kurā to kórég nýtĩ, kŷ ag tóg kurā ki vĕnh ven sór tũ nĩ, vĕnh kar tŷ ag jykre pãno venh ha mẽ tĩn kŷ.
 21 Ũ tŷ Topĕ vĩ ki króm mũ ag vŷ kurā ki vĕnh ven sór tĩ. Kurā tóg ag mŷ sér tĩ, vĕnh kar tŷ ag jykre há ven jé. Topĕ vŷ ag tar han tĩ, ag tŷ nén ũ há han jé. Hã ve jé ag tóg ke mũ, vĕnh kar,” he tóg, *Jesus* ti.

João Batista tŷ Jesus kãmén mãn

22 Ĕn kã kejĕn *Jesus* tóg ti mré mũ tĩ ag mré ga tŷ *Judéia* ra tĩ mũ. Kŷ ag tóg tá nýtĩ. Vĕnh kar kygpég ag tóg mũ. 23 Hã ra *João* vŷ ag kygpég mũ gé, ĕn kã, vãnh tŷ *Enom* tá. *Salim* tóg tá kakó nĩ. Tá goj vŷ éhé nĩ. Hã kŷ tóg ag tŷ tá vĕnhmãn kŷ ag kygpég mũ.
 24 Ĕn kã tóg ver se kŷ jĕ tũ nĩ.

25 Kejĕn *Judeu* ũ tóg tá nĩ gé, hã ra tóg *João* mré mũ tĩ ag vĩ kafãn mũ, vĕnh kype kŷ nýtĩnh ke to.
 26 Kŷ ti mré mũ ag tóg *João* mŷ: “ũ tŷ *Jordão* mătá ã mré nĩ ja ĕn vŷ ag kygpég jĕ nĩ, ã tŷ ĕg mŷ ũn kãmén ja ĕn ti. Hã ra vĕnh kar vŷ ti mré mũ mũ ha, hã kŷ ag tóg ã venh kãmũ mãn tũ nĩ ha,” he mũ. Ag tŷ *Jesus* to vĕ. 27 Hã ra *João* tóg ag mŷ: “há ti nĩ,” he mũ. “Topĕ tŷ ĕg mŷ nén nĩm mũ ĕn hã vég ĕg tóg tĩ,” he tóg. 28 “Mĩ ĕkrén nĩ, sŷ ãjag mŷ nén tó ja ti, hã vŷ: inh pijé tŷ *Cristo* nĩ’, he mũ. Sŷ ti jo tŷg ke hã jé tóg inh jĕnĕ, Topĕ ti, he ja sóg nĩ ãjag mŷ,” he tóg. 29 “Vĕnh prŷg to jykren nĩ. Ũn prŷg mũ hã vŷ ti prŷnh ke fi mré nĩ nĩ. Kŷ ti régre tóg ũn prŷg mũ ĕn rã hã jĕ, kŷ tóg ti vĩ mĕg mũ, hã ra tóg ti mŷ mẽ sér pĕ tĩ. Ge ti nĩ, inh mré. Inh mŷ tóg sér tĩ, vĕnh kar tŷ *Jesus* mré mũn kŷ, ti tŷ tŷ ũn prŷg mũ ri ke nĩn kŷ. 30 Ũn e tŷ ti mré mũn kŷ tóg há tĩ. Kŷ tóg tŷ ũn

mág nĩnh mũ ha. Jãvo sóg tỹ nén ù tũ nĩnh mũha,” he tóg, *João* ti.

Jesus tỹ kynhmỹ kãtĩg

³¹ “Ûn tỹ kynhmỹ kãtĩ mũ ěn vỹ vĕnh kar kafór nĩ. Ěprã ke ag vỹ tỹ ěprã ke nỹtĩ, kỹ ag tóg ěprã ke jykre tỹ vĕmĕn tĩ. Û tỹ kanhkã tá kãtĩ mũ ěn vỹ tỹ vĕnh kar kri ke jĕ. ³² Kỹ tóg ti tỹ tá nĕn ve ja ěn hã tó mũ, ti tỹ tá nĕn mĕ ja ěn, hã ra ag tóg ti vĩ mĕ sór tũ nĩ. ³³ Û tỹ ti vĩ mĕg mũ ag hã ra Topĕ to: “ki hã tóg tó tĩ,” he mũ. ³⁴ Topĕ tỹ ùn jĕnĕg mũ ěn vỹ ti vĩ kãmĕn mũ. Topĕ kuprĩg vỹ *Jesus* tar han mũ, ti tỹ tỹ ti jagrĕ pĕ nĩn kỹ, ti tỹ ti ve mág han kỹ. ³⁵ Topĕ vỹ ti kósin to há tãvĩ nĩ, kỹ tóg ti mỹ nĕn (ũ) kar tovãnh, ti hã tỹ ki rĩr jĕ. ³⁶ Hã kỹ ù tỹ ti kósin ki rã mũ vỹ ter mãn ke tũ nĩ. Rĩr krỹg ja tũ ve jĕ tóg ke mũ. Û tỹ ti vĩ han sór tũ ěn vỹ rĩr krỹg ja tũ tag venh ke tũ pĕ nĩ. Topĕ vỹ ti vóg kónãn ke mũ. Kỹ ti jagtar ke tóg tũ' hĕnh ke tũ nĩ,” he tóg, *João* ti.

4

Jesus tỹ Samaria tá ke fi mré vĕmĕn

¹ Kỹ *Fariseu* ag vỹ mĕg mũ, ùn tỹ hĕn ri ke ag tỹ *Jesus* mré mũ mũ ěn ti. Ûn e ag kygpég tóg mũ gé, *Jesus* ti, *João* tỹ ùn kygpe ja ag kãfór. ² Hã ra *Jesus* vỹ ag kygpe ja tũ nĩ. Ti mré mũ tĩ ag hã vỹ ag kygpe ja nĩgtĩ. ³ Kỹ *Jesus* tóg mĕg mũ, *Fariseu* ag tỹ ti tỹ tỹ ùn mág nĩ mĕ ja ěn ti. Hã kỹ tóg ga tỹ *Judéia* tá kãkutĕ kỹ ga tỹ *Galiléia* ra tĩ mũ, ti mré mũ tĩ ag mré. ⁴ *Galiléia* ra tĩg jĕ tóg ver ga tỹ *Samaria* fĩn rãm mũ. ⁵ Tá tóg ěmã ù tá jun mũ, hã vỹ *Sicar*, he mũ. *Israel* jógíog ve tỹ *Jacó* japỹg' he ja vỹ tá kakó nĩ. Ěpỹ ěn

fi ja tóg nĩ, ti kósin tỹ *José* mỹ. ⁶ Kỹ *Jacó* *poço* vỹ tá nĩ gé. *Jesus* tỹ *poço* ên tá jun kỹ tóg tá vênhkán kỹ nĩ nĩ, *poço* ên rã hã. Rã tỹ ẽg nĩno kã sa ra ke ja vê.

⁷ Kỹ tá ke ù fi tóg tá jun mũ, goj run jé. Kỹ tóg fi mỹ: “inh mỹ goj jun, sỹ kron jé,” he mũ. ⁸ Ti mré mũ tĩ ag vỹ êmã ra kagáv ja nĩ, vějên kũpra he jé. Hã kỹ tóg ti pir mỹ tá nĩ nĩ.

⁹ Ha ra tóg fi mỹ e tĩ. Kỹ fi tóg ti mỹ: “*Judeu* vỹ tỹ ã nĩ, hã ra ã tóg inh mỹ goj to vĩ mũ!, isỹ tỹ *Samaria* tá ke nĩ ra’,” he mũ. *Judeu* ag vỹ *Samaria* tá ke ag to é he tĩ.

¹⁰ Kỹ tóg fi mỹ: “Topẽ tỹ ã mỹ nén han sór mũ tag ki kagtĩg ã nĩ ver,” he mũ. “Kỹ ã tóg inh ki kagtĩg nĩ gé. ã tỹ inh mỹ: “inh mỹ goj nĩm,” henh ke vê vê, kỹ sóg ã mỹ goj ror tỹ goj nĩm ke mũ vê,” he tóg mũ.

¹¹ Kỹ fi tóg: “runja tũ ã nĩ, kỹ ã hỹn hẽ ri kenh mũ, ã tỹ goj ror tỹ goj ên run jé? Tėj gy ti nĩ, *poço* ti,” he mũ. ¹² “Ëg jógjóg ve tỹ *Jacó* vỹ *poço* tag han, kỹ ag tóg goj kron, ti krẽ ke gé, ti mẽg ke gé. ã mỹ ti kãfór nĩ, hã kỹ ã mỹ goj ror tỹ run sór mũ?” he fi tóg.

¹³ Kỹ tóg fi mỹ: “ã tỹ goj tag kron kỹ ã tóg kãnhmar kron mãn sór mũ,” he mũ. ¹⁴ “Isỹ ã mỹ goj nĩm kỹ ã tóg kron pir han kar kỹ há nĩ ha. Kron mãn sór ke tũ ã nĩ sir. ã kã ki tóg goj ror han ke mũ. Kỹ goj tag vỹ ã ter ke tũ han ke mũ, ha vem nĩ,” he tóg. ¹⁵ Kỹ fi tóg: “inh mỹ nĩm ge. Kỹ sóg tag ki run mãn ke tũ nĩ ha. Kỹ sóg kron sór mãn ke tũ nĩ ha,” he mũ.

¹⁶ Kỹ tóg fi mỹ: “kỹ ã mén jé prẽrm nĩ ge, ã tỹ ti mré inh venh kãtĩg jé,” he mũ. ¹⁷ “Hã ra sóg mén tũ nĩ,” he fi tóg. “Hỹ, mén tũ ã nĩ, ki hã ã tóg tó mũ.

¹⁸ ã mén ag vỹ tỹ ù tỹ 5 (ke) ja nĩgtĩ, kỹ ã tỹ ùri ùn

mré nĩ tag pijé tỹ ã mén nĩ'. Ki hã ã tóg tó mũ," he tóg.

¹⁹ Kĩ fi tóg: "Topẽ vĩ tó tĩ vỹ tỹ ã nĩ, vég isóg nĩ nĩ," he mũ. "Kỹ inh mỹ tag tó, ha mẽ. Ëg jógióg ve ag vỹ tag ki Topẽ mré vēmén' he ja nĩgtĩ, pãnónh tag kri, kỹ ãg tóg ùri ke tĩ gé. ²⁰ Hã ra tóg ãjag mỹ há tũ nĩ, ãjag tỹ tỹ *Judeu* nỹtĩn kỹ. "*Jerusalém* hã tá ãg Topẽ mré vēmén ke mũ, hã tá ãg tóg ti mỹ: ùn mág vỹ tỹ ã nĩ, henh ke mũ," he ãjag tóg tĩ. Kỹ ãg hỹn hẽ tá Topẽ mré vēmén ke mũ?" he fi tóg.

²¹ Hã ra tóg: "ha mẽ, kãnhmar ãjag tóg pãnónh tag kri ãg jóg tỹ Topẽ mré vēmén mãn ke tũ nĩ ha. Kỹ ãg *Jerusalém* tá ti mré vēmén mãn ke tũ nĩ gé. ²² Topẽ mré ãjag tóg vēmén sór tĩ. Hã ra ãjag tóg ãjag tỹ ùn mré vēmén mũ ki kagtĩg nỹtĩ. ãjag jãvo ãg tóg ti ki kanhró nỹtĩ, ù tỹ vẽnh kar krenkren han ke mũ ãn tỹ tỹ *Judeu* krẽ'krẽ ag kã ù nĩn kỹ. ²³ Kãnhmar vẽnh kar vỹ Topẽ mré vēmén há nỹtĩnh ke mũ. Kakó ti tĩ ha, kurã tag. Kỹ ù tỹ ti mré vēmén mũ ag vỹ Topẽ kuprĩg tỹ jagrẽ nỹtĩ. Hã kỹ ag tóg ti mré vēmén há han ke mũ. Û tỹ ge hã ve sór ti mũ, ãg jóg mág ti," he tóg. ²⁴ "Ëg pijé Topẽ vég tĩ'. Hã ra tóg ãg mré nĩ nĩ. Ëg tỹ ti mré vēmén sór kỹ ãg tóg, ti kuprĩg tỹ jagrẽ nỹtĩnh mũ, ãg tỹ ti mré vēmén há han jé. Ëg tỹ ti mỹ: "ùn mág vỹ tỹ ã nĩ," hen kỹ ãg tóg ti mỹ ón ke tũ nĩ. Vẽnh vĩ há hã tó jé ãg tóg ke mũ," he tóg.

²⁵ Kỹ fi tóg: "hỹ, *Messias* ãn vỹ kãtĩg ke mũ, ãg tỹ ù to: *Cristo*, he mũ ãn. Ti hã vỹ ãg mỹ tag kar kãmén kãn ke mũ," he mũ. ²⁶ Kỹ tóg fi mỹ: "ù tỹ ã mré vēmén jẽn hã vẽ," he mũ sir. "Inh hã vẽ," he tóg.

Jesus mré mũ tĩ ag tỹ tá jun mũ

²⁷ Ti tỹ fi mỹ tag tó kỹ ti mré mũ tĩ ag tóg ti tá junjun mũ. Kỹ ag tóg ti tỹ fi mré vēmén mũ vég mũ, kỹ tóg ag mỹ e tãvĩ tĩ. Hã ra ag tóg ti mỹ nén ù tó tũ nĩ. “Á tỹ ne mẽ sór nẽ, fi ki? Á tỹ fi mỹ ne tó nẽ?” he tũ ag tóg nĩ.

²⁸ Hã ra fi tóg fi runja ré kỹ tĩ mũ, fi jamã ra. Kỹ fi tóg tá ke ag mỹ, fag mỹ: ²⁹ “mũ nỹ, ù ve jé. Inh mỹ tóg sỹ nén han ja tó kãn. Ti mỹ tỹ *Cristo* tũ nĩ vỹ?” he mũ. ³⁰ Kỹ ag tóg fi mré kãmũ mũ sir, ti ve jé.

³¹ Fi tĩg kar kỹ ti mré mũ tĩ ag tóg ti mỹ: “vējẽn ti ko ra,” he mũ. ³² Hã ra tóg ag mỹ: “ijẽn vỹ nĩ nĩ, hã ra tóg ãjag jẽn ri ke tũ nĩ,” he mũ. ³³ Kỹ ag tóg jagnẽ mỹ: “ũ nỹ ti mỹ vējẽn nĩm hỹn?” he mũ. ³⁴ Hã ra tóg: “ijẽn to ken hã vẽ, hã vỹ: isỹ Topẽ rãnrãj han kãn ke, he mũ. Isỹ ù tỹ inh jẽnẽg mũ ẽn vĩ han ke vẽ. ³⁵ ãjag mỹ ti kysã tỹ 4 (ke) nĩ ver, ẽg tỹ ẽg jakré kanẽ venh ke ti. Ha *Sicar* tá kãmũ mũ ag vigvé. Ûri ag tóg inh ki ge sór mũ, kỹ ag tóg inh mỹ ẽg jakré tóg nỹ ẽn ri ke nỹtĩ. ³⁶⁻³⁷ “Û vỹ krãn tĩ, kar kỹ ù vỹ ti kanẽ mǎg tĩ,” he ẽg tóg tĩ. Ki hã tó vẽ, tag, ẽg tỹ ẽprã ke ag tỹ inh ki genh ke to jykrén kỹ. Kỹ tóg ù tỹ ag mỹ tó mǎn mũ mỹ sér tĩ, ti tỹ ag tỹ inh ki ge mũ ven kỹ. Ti rãnrãj kaja vég tóg mũ sir. Hã ra tóg ù tỹ ag mỹ tó vén ja ẽn mỹ sér tĩ gé, ag tỹ inh ki ge mũ ti. Ti rãnrãj kaja vég ti tĩ gé. ³⁸ Fi mỹ sóg Topẽ vĩ tó, kỹ fi tóg fi mré ke nỹtĩ fag mỹ tó. Hã ra sóg ãjag mỹ: ha fag mỹ tó mǎn, fag tỹ inh ki ge jé, he mũ. Kỹ ãjag tóg ù jakré kym ri ke han mũ, ãjag tỹ *Sicar* tá ke ag tỹ inh ki ge mũ ven kỹ,” he tóg, *Jesus* ti.

Tá ke ag tỹ Jesus ki ge mũ

³⁹ Hã ra ùn týtá ěn fi tóg fi mré ke kar fag mÿ: “inh mÿ tóg sÿ nén han ja tó kãn,” he ja nĩ. Kÿ ag tóg *Jesus* ki ge mÿ, fi vĩ tigrĩn. ⁴⁰ Kÿ ag tóg *Jesus* tá junjun kÿ: “hẽ ra tĩ tũg nĩ. Ěg mré nĩm nĩ,” he mÿ. Kÿ tóg ag mré kurã régre tũg mÿ. ⁴¹ Kÿ ù tÿ hẽn ri ke ag tóg ti vĩ jẽmẽ kÿ ti ki ge mÿ sir. ⁴² Fi mÿ ag tóg: “ã vĩ tigrĩn ěg tóg ti ki ge ja nĩ. Hã kÿ ěg tóg ùri ti vĩ mẽg mÿ. Kÿ ěg tóg ti vĩ tigrĩn ti ki ge pẽ han kÿ nÿtĩ, ùri. Ti ki kanhró ěg tóg nÿtĩ ha. Vẽnĥ kar kren han tĩ ěn vẽ mÿr,” he mÿ.

Jesus tÿ pã'i kósin tÿ há' he

⁴³ Ti tÿ ag mré kurã régre tũg kar tóg ga tÿ *Galiléia* ra tĩ mÿ sir. ⁴⁴ “Û tÿ Topẽ vĩ tó ti ěn jamã tá ke ag ne tóg Topẽ vĩ tó tĩ ěn to é he tĩ’,” he ja tóg nĩ. ⁴⁵ Hã ra ag tóg, ti tÿ tá jun kÿ ti mÿ vĩ há han mÿ. Ti ve ja ag tóg nĩ, *Jerusalém* tá, fénhta tÿ *Páscoa* ěn tá. Kÿ ag tóg ti tÿ tá nén hynhan ja ěn ve kãn. Hã kÿ ag tóg ti mÿ vĩ há han mÿ.

⁴⁶ Kÿ tóg ěmã tÿ *Caná* ra tĩg mãn mÿ. Tá tóg goj tÿ *vinho* han ja nĩgtĩ.

Cafarnaum tá pã'i mág tóg nĩgtĩ. Ti kósin vÿ kaga nÿ nĩ. ⁴⁷ Kÿ tóg *Jesus* tÿ *Judéia* tá kãtĩg ja ti mẽg mÿ. Kÿ tóg ti venh kãtĩ mÿ. “Inh mré inh kósin venh kãtĩg,” he tóg mÿ. “Kaga jagy tóg nÿ nĩ, kÿ tóg inh mÿ ti ter ha mẽ tĩ. Ā mÿ ti tÿ há' henh ke tũ?” he tóg. ⁴⁸ Hã ra *Jesus* tóg ti mÿ: “isÿ ěg tÿ nén han vãnĥ han mÿ hã ve sór ãjag tóg mÿ, ãjag tÿ hẽn ri ke mÿn inh ki ge jé,” he mÿ. ⁴⁹ Hã ra pã'i ěn tóg *Jesus* ti mÿ: “vó, kur inh mré tĩg, ti ter tũ nĩ jé,” he mÿ. ⁵⁰ Kÿ *Jesus* tóg: “ha ã hã tĩg. Há tóg nĩ ha, ã kósin ti,” he mÿ. Kÿ tóg *Jesus* vĩ tag kri fi kÿ tĩ mÿ sir.

⁵¹ Ti tīg kǵ tóg ti *camarada* ag kato tē mǔ. Tỹ vaj kǵ ke vē. Ti ĩn tá ag tóg kāmǔ mǔ, kǵ ag tóg ti mỹ: “ã kósin tóg há' hé huri,” he mǔ. ⁵² Kǵ tóg: “ti rã tỹ hē kã sa ra há' hé?” he mǔ. Kǵ ag tóg ti mỹ: “rãké tá, *meio dia* pãte sǐ ki ti rỹ tóg tũ' hé,” he mǔ. ⁵³ Óra ěn kã *Jesus* tóg ti mỹ: “ã kósin vỹ há nĩ,” he ja nĩ. Kǵ tóg to jykrén há han mǔ sir, pã'i ěn ti. Kǵ tóg *Jesus* ki rã mǔ, ti prũ fi ke gé, ti krē kar ag ke gé, ti *camarada* kar ag ke gé. ⁵⁴ *Jesus* vỹ *milagre* ěn han, ti tỹ ga tỹ *Judéia* tá kãtīg kǵ ga tỹ *Galiléia* ra tīg ja nĩn kǵ. Kǵ tóg tỹ régre nỹtĩ, ti tỹ tá ěg tỹ nén ũ han vãnh hynhan mǔ ti.

5

Jesus tỹ ũn grĩngrĩn kǵ nỹ tỹ há' he

¹ Tag pãte *Judeu* ag tỹ fénhta há ũ tóg kejĕn kutē mǔ, kǵ *Jesus* vỹ *Jerusalém* ra tĩ mǔ. ² Tá goj nig tóg nĩgtĩ, ěmã jy ró jãnkã rã hã. Jãnkã ěn jijin hã vỹ: *carneiro* jo jãnkã, he mǔ. Goj ěn pėnĩn vėnh kaga jo ĩn tỹ 5 (ke) vỹ nỹtĩ. Goj ěn jiji hã vỹ: *Betesda*, he mǔ. ³ ěn tá vėnh kaga tỹ hėn ri ke ag vỹ nỹtĩgtĩ, ũn kyvó ag, ũn tīg vãnh ag, ũn grĩn grĩn kǵ nỹtĩ ag ke gé. ⁴ Goj tỹ vũnvũn he jãvãnh ag tóg nỹtĩ. Kejĕn Topē tỹ jĕnĕ jafã vỹ goj ki rã kǵ tỹ vũnvũn he tĩ. ěn kã ũ tỹ kã ra rã vėn mǔ ěn tóg há' he tĩ. Vėnh kaga kar tỹ tóg há' he tĩ, goj vũnvũn ěn, ũ tỹ ki ge vėn mǔ ag kar tỹ.

⁵ ěn tá ũn kaga ũ tóg nĩgtĩ. Kaga nĩ ki tóg 38 (ke) *anos* han mǔ. ⁶ Kǵ *Jesus* tóg tá jun kǵ ti vėg mǔ, ti tỹ tá nỹn kǵ. Hã ra tóg ki kanhró nĩ, ti tỹ vãsỹ tá kaga nỹ ki. Kǵ tóg ti mỹ: “ã mỹ há' he sór tũ?” he mǔ. ⁷ Hã ra tóg ti mỹ: “vó”, hã ra tóg tũ tĩ, ũ tỹ goj kã kã

inh fêg ke ti,” he mũ. “Goj tỹ vũnvũn he kỹ ag tóg ijo kã ra ge tĩ, ijo tá jun kỹ,” he tóg.

⁸ Kỹ tóg: “jêg ra, ã kỹmỹ va tĩg,” he mũ. ⁹ Vēsỹmér tóg há' he mũ, kỹ tóg ti kỹmỹ va tĩ mũ sir. Vẽnkhán ke kurã ki ke vê, *Jesus* tỹ ti tỹ há' he mũ ti.

¹⁰ Ti tỹ vẽnkhán ke kurã ki ti kỹmỹ va tĩg kỹ pã'i ag tóg ti mỹ: “vẽnkhán ke kurã ki êg tóg nén ù va tĩg ke tũ nĩ vê,” he mũ. ¹¹ Kỹ tóg: “ũ tỹ isỹ há' he mũ ên vỹ inh mỹ: “ã kỹmỹ va tĩg,” hé, hã kỹ sóg va tĩ mũ,” he mũ. ¹² Kỹ ag tóg ti mỹ: “ũ nê?” he mũ. ¹³ Hã ra tóg ki kagtĩg nĩ. *Jesus* vỹ ti tỹ há' he kar tĩg ja nĩ, vēsỹmér. E ag nỹtĩ, goj ên tá. Kỹ tóg ti jiji mẽ ja tũ nĩ.

¹⁴ Kar kỹ tóg Topê ìn tá ti ve mãn mũ. Kỹ tóg ti mỹ: “ha vé, ã tỹ inh há' hé. Topê vĩ mranh mãn sór tũg nĩ. ã tỹ ti vĩ mranh mãn mũ ra ã tóg ã kaga kãfór venh ke mũ, ha vem nĩ,” he mũ.

¹⁵ Hã ra tóg tĩ mũ, pã'i ag mỹ ti tó jé. ¹⁶ Kỹ ag tóg ti tén sór mũ sir, ti tỹ vẽnkhán ke kurã ki ùn kaga ên tỹ há' hen kỹ. ¹⁷ Hã ra tóg pã'i ag mỹ: “inh panh vỹ rãnrhãj nĩ nĩ, êg jóg mág ti. Kỹ sóg ver ti kóm isũ han ke mũ gé,” he mũ. ¹⁸ Kỹ ag tóg ti to jũ jagy han kỹ ti tén sór mũ sir. Vẽnkhán ke kurã ên ki tóg ti tỹ nén han ke tũ ên han ja nĩ, *Judeu* ag jykre tovãnh kỹ. Hã ra tóg Topê to: “inh panh” he ja nĩ gé. Ti tỹ vêso: “Topê ri ke inh nĩ,” he vê.

Jesus tỹ ti tỹ tỹ Topê kósìn nĩ kãmén

¹⁹ Kỹ tóg ag mỹ vẽn kãmén mũ. “Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Êg jóg mág kósìn vỹ ti pir mỹ nén ù han ki kagtĩg nĩ. Ti panh vég ti tĩ, kỹ tóg ti tỹ ti panh ki nén vég mũ ên hã han tĩ. Êg jóg mág tỹ nén han mũ ên hã han tóg tĩ gé. ²⁰ Ti kósìn to tóg há tãvĩ nĩgtĩ. Hã

kỹ tóg ti mỷ ti tỹ nén han mũ ãn ven kãn mũ. Ti tỹ nén han mũ ã ve ãjag huri. Hã ra ãjag tóg ti kãfór venh ke mũ ver, ha vem nĩ. Kỹ tóg ãjag mỷ e tĩnh mũ. ²¹ Ëg jóg mág tóg ãn kãgter mũ ag rĩnrĩn mãn tĩ. Ën ri ke han jé tóg ke mũ gé, ti kósin ti. Ti tỹ ãn rĩn mãn sór mũ ãn rĩn mãn jé tóg ke mũ, ha vem nĩ. ²² Kỹ ãg jóg mág vỹ vãnh kar jykre tugnỹm ke mũ. Hã ra tóg ti kósin mỷ tag tovãnh, ²³ vãnh kar tỹ ti to: “ũn mág vỹ tỹ ti nĩ,” he jé, ag tỹ ãg jóg mág to: “ũn mág vỹ tỹ ti nĩ,” he mũ tag ri ke. Ủ tỹ ti kósin mỷ: “ũn mág vỹ tỹ ã nĩ,” he tũ nĩn kỹ tóg ãg jóg mág mỷ tag tónh ke tũ nĩ gé. Ti hã vỹ ti kósin jẽnẽ ja nĩgtĩ. Inh hã vẽ, ti kósin ti,” he tóg, *Jesus* ti.

²⁴ “Ãjag mỷ sóg tag tó mũ, ha mẽ. Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Ủ tỹ inh vĩ jẽmẽg mũ ãn vỹ ter ke tũ nĩ. Rĩr krỹg ja tũ ve jé tóg ke mũ, ti tỹ ã tỹ inh jẽnẽg mũ ãn ki rã kỹ jẽn kỹ. Ën to tóg jũnh ke tũ nĩ, Topẽ ti. Ti ter ke vẽ vẽ, hã ra tóg ter ke tũ nĩ. ²⁵ Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Kãnhmar ãn kãgter mũ ag vỹ Topẽ kósin vĩ mẽnh ke mũ, kỹ ãn tỹ ti vĩ mẽg mũ ag vỹ rĩnrĩr mãn ke mũ. Kakó tãvĩ ti tĩ ha, ag rĩnrĩr mãn ke kurã ti. ²⁶ Inh panh vỹ ti pir mỷ vãnh kar rĩnrĩr han ki kanhró nĩ. Hã ra tóg inh mỷ ti jykre tag nĩm gé, sỹ vãnh kar rĩnrĩr han mãn jé gé, isỹ tỹ ti kósin nĩn kỹ. ²⁷ Kỹ tóg inh mỷ: “ẽprã ke kar jykre tugnỹm nĩ,” he ja nĩgtĩ, isỹ tỹ ẽprã ke fi kósin nĩn kỹ. ²⁸ Tag hỹn tóg ãjag mỷ e tĩ, sỹ ãjag mỷ: vãnh kar rĩnrĩr han jé sóg ke mũ, hen kỹ. Sỹ ke há vẽ, hã ra. Kejẽn ãn kãgter mũ kar ag vỹ inh vĩ mẽnh ke mũ, kỹ ag tóg ag kej tá kãpa kãn ke mũ. ²⁹ Kỹ ãn tỹ vỹjyre há han mũ ag vỹ, rĩnrĩr mãn kỹ, rĩr krỹg ja tũ ãn venh ke mũ. Jãvo ãn tỹ vỹjyre pãno han mũ ag vỹ, rĩnrĩr mãn sĩ han

kỹ, nũgme ki vár kãn ke mũ,” he tóg.

³⁰ “Inh pijé isỹ vėsóg ki nén to jykrén mũ ãn han tĩ. Inh panh tỹ inh mỹ nén tó mũ ãn hã tó sóg tĩ, isỹ vãnh kar jykre tugnyĩm ken kỹ. Hã kỹ sóg ki hã tó tĩ,” he tóg, *Jesus* ti.

Û tỹ *Jesus* kãmén mũ

³¹ Kỹ tóg: “isỹ vėsó: ãg jóg mág vỹ inh jẽnẽ, he mũ ra ãjag tóg inh mỹ: “ã ón nẽ,” henh ke mũ vẽ,” he mũ. ³² “Û vỹ iso: “Topẽ vỹ ti jẽnẽ,” he mũ. Hã ra tóg ki hã tó mũ. ³³ *João* ki jẽmẽ sór ja ãjag tóg nĩ, hã kỹ ãjag tóg ti mỹ vãnh vỹ jẽnẽ ja nĩgtĩ. Kỹ tóg ãjag mỹ inh kãmén há han ja nĩgtĩ. ³⁴ Hã ra tóg inh mỹ tỹ nén ù tũ nĩ, ãprã ke tỹ iso: “Topẽ vỹ ti jẽnẽ,” hen kỹ. Hã ra sóg ãjag mỹ *João* vỹ tó mũ, ãjag tỹ ti vỹ kri fi jé, ãjag tỹ inh ki ge jé, ãjag krenkren jé,” he tóg.

³⁵ “*João* vỹ ãjag mỹ néj gru ri ke ja nĩ, ãjag mỹ kurã sĩ han kỹ, ti tỹ ãjag mỹ Topẽ vỹ kãmén ja nĩn kỹ. Kỹ tóg ãjag mỹ sér tĩ ja nĩ. Hã ra tóg kurã e han ja tũ nĩ. ³⁶ ãjag mỹ tóg inh kãmén ja nĩ. Hã ra nén ù vỹ inh kãmén tĩ gé, kỹ tóg *João* vỹ kãfór nĩ. Inh panh vỹ inh mỹ: “ãprã ke ag tỹ nén han vãnh hynhan nĩ, *milagre* ti,” he ja nĩ, hã kỹ sóg hynhan tĩ. ãjag tỹ *milagre* tag ven kỹ ãjag tóg inh ki kanhrãn ke mũ vẽ. ³⁷ Kar kỹ ãg jóg mág vỹ, inh kãmén tĩ gé. Ti vỹ jẽmẽg tũ ãjag nĩ. Kỹ ãjag tóg ti vэг tũ nĩ gé. ³⁸ Kỹ ãjag tóg ti vỹ to jykrén há han tũ nĩ gé, ãjag tỹ inh ki ge sór tũ nỹtĩn kỹ. Ti hã vỹ inh jẽnẽ. ³⁹ Topẽ vỹ to ãjag tóg ke tĩ. Há ti nĩ. “Ëg tỹ Topẽ vỹ rá to ken kỹ ãg hỹn rĩr krỹg ja tũ venh ke mũ,” he ãjag tóg tĩ. Inh hã vỹ ki rán kỹ nĩ, ha mẽ. Hã kỹ ki ve há han nĩ. ⁴⁰ Hã ra ãjag tóg inh

ki ge sór tũ nĩ. Ājag tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ ra ājag rĩnrĩr kỹ nỹtĩnh mũ vễ,” he tóg.

⁴¹ “Ēprã ke ag tỹ inh mỹ vĩ há han tũ ra tóg inh mỹ tỹ nén ù tũ nĩ. ⁴² Hã ra sóg ājag jykre ki kanhró nĩ. Ājag pijé Topê to há nỹtĩ’. ⁴³ Ājag mỹ sóg: “ĕg jóg mág vĩ inh jẽnẽ,” henh kãtĩg ja nĩ. Hã ra ājag tóg inh vĩ mẽ sór tũ nỹtĩ. Û tóg kejẽn ājag mré vēmén kãtĩg ke mũ, Topê tỹ ti jẽnẽg tũ (hã) ra. Ēn vĩ jẽmẽ jé ājag ke mũ, ha vem nĩ. ⁴⁴ Inh ki ge sór tũ ājag nỹtĩ, ājag tỹ ĕprã ke ag vĩ jẽmẽn kỹ. Ag tỹ ājag mỹ vĩ há han kỹ tóg ājag mỹ sér tĩ. Kỹ ājag tóg Topê tỹ ājag mỹ nén tónh ke mũ mĩ ĕkrég tũ nĩgtĩ. “Inh jykre mỹ ti mỹ há nĩ vĩ?” he sór tũ ājag nĩ. ⁴⁵ Ājag hỹn iso: “ti hỹn ĕg to vĩ kónãn sór mũ, ĕg jóg mág mỹ,” he tĩ. Hã tũ vễ. Û tỹ ājag to vĩ kónãn ke mũ hã vĩ tỹ *Moisés* ti nĩ, ājag tỹ ù to: “ti hỹn ĕg to há tãvĩ nĩ,” he mũ ĕn ti. ⁴⁶ Ājag tỹ *Moisés* vĩ kri fi (hã) ra ājag tóg inh vĩ kri finh ke mũ vễ. *Moisés* vĩ iso *livro* han ja nĩ, ha mẽ. ⁴⁷ Hã ra ājag tóg ti vĩ rá kri fi sór tũ nĩ. Hã kỹ ājag tóg inh vĩ kri fi sór tũ nĩ gé,” he tóg, *Jesus* ti, pã'i ag mỹ vễnh kãmén kỹ.

6

Jesus tỹ ùn e jẽn

(*Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Lc 9.10-17*)

¹ Tag pãte tóg kejẽn goj nig mág tỹ *Galiléia* fĩn rãm mũ. Goj ĕn jiji ù há vĩ: *Tiberíades* tỹ goj, he mũ. ² Kỹ ù tỹ hẽn ri ke ag vĩ ti venh kãmũ mũ, ti nón, ùn e tãvĩ ag. Ti tỹ nén han vãn hynhan mũ ĕn ve ja ag tóg nĩ, ti tỹ ùn kagyga ag tỹ há' he mũ ti. ³ Hã ra tóg pãnónh tá ti mré mũ tĩ ag mré nĩ nĩ. ⁴ Fénhta tỹ

Páscoa ên vỹ kakó tĩ ha. ⁵ Kĩ tóg ãn e ên ki êvãnh mũ. Kĩ tóg *Filipe* mĩ: “êg hỹn hẽ tá vễjẽn venh ke mũ, êg tỹ ag mỹ ven jé?” he mũ. ⁶ Ti tỹ ti jykre ve sór vễ. Jãvo tóg ti tỹ nén han ke mũ ki kanhró nĩ.

⁷ Kĩ *Filipe* tóg: “êg tỹ ag mỹ nén ã sĩ ven jé êg hỹn jãnkamy tỹ hẽn ri ke to kũpra henh ke mũ, ge ra tóg kãkyn kenh ke mũ, ha vem nĩ,” he mũ.

⁸ Kĩ ag mré tĩ tỹ *André* he mũ ên, *Simão* jãvy ên tóg *Jesus* mĩ: ⁹ “kyrũ ã tóg *cevada* tỹ êmĩ tỹ 5 (ke) ma kãtĩg ja nĩ, kãkufár régre mré. Hã ra tóg tỹ nén ã tũ pẽ nĩ. E tãvĩ ag nỹtĩ,” he mũ.

¹⁰ Hã ra tóg: “ag mỹ: nĩgnĩ ra, hé,” he mũ. Kĩ ag tóg nĩgnĩ mũ. Tá tóg re gỹnh nĩ. ãn tỹ 5 *mil* (ke) ag hỹn tá nỹtĩ, êg tỹ ag tãvĩ tón kỹ. Hã ra fag tóg tá nỹtĩ gé, gĩr tỹ hẽn ri ke ke gé. ¹¹ Ag nĩgnĩ kỹ tóg êmĩ ên mäg mũ, kỹ tóg *Topẽ* mĩ: “há ti nĩ,” he mũ. Kĩ tóg ag mỹ kãnhkrég mũ sir, kãkufár ên ke gé. Kĩ vễnh kar vỹ ko mũ sir. ¹² Ag funfór nỹtĩn kỹ tóg ti mré mũ tĩ ag mỹ: “ag tỹ ko ja tũ ên génh mũjêg, ti vãgfor tũ nĩ jé,” he mũ. ¹³ Kĩ ag tóg kěj tỹ 12 (ke) fãn mũ, êmĩ tỹ 5 (ke) ên ke tỹ.

¹⁴ Kĩ tóg ag mỹ e tĩ, ag tỹ *milagre* tag ven kỹ. Kĩ ag tóg ti to: “*Topẽ* vĩ tó tĩ ên hã vễ, êg tỹ ãn jãvãnh mũ ên,” he mũ. ¹⁵ Kĩ ag tóg ti tỹ pã'i mág han sór mũ. Hã ra tóg ki kanhró nĩ. Hã kỹ tóg ti pir mỹ pãnónh ra vễnh pėjũnh tĩ mũ.

Jesus tỹ goj nig mág kri tĩg
(*Mt 14.22-33; Mc 6.45-52*)

¹⁶ Kutyg rã ra ti mré mũ tĩ ag tóg goj nig mág ra mũ mũ. ¹⁷ Kējẽn tóg kuty pẽ nỹ, hã ra tóg ver ag to vỹn ke ja tũ nĩ. Kĩ ag tóg *canoa* kã mũ goj fĩn rãm kỹ *Cafarnaum* ra mũ sór mũ. ¹⁸ Ag mũ ki kóho jũ vỹ

kātī mū, kŷ goj vŷ krém ke mū. ¹⁹ Mū sī han ja ag nī ver, 5 (ke) *quilômetros*, hŷn, ke tū nī kŷ 6 (ke), goj kri. Vāhā ag tóg ti vég mū sir, ti tŷ goj kri tīg kŷ. Ag ki tóg jun mū. Kŷ ag tóg jūrūn ke mū. ²⁰ Hā ra tóg ag mŷ: “inh hā vē, mūmēg tūg nī,” he mū. ²¹ Kŷ tóg ag mŷ sér tī. Kŷ tóg ag mré *canoa* kā ra rā mū sir. Ti tŷ ag mré nīn kŷ ag tóg kānhmar kafā ū tá junjun mū.

Vēnh kar tŷ Jesus ve sór

²² Hā ra vēnh e ěn vŷ kafā ū tá nŷtī ver. Tŷ vaj kŷ ag tóg *Jesus* jāvānh mū, tá. Ti jāvānh nŷtīn ki ag tóg jagnē mŷ: “*canoa* pir vŷ kā nŷ ja nī, kuty tá. Kŷ ti mré mū tī ag vŷ *canoa* ěn ki ge kŷ mū ja nī, hā ra tóg ag mré tīg ja tū nī,” he mū. ²³ Kŷ *canoa* ū tóg ag ki junjun mū, ěmā tŷ *Tiberiades* tá kāmū ū. *Jesus* tŷ tá ěmī to Topē mré vī ja ěn tá ag tóg junjun mū, vēnh e tŷ ko tá ja ěn tá. ²⁴ Ag tŷ ti vég tū nīn kŷ ag tóg *canoa* tŷ tá junjun mū ki ge kŷ mū mū sir, *Cafarnaum* ra, ti ve jé.

Kanhkā tá ěmī

²⁵ Ag tŷ tá junjun kŷ ag tóg tá ti vég mū sir, goj nīg mág kafā ū tá. Kŷ ag tóg ti mŷ: “hē ri ken kŷ ā ki jun?” he mū.

²⁶ Kŷ tóg: “ha mē, ājag tŷ ěmī ko ja tugrīn ājag tóg inh ve sór mū. Sŷ *milagre* hynhan tī ěn vég ājag tóg tī, hā ra ājag tóg to jykrén há han tū nīgtī. Ājag tógá nŷtī tag hā ve sór ājag tóg mū. ²⁷ Ęg tŷ tag ki vējēn vég mū ěn vŷ kānhmar tū' henh ke mū, kŷ tag to vāsān sór tūg nī. Vējēn ū jé vāsān nī, ěmī tŷ ājag rīnrīr pē han ke mū ěn jé. Sŷ ājag mŷ ěmī ěn nīm sór

vê. Ëg jóg tỹ Topẽ tỹ inh mỹ vẽn rãnrãj nĩm jan hã vẽn. Tỹ sóg ãprã ke fi kósın nĩ mỹr,” he tóg.

²⁸ Kĩ ag tóg ti mỹ: “kỹ ãg hỹn hẽ ri kenh ke mũ, ãg tỹ Topẽ jykre han jé?” he mũ. ²⁹ Kĩ tóg: “Topẽ tỹ ãn jẽnẽg mũ ãn ki gem nĩ, inh ki. Tĩ jykre hã vẽn,” he mũ. ³⁰ Kĩ ag tóg: “kỹ ã hỹn ne han ke mũ, ãg tỹ ve kỹ ã ki gen jé?” he mũ. “Ã hỹn ne han há nĩgtĩ?
³¹ Ëg jógjóg ve ag vỹ kanhkã tá ãmĩ ãn kó, *maná* he mũ ãn, ag tỹ ga kórég ãn mĩ mũn kỹ. “Kanhkã tá tóg ag mỹ ãmĩ jẽnẽ, ag tỹ ko jé,” he ja tóg nĩ, Topẽ vĩ tỹ rán kỹ nĩ ki. Jãvo ã hỹn ãg mỹ ne han ke mũ?” he ag tóg, ti vỹ kãfãn kỹ.

³² Kĩ tóg: “*Moisés* pijé ãjag mỹ kanhkã tá ãmĩ pẽ nĩm ja nĩ,” he mũ. “Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Û tỹ ãjag mỹ kanhkã tá ãmĩ pẽ nĩm mũ ãn vỹ tỹ inh panh nĩ.
³³ Topẽ jamĩ vỹ kanhkã tá kãtére mũ. Ën vỹ ãprã ke kar rĩnrĩr han mũ,” he tóg.

³⁴ Kĩ ag tóg: “ãg mỹ ãmĩ ãn nĩm, kurã kar ki,” he mũ. ³⁵ Kĩ tóg: “inh hã vỹ tỹ ãmĩ ãn ri ke?? nĩ. Inh hã vỹ ãjag rĩnrĩr han ke mũ,” he mũ. “Û tỹ iso kãtĩ mũ ãn vỹ kókĩr mãn ke tũ nĩ. Û tỹ inh ke rã mũ vỹ goj kron mãn sór ke tũ nĩ gé,” he tóg.

³⁶ “Hã ra ãjag tóg inh vég mũ ra inh ki ge sór tũ nĩ. ³⁷ Inh panh vỹ ã ag kuprẽg mũ, ag tỹ tỹ isũ nỹtĩ jé. Û tỹ iso kãmũ kar vỹ inh mỹ há nỹtĩ. Inh pijé ã mỹ: “inh mré kãtĩ tũg,” henh ke mũ”. ³⁸ Inh pijé isỹ vėsóg ki nén to jykren mũ ãn han sór mũ’. Û tỹ inh jẽnẽg mũ tỹ inh mỹ nén tó mũ ãn hã han sóg tĩ, hã jé sóg kanhkã tá kãtére ja nĩ. ³⁹ “Isỹ ã mỹ ãn jẽnẽnh ke mũ ãn ki rĩr há han nĩ, ag vãgfor tũ nĩ jé,” he ja tóg nĩ inh mỹ, inh panh ti. Hã kỹ sóg ag rĩnrĩn mãn

ke mũ, kurã tỹ ãgno kã. ⁴⁰ Hỹ, tag vỹ inh panh mỹ há nĩ. Ủ tỹ ti kósin to kãmũ mũ ãn mỹ tóg rĩr krỹg ja tũ ven ke mũ, ù tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ ag kar mỹ. Kỹ sóg kurã tỹ ãgno kã ag rĩnrĩn mãn kãn ke mũ, ha vem nĩ,” he tóg, *Jesus* ti.

Ëg tỹ Jesus nĩ konh ke

⁴¹ Kỹ ag tóg ti kato vĩ mũ, ti vĩ to, ti tỹ ag mỹ: “ẽmĩ tỹ kanhkã tá kãtère mũ ãn ri ke?? inh nĩ,” hen kỹ. ⁴² “Ti ki kanhró ãg nỹtĩ. *José* kósin vẽ. Ti han mũ fag ki kanhró ãg nỹtĩ. Hã ra tóg vẽso: “kanhkã tá sóg kãtère,” he sór mũ’,” he ag tóg.

⁴³ Hã ra tóg: “iso vĩ kónãn tũg nĩ, jagnẽ mỹ,” he mũ. ⁴⁴ “Inh panh tỹ ùn krĩn mũ ag hã vỹ iso kãmũnh mũ. Ủ tỹ iso kãmũ mũ ag rĩnrĩn mãn jé sóg ke mũ, kurã tỹ ãgno kã. ⁴⁵ Topẽ vỹ tó tĩ ù vỹ tag rán ja nĩ, ha mẽ: “Topẽ vỹ vẽn kar kanhrãn ke mũ,” he ja ti nĩ. Hã kỹ ù tỹ inh panh vỹ mẽg mũ ag hã tóg iso kãmũnh ke mũ. ⁴⁶ Ëprã ke ù pijé inh panh ve ja nĩ’. Ủ tỹ Topẽ tá kãtĩ mũ ãn hã vỹ ti ve ja nĩ, inh,” he tóg.

⁴⁷ “Sỹ ãjag mỹ ki hã tó mũn hã vẽ. Ủ tỹ inh ki rã mũ ãn vỹ rĩr krỹg ja tũ ãn venh ke mũ. ⁴⁸ Inh hã vỹ ẽmĩ pẽ ri ke nĩ, inh hã vỹ ãjag rĩnrĩr han ke mũ. ⁴⁹ ãjag jógjóg ve ag vỹ, ag tỹ ga kórég mĩ mũn kỹ kanhkã tá ẽmĩ ãn ko ja nĩgtĩ, *maná* he mũ ãn. Ag tỹ ko mũ (hã) ra ag tóg kãgter kãn. ⁵⁰ Ủ tỹ ẽmĩ tỹ ãg rĩnrĩr han mũ ãn ko kỹ, ù tỹ kanhkã tá kãtère ja ãn ki rã kỹ tóg ter ke tũ pẽ nĩ. ⁵¹ Ẽmĩ ãn hã vỹ tỹ inh nĩ, inh hã vỹ kanhkã tá kãtère, inh hã vỹ ãjag rĩnrĩr han ke mũ. ãjag tỹ ẽmĩ tag ko kỹ ãjag ter ke tũ pẽ nĩ. Isỹ vẽn kar mỹ vẽn nĩm ke mũn hã vẽ, hã vỹ:

inh nĩ, he mũ. Ājag tỹ inh nĩ ko' hen kỹ ājag rĩnrĩr nỹtĩnh mũ,” he tóg.

⁵² Kỹ ag tóg jagně mỹ: “ti mỹ ěg mỹ ti nĩ nĩm ke mũ, ěg tỹ ko jé?” he mũ. “Věnh mỹ ti nĩ, tag,” he ag tóg.

⁵³ Kỹ tóg: “isỹ ājag mỹ ke há vě,” he mũ. “Ājag tỹ inh nĩ ko sór tũ nĩn kỹ, ājag tỹ inh kyvénh kron sór tũ nĩn kỹ ājag rĩnrĩr ke tũ pě nĩ. Tỹ sóg ěprā ke fi kósin nĩ,” he tóg. ⁵⁴ “Ũ tỹ inh nĩ ko kỹ, ũ tỹ inh kyvénh kron kỹ tóg rĩr krỹg ja tũ venh ke mũ. Kỹ sóg ti rĩn mǎn ke mũ, kurā tỹ ěgno kǎ. ⁵⁵ Inh nĩ vỹ tỹ vějěn pě nĩ, inh kyvénh vỹ tỹ ěg tỹ kron jafā pě nĩ gé. ⁵⁶ Ũ tỹ inh nĩ kon kỹ, ti tỹ inh kyvénh kron kỹ tóg inh ki rǎ kỹ jě nĩ. Kỹ sóg ti kǎ kǎ nĩ gé. Jagně mré ke vỹ tỹ ěg nỹtĩ. ⁵⁷ Inh panh vỹ rĩr nĩ. Ti hǎ vỹ inh jěně. Ti tugrĩn sóg rĩr jě. Kỹ ũ tỹ inh ki rǎ mũ ěn vỹ isugnĩn rĩr ke mũ gé. ⁵⁸ Ěmĩ tỹ kanhkǎ tá kǎtère mũn hǎ vě. Ājag jógjóg ve ag tỹ ěmĩ ko ja ěn ri ke tũ ti nĩ. Ag hǎ vỹ ag tỹ ko mũ ra kǎgter kǎn ja nĩgtĩ. Ũ tỹ ěmĩ pě tag ko kỹ tóg ter mǎn ke tũ nĩ. Inh ki rǎ to ken hǎ vě,” he tóg.

⁵⁹ *Cafarnaum* tá tóg ag kanhrǎn mũ, ag tỹ věnh kanhrǎn jafā ěn krēm.

Ũ ag tỹ Jesus tovǎnh

⁶⁰ Kỹ ti vĩ tóg ti mré mũ tĩ ũ ag mỹ e tĩ. Kỹ ag tóg: “mě jagy ti tĩ. Ěg tỹ mẽ jǎvǎnh tóg tĩ,” he mũ.

⁶¹ Hǎ ra tóg ki kanhró nĩ. Hǎ kỹ tóg ag mỹ: “tag mỹ ājag mỹ mẽ há tũ?” he mũ. ⁶² “Kỹ ājag hỹn hě ri kenh ke mũ, ājag tỹ isỹ kanhkǎ ra tĩg mǎn ěn ve kỹ, isỹ tỹ ěprā ke fi kósin nĩn kỹ?” he tóg. ⁶³ “Ũ tỹ ěg rĩnrĩr han mũ vỹ tỹ Topě kuprĩg ti nĩ. Isỹ ājag tỹ inh

nĩ ko' henh ke tag to ken hã vễ, hã vỹ: inh ki rã, he mũ. Inh vĩ tag ki króm t McGrĩn ãjag rĩnrĩr nỹtĩnh ke mũ. ⁶⁴ Hã ra ãjag tóg inh vĩ kri fi sór tũ nỹtĩ,” he tóg. Û tỹ ón kỹ ti ki ge mũ ẽn ag ki kanhró tóg nĩ, vễsóg ki. Kỹ tóg ù tỹ pã'i ag mỹ ti tónh ke mũ ẽn ki kanhró nĩ gé. ⁶⁵ Kỹ tóg ag mỹ: “hã kỹ sóg ãjag mỹ: inh panh tỹ ùn krĩn mũ ag hã vỹ iso kãmũnh ke mũ, he ja nĩ,” he mũ.

⁶⁶ Ti vĩ tag t McGrĩn ti mré mũ tĩ ù ag tóg ti tovãnh mũ sir. Ti mré ag mũ mãn tũ nĩ. ⁶⁷ Kỹ tóg ù tỹ 12 (ke) ag mỹ: “ãjag hỹn isovãnh sór mũ gé,” he mũ.

⁶⁸ Kỹ *Simão* tóg ti mỹ: “ẽg tỹ ã tovãnh mũ ra ẽg hỹn ù mré mũnh ke mũ'? Æ hã vỹ ẽg mỹ Topẽ vĩ tó tĩ, kỹ ẽg tóg rĩr krỹg ja tũ vễnh ke mũ, ẽg tỹ ã vĩ kri fi kỹ,” he mũ. ⁶⁹ “Æ ki ẽg ge kỹ nỹtĩ, kỹ ẽg tóg ã ki kanhró nỹtĩ. *Cristo* vỹ tỹ ã nĩ, Topẽ hã vỹ ã jẽnẽ ẽg to,” he tóg.

⁷⁰ Kỹ tóg ù tỹ 12 (ke) ag mỹ: “ãjag kuprẽg inh, hã kỹ ãjag tóg tỹ ù tỹ 12 (ke) nỹtĩ. Hã ra ãjag kã mĩ ùn pĩr vỹ tỹ Japo tũ nĩ jãvo,” he mũ. ⁷¹ Ti tỹ *Judas* ẽn tó vễ, *Simão Iscariotes* kósin ẽn. Ẽn vỹ kejẽn ti tovãnh kỹ pã'i ag mỹ ti fẽg mũ, ag tỹ ti se jé. Hã ra *Jesus* tóg ti tỹ nén han ke mũ ẽn ki kanhró ja nĩ.

7

Jesus jãvy ag tỹ ti ki ge sór tũ

¹ Tag pãte *Jesus* tóg *Galiléia* mĩ tĩ mũ. *Judéia* ra tĩg sór tũ tóg nĩ ver, ag tỹ tá ti tén sór kỹ, *Judeu* ag pã'i ag.

² Kejẽn tóg *Judeu* ag fénhta ù tá krỹg mũ. Fénhta ẽn kurã ki ag tóg pãjó krêm nỹtĩ, *Jerusalém* tá. ³ Kỹ *Jesus* jãvy ag tóg ti mỹ: “Ẽmã mág ra tĩg nĩ, *Jerusalém*

ra,” he mũ. “Ã tỹ tag hã ki *milagre* hynhan kỹ tá ã mré ke ag tóg vég tũ nĩgtĩ. ⁴ Ëg tỹ tỹ ùn mág nĩn kỹ ãg tóg vènh kar rĩnve ãg tỹ nén han ke mũ ãn han tĩ. Hã ra ã tóg ag vatánh tá *milagre* hynhan tĩ,” he ag tóg mũ. ⁵ Ag pijé ti ki ge kỹ nỹtĩ', hã kỹ ag tóg ti to é he mũ.

⁶ Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ: “inh kurã vỹ jun ja tũ nĩ ver, hã kỹ sóg tĩg sór tũ nĩ ver,” he mũ. “Ajag hỹn kurã tũ nỹtĩ, jãvo sóg kurã nĩ. ⁷ Û tỹ iso jũ mũ ag pijé ãjag to kórég nỹtĩ'. Inh ã to tóg kórég nỹtĩ, isỹ ag mỹ: ãjag jykre vỹ kórég nĩ, hen kỹ. ⁸ Ha fénhta venh mũjẽg inhhã. Inh pijé tĩg sór mũ', ver'. Inh kurã vỹ jun ja tũ nĩ ver,” he tóg. ⁹ Kỹ tóg ver ga tỹ *Galiléia* mĩ tí mũ.

Jesus tỹ fénhta venh tĩg

¹⁰ Ti jãvy ag mũ kar kỹ tóg kejën *Jerusalém* ra tí mũ gé, vènh kar vatánh tá, vènh péju kỹ. ¹¹ Kỹ pã'i ag tóg fénhta ki ti jãvãnh mũ: “ti hẽ kã nĩ?” hen kỹ. ¹² Vènh kar ag tóg ti to vĩ mũ. Û ag tóg: “ũn há vỹ tỹ ti nĩ,” he mũ. Jãvo ù ag tóg: “vó, ãg mỹ tóg ón tĩ,” he mũ gé. ¹³ Hã ra ag tóg jamã há ra ti to vèmén tũ nĩgtĩ, pã'i ag kamẽg kỹ.

¹⁴ Fénhta kuju ki *Jesus* tóg kejën Topẽ ãn ra tí mũ, ag kanhrãn jé. ¹⁵ Kỹ ti vĩ tóg vènh kar mỹ e tĩ. “Vènh kanhrãn mág han ja tũ ti nĩ, hã ra tóg ki kanhró pẽ nĩ,” he ag tóg mũ ti to, pã'i ag.

¹⁶ Kỹ *Jesus* tóg: “isỹ ãjag mỹ Topẽ vĩ tó vẽ,” he mũ. “Inh jykre pijé'. Û tỹ inh jẽnẽg mũ ãn jykre vẽ. ¹⁷ Û tỹ Topẽ vĩ ki króm sór mũ ag vỹ ki kanhró nỹtĩnh mũ, sỹ ti jykre tó mũn ki. Isỹ vèsóg ki sỹ nén to jykrén mũ tó pijé'. ¹⁸ Û tỹ vèsóg ki ti tỹ nén to jykrén

mũ ên tó kÿ tóg tÿ ãn mág nĩ sór mũ. Hã ra sóg ã tÿ inh jêñêg mũ ên to: ãn mág vÿ tÿ ti nĩ, he mũ. Inh pijé vÿjykre vÿnh mÿ tó tĩ'. ¹⁹ *Moisés* vÿ ãjag jyvÿn ja nĩgtĩ. ãjag tÿ ne jé ti vĩ han tũ nĩ nê? Isÿ ti vĩ ki króm mũ ra ãjag tóg isén sór mũ',” he tóg.

²⁰ Kÿ ãn e ên ag tóg ti mÿ: “krĩ vÿnh mÿ ã tóg nĩ, ã tén sór tũ êg nĩ,” he mũ.

²¹ Hã ra *Jesus* tóg ag mÿ: “*milagre* pir han ja inh nĩ, vÿnhkán ke kurã ên ki, kÿ tóg ãjag mÿ e tĩ,” he mũ. ²² *Moisés* tóg êg mÿ: “gĩr mur pãte kurã tÿ 8 (ke) ki ti gré fár kym nĩ,” he ja nĩ. Hã kÿ ãjag tóg tÿ vÿnh kán ke kurã ra kym tĩ. Kórég tũ ti nĩ. Hã ra ã tÿ ti krê gré fár kym vén mũ pijé tÿ *Moisés* nĩ ja nĩ'. Ti jógjóg ve ja vÿ. ²³ ãjag tÿ *Moisés* vĩ ki króm jé ãjag tóg vÿnhkán ke kurã ki rãnrãj tĩ. Hã ra ãjag tóg iso jũ sór mũ, isÿ vÿnhkán ke kurã ki ãn kaga pir tÿ há' hen kÿ. ²⁴ Õn kÿ ãjag tóg iso jũ sór mũ. Inh jykre vÿ ãjag mÿ kórég nĩ ve nĩ. ãjag tÿ to jykrén há han ra ãjag tóg inh jykre há nĩ venh mũ vÿ,” he tóg.

Ag tÿ Jesus to: “ti mÿ tÿ Cristo nĩ vÿ?” he

²⁵ Kÿ *Jerusalém* tá ke ag tóg *Jesus* to: “ti tén sór ja ag tóg nĩ,” he mũ. ²⁶ “Hã ra tóg jatun mÿ vÿnh kar mré vÿmén jê nĩ. Pã'i ag mÿ ti to: “*Cristo* vÿ tÿ ti nĩ, Topê tÿ ãn jêñêg mũ vÿ tÿ ti nĩ,” he tũ nĩ vÿ?” he ag tóg mũ. ²⁷ “*Cristo* ên kãtĩg kÿ êg tóg ti tÿ hê tá kãtĩ mũ ki kagtĩg nÿtĩnh mũ. Hã ra tóg tÿ *Nazaré* tá ke nĩ, kÿ ti hÿn tÿ *Cristo* tũ nĩ,” he ag tóg mũ.

²⁸ Hã ra *Jesus* tóg Topê ãn tá vÿnh kar kanhrãn mũ. Kÿ tóg jamã há ra: “ti tÿ hê tá kãtĩ mũ ki kanhró êg tóg nÿtĩ, he ãjag tóg mũ, iso. Hã ra ãjag tóg ã tÿ inh jêñêg mũ ên ki kagtĩg nÿtĩ. ²⁹ Inh hã vÿ

Topê ki kanhró nĩ. Ti hã tá sóg kâtére, ti tỹ inh mỹ: “ha ag venh tĩg,” hen kỹ,” he tóg.

³⁰ Kỹ ag tóg ag tỹ ti se sór mũ ra ti vóg tũ nĩ ver. Ti ter ke kurã vỹ jun ja tũ nĩ ver. ³¹ Ag jãvo ùn e ag tóg ti ki ge mũ sir. Ti to ag tóg: “*Cristo* kâtĩg kỹ ti nẽji *milagre* hynhan ke mũ. Ti tỹ *milagre* hynhan vỹ e nỹtĩ. Ęg mỹ tóg tỹ *Cristo* nĩ,” he mũ.

Pã'i ag tỹ Jesus se sór

³² Kỹ *Fariseu* ag tóg ag vỹ tag mễg mũ. Kỹ ag tóg pã'i ag mré ti senh ke to vēmén mũ. Kỹ ag tóg porisa ag jẽnẽg mũ, ag tỹ ti se jé. ³³ Hã ra *Jesus* tóg: “ãjag mré sóg nĩ sĩ han ke mũ ver,” he mũ. “Tag pãte sóg tĩg ke mũ, isỹ ù tỹ inh jẽnẽg mũ ěn ve jé. ³⁴ Ęn kã tóg ãjag tỹ inh venh há tĩnh mũ, hã ra ãjag tóg inh venh ke tũ nĩ. Ęn tá junjun ke tũ ãjag tóg nĩ, isỹ hẽn ra tĩg ke mũ ěn tá,” he tóg.

³⁵ Kỹ ag tóg jagnẽ mỹ: “ti hỹn hẽ ra tĩg sór mũ?” he mũ. “Ęg hỹn hẽ tá ti venh ke tũ nĩ? Ti hỹn hẽn ri ke mũn ga tỹ *Grécia* ra tĩg sór mũ, tá ěg mré ke ag kanhrãn jé. ³⁶ Ne to ke nẽ, hỹn, hã vỹ: “ãjag tỹ inh venh há ra ãjag tóg inh venh ke tũ nĩ, he mũ?” he ag tóg mũ. *Jesus* vỹ vỹ ag mỹ e tĩ, hã kỹ ag tóg ti tỹ nẽn tó mũ ki kagtĩg nỹtĩ.

Topê kuprĩg tỹ goj ri ke nĩ

³⁷ Vãhã tóg fénhta tỹ kurã tỹ ěgno tá krỹg mũ. Kurã mág pẽ vẽ, hã kỹ ag tóg e tãvĩ nỹtĩ, *Jerusalém* tá. Kỹ *Jesus* tóg jẽ kỹ vẽn kar mỹ prěr kỹ: “!..ãjag tỹ goj kron sór kỹ inh mỹ to vĩ, isỹ ãjag mỹ goj há ven jé..!” he mũ. ³⁸ “!..Topê vỹ ki tag vỹ rán kỹ nĩ, ha mẽ: !..ãjag tỹ inh ki ge kỹ tóg ãjag kã ki goj ror han ke mũ, isỹ ãjag mỹ goj nĩm ke ti.. !..kỹ goj tag vỹ ãjag

rĩnrĩr pẽ han ke mo..!“ he tóg. ³⁹ Ti tỹ ag mỹ Topẽ kuprĩg tón hã vẽ, hã to tóg: goj, he mũ. Topẽ kuprĩg tỹ tóg ag jagrẽn ke mũ, ù tỹ ti ki ge mũ ag. Hã ra tóg fẽnhta ên kã ag mỹ ti jẽnê ja tũ nĩ ver, ti tỹ ver ti ter kar kỹ rĩr mãn ja tũ nĩn kỹ, ti tỹ ti panh ra tĩg mãn ja tũ nĩn kỹ ver.

Ag tỹ Jesus ki kagtĩg

⁴⁰ Kỹ *Jesus* vĩ mẽg mũ ù ag tóg ti to: “Topẽ vĩ tó tĩ pẽ ên vẽ,” he mũ. ⁴¹ Kỹ ù ag tóg ti to: “*Cristo* vỹ tỹ ti nĩ, Topẽ tỹ êg mỹ ùn jẽnêg mũ ên vỹ tỹ ti nĩ,” he mũ gé. Hã ra ù ag tóg: “*Cristo* mỹ hỹn ga tỹ *Galiléia* tá kãtĩ mũ vỹ?” he mũ. ⁴² “Topẽ vĩ rá ki tóg: “*Davi* krê'krê vỹ tỹ ti nĩ, *Cristo* ti,” he mũ, “ẽmã tỹ *Belém* tá ke vỹ tỹ ti nĩ, *Davi* jamã ja ên tá,” he tóg, Topẽ vĩ tỹ rán kỹ nĩ ki. Hã kỹ tóg êg mỹ tỹ *Cristo* tũ nĩ,” he ag tóg. ⁴³ Hã kỹ ag tóg vẽn kãpãm kỹ nỹtĩ, ti tugnĩn. ⁴⁴ Kỹ ag kã ù ag vỹ ti se sór mũ, hã ra ag tóg ti kãgmĩg tũ nĩ, ti kamẽg kỹ.

Pã'i ag tỹ Jesus ki ge sór tũ

⁴⁵ Kỹ porisa ag tóg pã'i ag to vỹnvỹn ke mũ. Kỹ ag tóg ag mỹ: “hỹn, ti?” he mũ. ⁴⁶ Kỹ ag tóg: “hã ra tóg vĩ há tãvĩ han mũ. Vẽn vỹ tỹ ge mẽ ja tũ êg nỹtĩ, hã kỹ êg tóg ti kãgmĩ ja tũ nĩ,” he mũ. ⁴⁷ Kỹ pã'i ag tóg: “kỹ ajag mỹ ti vĩ kri fi sór mũ', ti ón mũ ra?” he mũ. ⁴⁸ “Êg mỹ ti vĩ kri fig mũ'? Vó, kri fig tũ êg nĩ. ⁴⁹ Û tỹ kri fig mũ ag tóg Topẽ vĩ rá ki kagtĩg nỹtĩ, kỹ Topẽ tóg ag mỹ vĩ kónãn ke mũ, ha vem nĩ,” he ag tóg mũ. ⁵⁰ Hã ra *Nicodemos* vỹ ag mré nĩ gé, ù tỹ kuty tá *Jesus* mré vēmén ja ên ti. Kỹ tóg ag mỹ: ⁵¹ “êg tỹ ti vóg kónãn sór kỹ êg tóg ti ki jẽmẽ vén ke mũ,” he mũ. “Tĩ tỹ nén han ja to jykrén há han jé êg tóg ke mũ,

ẽg tỹ kar kỹ ti vóg kónãñ jé. Topẽ tỹ ẽg mỹ vễjykre nĩm jan hã vễ,” he tóg.

⁵² Hã ra pã'i ag tóg: “ã hỹn tỹ *Galiléia* tá ke nĩ gé', hã kỹ ã tóg ti jy nĩgãn sór mũ',” he mũ. “Topẽ vĩ ki ve há han nĩ, kỹ ã tóg venh ke mũ. *Galiléia* tá ke ù vĩ Topẽ vĩ tónh ke tũ pẽ nĩ,” he ag tóg mũ.

8

Jesus tỹ ùn tỹtá kórég fi mỹ vễnh pãte fón

¹ Hã ra *Jesus* tóg pãnónh tỹ *Oliveiras* ra tĩ mũ, tá nũr jé. ² Kurã ke ra tóg *Jerusalém* ra tĩg mãn kỹ Topẽ ãn tá nĩ mãn mũ sir, kỹ vễnh kar ag tóg ti vĩ mẽnh kãmũ mũ. Tá nĩ kỹ tóg ag kanhrãn mũ. ³ Kỹ Topẽ vĩ to ẽg kanhrãn tĩ ag vĩ ùn tỹtá fi pére kãmũ mũ. Fi ve ja ag tóg nĩ, fi tỹ fi mén tũ mré nỹn kỹ. Vễnh kuju kã ag tóg fi fễg mũ. ⁴ Kỹ ag tóg *Jesus* mỹ: “*Senhor*, fi ve ẽg, fi tỹ fi mén tũ mré nỹ ti,” he mũ. ⁵ “*Moisés* vĩ ẽg mỹ: “ãjag kã mĩ ù fi tỹ fi mén tũ mré nỹn kỹ fi tén nĩ, pó tỹ fi pin kỹ,” he ja nĩ. Jo ã hỹn hẽ ri ke tĩ?” he ag tóg. ⁶ Ag tỹ ón kỹ ti vĩ mẽ sór vễ, ag tỹ ti vĩ to ti se jé. Hã ra tóg pãnh ke kỹ nĩ kỹ ga kri rãn mũ, ti nĩgế tỹ. Vĩ tũ tóg nĩ.

⁷ Hã ra ag tóg ti tovãnh sór tũ nĩ. Kỹ tóg vãhã ag ki ẽvãnh kỹ ag mỹ: “ãjag kã mĩ ù tỹ Topẽ vĩ mranh ja tũ nĩn kỹ ti jé fi pin vén,” he mũ. ⁸ Kỹ tóg pãnh ke mãn kỹ ga kri rãn mãn mũ.

⁹ Kỹ ti vĩ tóg ag mỹ e tĩ. Ag kar tóg ag tỹ Topẽ vĩ mranh ja ẽn mĩ ẽkrég mũ sir, hã kỹ ag tóg mũ kãn mũ sir. Ûn sanh há ag vĩ mũ vén mũ, kar kỹ vễnh kar ag tóg komẽr hã mũ kãn mũ. Vãhã *Jesus* vĩ ti pir mỹ nĩ, fi mré. Fi hã vĩ tá jẽ nĩ, ti mré. ¹⁰ Kỹ tóg

fi ki êvãnh kÿ fi mÿ: “ag hẽ ra kagáv? Ag mÿ ã vóg kónãnh tũ?” he mũ. Ag mũ kar kÿ tóg fi mÿ ke mũ.

¹¹ Kÿ fi tóg: “hÿ,” he mũ. Kÿ tóg fi mÿ: “kÿ inh hÿn ã vóg kónãnh ke tũ nĩ gé,” he mũ. “Ha tÿg, jatun mÿ. Hã ra Topẽ vÿ mranh mãn sór tũg nĩ,” he tóg. Ûn tÿtá kórég ên fi vóg kónãnh sór ja tũ ti nĩ, *Jesus* ti.

Jesus tÿ jẽngrẽ ri ke nĩ

¹² Kÿ *Jesus* tóg Topẽ ãn krẽm nĩ kÿ vẽnh kar kanhrãn mãn mũ. “Jẽngrẽ ri ke inh nĩ,” he tóg. “Ãjag tÿ inh mré mũn kÿ ãjag tóg kuty mĩ mũ tũ nĩgtĩ. Jẽngrẽ mĩ ãjag tóg mũgtĩ, kurã mĩ. ãjag tÿ vễjyre tãg han ke to ken hã vễ,” he tóg.

¹³ Hã ra *Fariseu* ag tóg ti vÿ kafãn mũ, kÿ ag tóg: “vẽnh kãmén ã tóg mũ ha. Êg tÿ vẽnh kãmén kÿ êg tóg ón kÿ vÿ tĩ,” he mũ. ¹⁴ Hã ra tóg ag mÿ: “hÿ, vẽnh kãmén inh tĩ, hã ra sóg ki hã tó tĩ,” he mũ. “Isÿ hẽ tá kãtĩ mũ ên ki kanhró inh nĩ, isÿ hẽnh ra tÿg ke mũ ti ke gé. Hã ra ãjag tóg inh ki kagtÿg nÿtĩ. Êprã ke vÿ tÿ ãjag nÿtĩ. ¹⁵ Kãnhmar ãjag tóg ù to: “jykre kórég ti nĩ,” he tĩ. ãjag jãvo sóg vẽnh kar jykre to nén ù tó tũ nĩ ver. ¹⁶ Isÿ hã ra ù jykre to nén ù tó sór kÿ sóg tó há han ke mũ vễ. Inh pijé inh pir mÿ nén ù to jykrén tĩ!. Û tÿ inh jẽnẽg mũ vÿ inh mré nén ù kar to jykrén tĩ. ¹⁷ Kÿ tóg ùn régre ag tÿ vẽnh vÿ pir han kÿ ãjag mÿ tÿ ki hã ke nĩ. Hã kÿ tóg rán kÿ nĩ, Topẽ vÿ tÿ rán kÿ nĩ ki. ¹⁸ Hã kÿ sóg vẽnh kãmén mũ. Hã ra inh panh tóg inh jẽnẽ, kÿ ti hã tóg inh kãmén mũ gé. Régre êg nÿtĩ, he tóg.

¹⁹ Kÿ ag tóg: “hÿn, ã panh ti?” he mũ. Kÿ tóg: “ãjag pijé inh ki kanhró nÿtĩ,” he mũ. “Hã kÿ ãjag tóg inh panh ki kagtÿg nÿtĩ gé. ãjag tÿ inh ki kanhró nÿtĩ ra

ãjag tóg inh panh ki kanhró nýtĩnh ke mũ gé vễ vễ,” he tóg.

²⁰ Ti tỹ ag mỹ vễnh kãmén hã vễ. Topẽ ãn krẽm nĩ kỹ tóg ag mỹ vễnh kãmén mũ, jãnkamy vin jafã rã hã nĩ kỹ. Kỹ pã'i ag tóg ti se sór mũ, hã ra ag tóg ti kãgmĩg tũ nĩ, ag tỹ ti kamẽg kỹ. Ti ter ke kurã vỹ jun ja tũ nĩ ver, hã kỹ ag tóg ti tỹ hẽ ri ke tũ nĩ ver.

Jesus tỹ hẽn ra tĩg ke

²¹ Kỹ tóg ag mỹ: “tĩg jé sóg ke mũ, kỹ ãjag tóg inh ve sór ke mũ, hã ra ãjag tóg inh venh ke tũ nĩ,” he mũ. “Inh vég tũ ki ãjag tóg kãgter ke mũ, kỹ ãjag tỹ Topẽ vỹ mranh ja ẽn vỹ ãjag kã kã nĩnh mũ. ãjag pijé isỹ hẽn ra tĩg ke mũ ẽn ki kanhró nýtĩ'. Tá jun ke tũ ãjag nĩ gé,” he tóg. ²² Kỹ ag tóg jagnẽ mỹ: “ti mỹ vėsén sór tũ nĩ vỹ, hã kỹ tóg: “ãjag pijé isỹ hẽn ra tĩg ke mũ ẽn tá jun ke mũ',” he mũ?” he ag tóg. ²³ Hã ra tóg: “ẽprã ke vỹ tỹ ãjag nýtĩ. ãjag jãvo sóg tỹ kanhkã tá ke nĩ. Ga tag ki ke vỹ tỹ ãjag nýtĩ, jãvo inh pijé tỹ ga tag ki ke nĩ',” he mũ. ²⁴ “Hã kỹ sóg ãjag mỹ: kãgter jé ãjag tóg ke mũ, kỹ ãjag tỹ Topẽ vỹ mranh ja ẽn vỹ ãjag kã kã nĩnh mũ, he ja nĩ. Ha vé, ãjag tỹ inh ki ge sór tũ nĩnh kỹ tóg ãjag kã kã nĩnh mũ, ãjag tỹ Topẽ vỹ mranh ja ẽn ti. Ủ ẽn vỹ tỹ inh nĩ, he ja inh nĩ ãjag mỹ. Kỹ: hỹ, hem nĩ,” he tóg, *Jesus* ti.

²⁵ Kỹ ag tóg ti mỹ: “tỹ ã ù nĩ?” he mũ. Kỹ tóg: “vãsỹ sóg ãjag mỹ tó huri, isỹ ãjag mré vễmén vén kỹ,” he mũ. “ãjag mỹ sóg vễnh kãmén tĩgtĩ. ²⁶ Hã ra sóg ãjag mỹ tó kãn ja tũ nĩ ver. Sỹ ãjag mỹ vỹ kónãn ke vỹ kã nĩ gé ver. Hã ra sóg ù tỹ inh jẽnẽg mũ ẽn vỹ hã tó tĩ, ti tỹ inh mỹ tó ja kar ẽn ti. Ki hã tóg tó tĩ, he tóg. ²⁷ Hã

ra tóg ag tỹ to jykrén tũ tĩgtĩ, ti tỹ ag mỹ ti panh tó mũ ra.

²⁸ Kỹ tóg ag mỹ tó mǎn mũ. “Ăjag tỹ ka to isa kỹ, ẽn kǎ ăjag tóg inh ki kanhrǎn ke mũ,” he tóg. “Tỹ sóg ẽprǎ ke fi kósin nĩ. Kurǎ ẽn kǎ ăjag tóg inh ki kanhró nỹtĩnh ke mũ, isỹ tỹ ũ ẽn nĩ ti. Inh pijé vėsóg ki nén ũ to jykrén tĩ!. Inh panh tỹ inh mỹ nén tó mũ ẽn hǎ tó sóg tĩ. ²⁹ Kỹ ũ tỹ inh jẽnẽg mũ vỹ inh mré nĩ nĩ. Ti mỹ nén há nĩ ẽn hǎ han sóg tĩ, hǎ kỹ tóg inh mré nĩ nĩ,” he tóg. ³⁰ Ag tỹ ti vĩ tag mẽ kỹ ũn e ag vỹ ti ki ge mũ, kurǎ ẽn kǎ.

Jesus tỹ ẽg tar han ke

³¹ Kỹ *Jesus* tóg ũ tỹ ti ki ge kỹ nỹtĩ ag mỹ: “inh vĩ tovǎnh tũg nĩ, kỹ ăjag tóg tỹ inh mré ke pẽ nỹtĩ,” he mũ. ³² “Kỹ ăjag tóg Topẽ vĩ pẽ ki kanhró nỹtĩnh mũ. Topẽ vĩ pẽ ki kanhró tugrĩn ăjag tóg *patrǎo* kórég ve mǎn ke tũ nĩ,” he tóg.

³³ Kỹ ag tóg ti mỹ: “*Abraão* krẽ'krẽ vỹ tỹ ẽg nỹtĩ,” he mũ. “Ěg pijé tỹ ũ *camarada* nỹtĩ!, ũri, vǎsỹ ke gé. Ne to ke nẽ, hǎ vỹ: *patrǎo* kórég ve mǎn ke tũ ăjag nĩ, he mũ tag tĩ?” he ag tóg.

³⁴ Hǎ ra tóg: “ki hǎ sóg tó mũ,” he mũ. “Ăjag tỹ Topẽ vĩ mranh kỹ ăjag tóg tỹ ti vĩ mranh jafǎ nỹtĩ, kỹ tóg ẽg tỹ *patrǎo* kórég vėg mũ ri ke nĩ. ³⁵ Ti *camarada* ag pijé ti ĩn krēm ẽmǎ nỹtĩgtĩ!. Ti kósin hǎ vỹ ti ĩn krēm nĩgtĩ jǎvo. ³⁶ Kỹ Topẽ kósin tỹ ăjag tỹ Topẽ krẽ han kỹ ăjag tóg, *patrǎo* kórég ve mǎn ke tũ nĩ ha. ³⁷ *Abraão* krẽ vỹ tỹ ăjag nỹtĩ. Ki kanhró inh nĩ. Hǎ ra ăjag tóg isén sór mũ, ăjag tỹ inh vĩ to há tũ nỹtĩn kỹ. ³⁸ Inh panh tỹ inh mỹ nén tó mũ ẽn hǎ tó sóg tĩ. Kỹ ăjag tóg ăjag panh tỹ ăjag mỹ nén tó mũ ẽn hǎ tó tĩ gé,” he tóg.

³⁹ Kĩ ag tóg ti mĩ: “hỹ, *Abraão* vỹ tỹ ãg panh nĩ,” he mũ.

Kỹ *Jesus* tóg: “ãjag tỹ tỹ *Abraão* krẽ nỹtĩn kỹ ti jykre han nĩ ge,” he mũ. ⁴⁰ “Hã ra ãjag tóg isén sór mũ. ãjag mỹ sóg Topẽ vỹ pẽ tó ja nĩ, Topẽ tỹ inh mỹ nén tó mũ ãn ti, hã ra ãjag tóg isén sór mũ. *Abraão* vỹ tag han ja tũ nĩ. ⁴¹ Vyrmy ãjag panh tũ hã han ãjag tóg tĩ,” he tóg.

Kỹ ag tóg: “panh ãg nỹtĩ, hã vỹ: Topẽ, he mũ. ãg pijé panh tũ nỹtĩ,” he mũ.

⁴² Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ: “Topẽ tỹ tỹ ãjag panh nĩ ra ãjag tóg iso há nỹtĩnh mũ vỹ,” he mũ. “Inh panh tá sóg kãtère, hã kỹ sóg ãjag mré nĩ nĩ. Inh pijé vỹsóg ki to jykren kỹ kãtère mũ!. Ti hã vỹ inh jẽnẽ. ⁴³ Hã ra ãjag tóg inh vỹ ki kagtĩg nỹtĩ. Mẽ sór tũ ãjag nỹtĩ, hã kỹ ãjag tóg ki kagtĩg nỹtĩ. ⁴⁴ Japo krẽ vỹ tỹ ãjag nỹtĩ, kỹ ãjag tóg ti tỹ nén tó mũ ãn hã han tĩ. Topẽ tỹ ãprã ke ag hynhan ãn kã tóg ag kãgtén sór tũgtĩ, Japo ti. Vãsy ti jykre vỹ, kỹ tóg ãri tỹ ti jykre nĩ gé ver. Ti pijé ki hã tó tĩ. Ki hã tó to ti kórég pẽ nĩ, Japo ti. Vẽnh ó vỹ tỹ ti tũ pẽ nĩ. Ti hã vỹ tỹ ãn ãn tĩ ag jóg kar nĩ. ⁴⁵ Ti jãvo sóg ki hã tó tĩ. Hã ra ãjag tóg inh vỹ kri fi sór tũ nỹgtĩ. ⁴⁶ Inh hỹn ne ki Topẽ vỹ mranh? Ha inh mỹ tó. Mranh ja tũ sóg nĩ. Hã ra sóg ãjag mỹ Topẽ vỹ pẽ tó tĩ. ãjag hẽ ri ken kỹ inh vỹ kri fi sór tũ nĩ? ⁴⁷ Topẽ krẽ ag vỹ Topẽ vỹ mæg tĩ. Jãvo ãjag tóg inh vỹ jẽmẽ sór tũ nĩ!. Hã kỹ ãjag pijé tỹ Topẽ krẽ nỹtĩ,” he tóg.

Jesus tỹ Abraão kãfór nĩ

⁴⁸ Kỹ *Judeu* ag tóg ti mỹ: “*Samaria* tá ke ag ri ke ã tóg Topẽ vỹ ki kagtĩg nĩ, kỹ ã jagrẽ kórég nĩ gé,” he mũ.

49 Hã ra tóg: “inh pijé jagrê kórég nĩ,” he mũ. “Inh panh to sóg: ãn mág vỹ tỹ ti nĩ, he tĩ. Hã ra ãjag tóg iso é he tĩ. 50 Inh pijé vēsỹ ãn mág han sór mũ'. Ũ tỹ isỹ ãn mág han ke mũ vỹ nĩ nĩ, ên vỹ vênh kar jykre tugnyĩm ke mũ. 51 Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Ājag tỹ inh vĩ kri fi kỹ ãjag kãgter ke tũ pẽ nĩ,” he tóg.

52 Kỹ *Judeu* ag tóg ti mỹ: “jagrê kórég ã nĩ,” he mũ. “Vãhã tóg ve há tĩ, ã jagrê kórég ti. *Abraão* vỹ ter, kỹ Topẽ vỹ tó tĩ ag kar vỹ kãgter. Hã ra ã tóg ón kỹ: “ãjag tỹ inh vĩ kri fi kỹ ãjag kãgter ke tũ pẽ nĩ,” he mũ. 53 Ā mỹ vēsỹ ěg jógjóg ve tỹ *Abraão* kãfór han sór mũ', ã tỹ ěg mỹ: kãgter ke tũ ãjag nĩ, hen kỹ? Ter ja ti nĩ, *Abraão* ti, kỹ Topẽ vỹ tó tĩ ag kar vỹ kãgter kãn gé. Vēsỹ ãn mág han ve ã tóg nĩ,” he ag tóg, *Jesus* mỹ.

54 Kỹ tóg ag mỹ: “isỹ vēsỹ ãn mág han kỹ sóg ón kỹ ke mũ vỹ,” he mũ. “Hã ra inh panh hã vỹ isỹ ãn mág han ke mũ, ãjag tỹ ù to: ěg jóg mág, he mũ ên ti. 55 Hã ra ãjag tóg ti ki kagtĩg nỹtĩ, ãjag jãvo sóg ti ki kanhró nĩ. Isỹ ãjag mỹ: ti ki kagtĩg inh nĩ, hen kỹ sóg ãjag ón tag ri ke han mũ vỹ. Hã ra sóg ti ki kanhró nĩ, kỹ sóg ti vỹ ki króm tĩ gé. 56 Ājag jógjóg ve tỹ *Abraão* vỹ inh kurã ve sór ja nĩgtĩ, kỹ tóg kejẽn vé, kỹ tóg ti mỹ sér pẽ tĩ, ti tỹ inh kurã ven kỹ,” he tóg.

57 Kỹ *Judeu* ag tóg ti mỹ: “50 (ke) *anos* han tũ ã nĩ ver,” he mũ. “Hã ra ã tóg: *Abraão* ve inh, he mũ. Vĩ vênh mỹ han ã tóg,” he ag tóg.

58 Hã ra tóg: “ki hã sóg tó mũ, ha mẽ,” he mũ. “*Abraão* mur tũ ra sóg nĩ nĩ,” he tóg. 59 Kỹ ag tóg jũgiũ mũ, ti tỹ vēsõ: “Topẽ vỹ tỹ inh nĩ,” hen kỹ. Hã kỹ ag tóg pó mãn kỹ ti pin sór mũ. Hã ra *Jesus* tóg Topẽ ãn kã tá kãkutẽ kỹ tĩ mũ sir, vênh péju je.

9

Jesus tỹ ãn kyvó tỹ há' he

¹ Kejëñ *Jesus* tóg tĩg kỹ ãn kyvó vég mũ. Ti mur mũn kã tóg kyvó ñĩ. ² Kỹ ti mré mũ tĩ ag tóg ti mré ti vég mũ gé. Kỹ ag tóg ti mỹ: “ti han mũ fag hỹn Topẽ vĩ mranh', ha kỹ tóg kyvó ñĩ'. Ti tỹ vêsóg ki Topẽ vĩ mranh kỹn mỹ kyvó ñĩ vó?” he mũ. ³ Kỹ *Jesus* tóg: “ti tỹ Topẽ vĩ mranh to ke pijé',” he mũ. “Ti han mũ fag tỹ Topẽ vĩ mranh to ke pijé'. Topẽ tỹ vẽnħ kar mỹ ti tỹ nén han sór mũ ěn ven sór vẽn, ti ki. ⁴ Isỹ ù tỹ inh jẽnẽg mũ ěn tỹ inh mỹ nén tó mũ ěn han sór vẽn. Ver tóg inh mỹ kurã ñĩ, sỹ rãnrãj jé. Kãnhmar tóg kuty nỹnh mũ, kỹ ù tóg rãnrãj mãn ke tũ ñĩ, iser ke kurã ěn kã,” he tóg. ⁵ “Ver sóg ãjag mré tĩnh mũ, kỹ sóg ãjag mỹ jẽngrẽ ri ke ñĩ ver,” he tóg. ⁶ Tag tó kar kỹ tóg ga kri sug mũ, kỹ tóg óré sĩ han mũ. Óré ěn tỹ tóg ãn kyvó kanẽ to tĩn mũ. ⁷ Kỹ tóg ti mỹ: “ha tĩg, goj tỹ *Siloé* ki vẽnħ kype jé,” he mũ. Goj tỹ *Siloé* to ke hã vỹ: “ũ tỹ inh jẽnẽ ja,” he mũ, ěg vỹ ki. Kỹ tóg tĩ mũ, ãn kyvó ti. Kỹ tóg tá kãtĩg kỹ vãhã ěvãnh há ñĩ sir.

⁸ Ti tỹ vãhã ěvãnh há ñĩn kỹ tóg ti rã hã nỹtĩ kar ag mỹ e tĩ. Vẽnħ kar vỹ ti ki kanhró nỹtĩ. Kỹ ag tóg: “ũ tỹ ěg mỹ: inh mỹ nén ù ñĩm, he ñĩgtĩ ěn hã tũ mỹ?” he mũ. ⁹ Kỹ ag kã mĩ ù tóg: “ti hã vẽn,” he mũ. Hã ra ù ag tóg: “tỹ tóg ti hã ve ñĩ, hã ra tóg ěg mỹ tỹ ti hã tũ ñĩ gé,” he mũ. Hã ra tóg vẽnso: “inh hã vẽn,” he mũ. ¹⁰ Kỹ ag tóg ti mỹ: “kỹ ã hẽ ri ké, ã tỹ ěvãnh há' he jé?” he mũ. ¹¹ Kỹ tóg ag mỹ: “ag tỹ ù to: *Jesus*, he mũ ěn vỹ óré han, kỹ tóg inh kanẽ to tĩn, kỹ tóg inh mỹ: “goj tỹ *Siloé* ra vẽnħ kupenh tĩg,” hé. Kỹ sóg vyr. Kỹ sóg ěvãnh há' he mũ sir,” he tóg. ¹² Kỹ ag tóg

ti mÿ: “hÿn, ti?” he mÿ. Hã ra tóg ag mÿ: “ha?” he mÿ.

Pã'i ag tÿ ãn kyvó ja ki jẽmẽ

¹³ Kÿ ag tóg pã'i ag mÿ ti pére mÿ mÿ. ¹⁴ Hã ra tóg tÿ vẽnkhán ke kurã nĩ. Ën kã *Jesus* tóg óré han kÿ ti tÿ há' hé. ¹⁵ Kÿ pã'i ag tóg ti mÿ: “ã hẽ ri ké, ã tÿ ãvãnh há' he jé?” he mÿ gé. Kÿ tóg: “óré tÿ tóg inh kanẽ to tĩn, kÿ sóg vẽnh kupenh vyr, kÿ sóg ãvãnh há' he mÿ sir,” he mÿ.

¹⁶ Hã ra pã'i ag kã mĩ ù ag tóg *Jesus* to: “Topẽ pijé ti jẽnẽ,” he mÿ. “Vẽnkhán ke kurã ki tóg vẽnkhán vãnh nĩgtĩ, kÿ tóg kórég nĩ,” he ag tóg mÿ. Hã ra ù ag tóg ti to: “hã ra tóg nén ù há tãvĩ han,” he mÿ gé. “Ti kórég nĩ ran hÿn tag han ki kagtĩg nĩnh mÿ vẽ,” he ag tóg, pã'i ù ag. Hã kÿ ag vẽnh kãpãm kÿ nÿtĩ. ¹⁷ Kÿ ag tóg ãn kyvó ja ãn ki jẽmẽ mãn mÿ. “Ti mÿ tÿ ãn há nĩ', ãn kórég mÿ vó?” he ag tóg mÿ. “Ã tÿ tóg há' hé mÿr,” he ag tóg. Kÿ tóg: “inh mÿ tóg tÿ Topẽ vĩ tó tĩ pẽ nĩ,” he mÿ.

¹⁸ Hã ra ag tóg ti vĩ kri fi sór tũ nĩ. “Ti mÿ kyvó ja nĩ vÿ?” he ag tóg mÿ. Kÿ ag tóg ti han mÿ fag jé ke mÿ. ¹⁹ Kÿ ag tóg fag mÿ: “ãjag kósin hã mÿ?” he mÿ. “Ti mÿ ti mur mÿ kã kyvó ja nĩ? Kÿn hÿn hẽ ri ké, ti tÿ ãn ãvãnh há nĩ jé?” he ag tóg mÿ.

²⁰ Kÿ fag tóg: “hÿ, ãg kósin hã vẽ,” he mÿ. “Ti mur mÿ kã tóg kyvó ja nĩ. ²¹ Hã ra tóg ãn ãvãnh há nĩ. Hẽ ri ken kÿ? Ha? Û nÿ ti han? Ti ki jẽmẽ nĩ. Sanh há ti nĩ ha. ãjag mÿ ti tónh mÿ,” he fag tóg.

²² Hã ra fag tóg pã'i ag kamẽg mÿ, hã kÿ fag tóg: “ti ki jẽmẽ nĩ,” he mÿ. Pã'i ag tóg *Jesus* to: “ãjag kã mĩ ù tÿ ti to: *Cristo* vÿ tÿ ti nĩ, hen kÿ ãg ti kutẽm ke mÿ, ti tÿ tÿ ãg mré ke tũ nĩ jé, ti tÿ ãg mré vẽnhmãn

tũ nĩ jé, ãg vẽnĥ kanhrãn jafã krẽm,” he ja nĩgtĩ.
²³ Hã kũ ãn kyvó ja ěn han mũ fag vỹ *Jesus* to nẽn ã tó sór tũ nĩ.

²⁴ Kũ ag tóg ãn kyvó ja ěn jé ke mãn mũ. Kũ ag tóg ti mỹ: “ker ón hẽ', Topẽ vỹ ã vĩ mẽg mũ,” he mũ. “Ủ tỹ ã tỹ há' he mũ ěn vỹ kórég nĩ. Topẽ vỹ mranh ti tĩ,” he ag tóg mũ ti mỹ. ²⁵ Kũ tóg: “mẽ', ti mỹ Topẽ vỹ mranh tĩ'? Sỹ ki kagtĩg tóg tĩ,” he mũ. “Nẽn ã pĩr hã ki kanhró sóg nĩ. Kyvó inh vẽ vẽ, hã ra sóg ěvãnh há nĩ ha,” he tóg mũ.

²⁶ Kũ ag tóg ti mỹ: “ti hẽ ri ké, ti tỹ ã tỹ há' he jé?” he mãn mũ. ²⁷ Hã ra tóg ag mỹ: “ãjag mỹ inh hur tó, hã ra ãjag tóg mẽ sór tũ nĩ,” he mũ. “Ãjag tỹ ne jé jẽmẽ mãn sór nẽ? ãjag mỹ ti mré mũ sór mũ gé?” he tóg.

²⁸ Kũ ag tóg ti nyg mũ. “Ã hã vỹ tỹ ti mré ke nĩ. Jãvo ěg tóg tỹ *Moisés* mré ke nỹtĩ,” he ag tóg, pã'i ag. ²⁹ “Topẽ vỹ *Moisés* mré vẽnẽn ja nĩgtĩ, tag ki kanhró ěg tóg nỹtĩ. Hã ra ěg pijé ěn ki kanhró nỹtĩ'. Ti hỹn tỹ hẽ tá ke nĩ?” he ag tóg, *Jesus* to.

³⁰ Kũ ãn kyvó ja ěn tóg ag mỹ: “mẽ',” he mãn mũ. “Ãjag mỹ ti ki kagtĩg nỹtĩ, ti tỹ tỹ hẽ tá ke nĩn ki? Isỹ tóg há' hé mỹr, inh kanẽ tỹ. ³¹ Hã ra Topẽ tóg ěg vỹ mẽg tũ nĩgtĩ, ěg tỹ tỹ ti vỹ mranh tĩ nỹtĩn kỹ. Ủ tỹ Topẽ kamẽg mũ ěn vỹ hã mẽg ti tĩ. Ủ tỹ ti vỹ ki króm mũ ěn vỹ hã mẽg ti tĩ, Topẽ ti. ³² Inh mur mũ kã inh kyvó nĩ ja nĩ. Ủ tỹ ge tỹ há' he mũ tag ve ja tũ inh nĩ ver. Hã ra tóg isỹ há' hé. ³³ Ti tỹ Topẽ tá kãtĩ tũ nĩ ra tóg nẽn ã há han ki kagtĩg nĩnh mũ vẽ,” he tóg, pã'i ag mỹ.

34 Kÿ ag tóg ti to jũ mũ. “Topẽ vĩ mranh kÿ ã tóg mur, hã ra ã tóg ãg kanhrãn sór mũ,” he ag tóg. Kÿ ag tóg ti kutẽm mũ, vẽn h kanhrãn jafã krẽm.

Jesus tÿ ãn kyvó ja ãn mré vẽnẽn

35 Hã ra *Jesus* tóg mẽg mũ, ag tÿ ti kutẽm ja ti. Kÿ tóg ti venh tĩ mũ. Kÿ tóg ti mÿ: “ã mÿ ãprã ke fi kósin ãn ki rã sór tũ?” he mũ. 36 Kÿ tóg: “kÿ ãn nẽ ge? Sÿ ti ki rã sór vẽ,” he mũ.

37 Kÿ tóg ti mÿ: “ti ve ã huri,” he mũ. “Û tÿ ã mré vẽnẽn jẽ mũ hã vÿ tÿ ti nĩ, inh hã vÿ tÿ ti nĩ,” he tóg.

38 Kÿ ãn kyvó ja tóg ti mÿ: “*Senhor*,” he mũ. “Ã ki rã kÿ inh jẽ nĩ,” he tóg. Kÿ tóg ti krẽm mũg ke kÿ ti mÿ: “Topẽ kósin vÿ tÿ ã nĩ,” he mũ.

39 Kÿ tóg ti mÿ: “ga tag ki sóg jun, sÿ vẽn h kar jykre tugnÿm jé,” he mũ. “Ûn kyvó ag tÿ ãvãnh há han jé sóg ke mũ. Ag tÿ iso jykrẽn há han ke to ken hã vẽ. Kÿ sóg ã tÿ ve há han mũ ag kyvó han ke mũ gé. Ag tÿ iso jykrẽn há han ki kagtĩg to ken hã vẽ,” he tóg.

40 Hã ra pã'i ã ag tóg ti vĩ mẽg mũ. Kÿ ag tóg ti mÿ: “ã tÿ ãg to ke mÿ? Kÿ ãg mÿ kyvó nÿtĩ gé?” he mũ.

41 Kÿ *Jesus* tóg: “Hÿ,” he mũ. “Ãjag tÿ: kyvó ãg nÿtĩ, ki kagtĩg ãg nÿtĩ, hen kÿ Topẽ tóg ãjag to jũnh ke tũ nĩ vẽ. Hã ra ãjag tóg: ãvãnh há ãg nÿtĩ, ki kanhró ãg nÿtĩ, he tĩ. Hã kÿ Topẽ tóg ãjag to jũnh ke mũ. Vẽn h pãte fón ke tũ ti nĩ, ãjag tÿ ti vĩ mranh ja ti,” he tóg.

10

Vẽn h mẽg tÿ carneiro kãme

¹ Kÿ *Jesus* tóg: “ha mẽ,” he mũ. “Ëg tÿ ãg mẽg tÿ *carneiro* jy ró han kÿ ãg tóg, ti jãnkã ra rã tĩ. Jãvo ù tóg kejën, ró to täpÿ kÿ päte rã sór tĩ, ti tÿ *carneiro* péju sór kÿ. ² Ti jãvo ù tÿ *carneiro* ki rĩr tĩ vÿ jãnkã ra rã mũ. ³ Jãnkã ki rĩr tĩ ãn vÿ ti mÿ ró nón tĩ, jãnkã ti. Kÿ tóg *carneiro* jygji tó kãn mũ sir. Ti vĩ ki kanhró fag nÿtĩ. ⁴ Kÿ tóg fag jo tĩ mũ, re ra. Kÿ tóg ti mẽg fag jé prër kãn mũ sir, kÿ fag tóg ti nón mũ mũ, fag tÿ ti ki kanhró nÿtĩn kÿ. ⁵ Fag pijé ù nón mũnh ke mũ', fag tÿ ùn ki kagtĩg nón. Û jo fag vënh pigjunh ke mũ, fag tÿ ùn ki kagtĩg ãn jo. Fag pijé ti vĩ ki kanhró nÿtĩ',” he tóg. ⁶ *Jesus* tÿ ag mÿ vënh mẽg kãmén hã vë. Ti mÿ ãg tóg vënh mẽg tÿ *carneiro* ri ke nÿtĩ, ãg tÿ ti nón mũn kÿ. Hã ra tóg pã'i ag tÿ ti vĩ to jykren tũ tĩ.

Vënh mẽg kãme ù

⁷ Hã ra *Jesus* tóg ag mÿ: “ki hã sóg tó mũ,” he mãn mũ. “*Carneiro* jy ró jãnkã ri ke inh nĩ,” he tóg. ⁸ “Û tÿ inh jo kãmũ mũ ag vÿ tÿ *carneiro* pigju(g) tĩ ag nÿtĩ ja nĩgtĩ, tÿ ag ùn jũ (ka)mẽ ag nÿtĩ ja nĩgtĩ. Hã ra *carneiro* fag vÿ ag vĩ mẽ ja tũ nĩgtĩ. ⁹ Inh hã vÿ fag mÿ jãnkã ri ke nĩ. Û tÿ inh ki rã mũ vÿ kren ke mũ, kÿ tóg ti tÿ jãnkã ra rã ri ke nĩ. Kã ra tóg rã tĩ. Kar kÿ tóg tá kãkutẽ tĩ gé, ti tÿ vëjën há ve je. ¹⁰ Vënh mẽg tÿ *carneiro* pigju(g) tĩ ãn vÿ *carneiro* pigju hã jé kãtĩ tĩ, fag kãgtén jé, fag kókén jé. Ti jãvo sóg fag ki rĩr há han hã jé kãtĩg, fag tÿ jagtar tũ nĩ jé, fag mÿ sér tĩ jé,” he tóg.

¹¹ “Û tÿ *carneiro* ki rĩr há han tĩ ri ke inh nĩ gé. Ti hã vÿ ti mẽg jagfy ter ke mũ, fag krenkren jé. ¹² Kÿ ù *camarada* vÿ tag ri ke tũ nĩgtĩ. Mĩg kamẽg jé tóg ke mũ. Ti tÿ mĩg ve kÿ tóg vënhvãg tĩg ke mũ,

ti *patrão* mēg tovānh kÿ. Kÿ mÿg vÿ fag kugmÿnh ke mÿ. Kÿ fag tóg vēnh kâpugpov ke mÿ gé, mÿg tugrÿn. Ti *camarada* mēg pijé', ti *patrão* mēg vē, hã kÿ tóg fag jy nĭgān há han tũ nĭ. ¹³ Mĭg ve kÿ tóg vēnh vāg tĩ mÿ. Jānkamy hã to tóg rānhrāj jē nĭ, hã kÿ tóg mĭg kamēg mÿ. ¹⁴ Ti jāvo sóg *carneiro* ki rĭr há han tĩ. Inh mēg ki kanhró sóg nĭ, kÿ fag tóg inh ki kanhró nÿtĩ gé. ¹⁵ Ri ke ti nĭ gé, inh panh mré. Inh ki kanhró tóg nĭ, kÿ sóg ti ki kanhró nĭ gé. Kÿ sóg inh mēg jagfy ter ke mÿ.

¹⁶ Inh mēg ù vÿ nÿtĭgtĩ gé ver, inh mēg tÿ hē tá ke fag. Ājag *povo* kã mĭ ke pijé'. Ĕn jé prēr jé sóg ke mÿ gé, kÿ fag tóg inh mré kãmÿnh ke mÿ gé. Inh vĭ mē jé fag ke mÿ gé. Kÿ fag tóg tÿ tag ki inh mēg fag mré ke nÿtĭnh mÿ. Kÿ sóg fag kar jy ró pir han ke mÿ, inh pir mÿ sóg fag ki rĭr ke mÿ,” he tóg.

¹⁷ “Inh panh vÿ iso há nĭ, isÿ inh mēg jagfy ter ken kÿ, kar kÿ sóg rĭr mǎn ke mÿ. ¹⁸ Iser sór tũ nĭ ra ù pijé isén ke mÿ vē'. Hã ra sóg fag jagfy ter sór mÿ. Iser sór kÿ sóg ter ke mÿ. Inh rĭr mǎn sór kÿ sóg rĭr mǎn ke mÿ gé. Inh panh tÿ inh mÿ nén tó mÿn hã vē,” he tóg.

¹⁹ *Judeu* ag tÿ ti vĭ tag mē kÿ ag tóg vēnh kâpām kÿ nÿtĩ mǎn mÿ gé. ²⁰ Ũn e tóg ti to: “jagrē kórég ti nĭ, krĭ vēnh mÿ ti nĭ, ti vĭ mē sór tÿg nĭ,” he mÿ. ²¹ Hã ra ù ag tóg: “ ù pijé ti jagrē kórég hã ra vēnh vĭ há tó tĩ,” he mÿ. “Ũn kyvó tÿ há' he ki kagtĭg tóg nĭ gé, ùn jagrē kórég ti,” he ag tóg mÿ, ù tÿ *Jesus* to há nÿtĩ ag.

Judeu ag tÿ Jesus tén mǎn sór

²² Kejĕn tóg *Judeu* ag tÿ fénhta há' ù tá krÿg mÿ. Vāsÿ ù tÿ *Judeu* ag kato vāsānsān mÿ ag vÿ Topē ĩn

kókén ja nĩgtĩ, hã ra *Judeu* ag tóg kejën ti ãn han mãn. Ag tỹ ãn han mãn to fénhta hã vë sir. Prỹg kar ki ag tóg kusa kã han tĩ. ²³ Hã ra *Jesus* tóg venh tĩg ja nĩ, kỹ tóg Topẽ ãn mĩ pasa tĩ nĩ, *Salomão* tỹ jãnkã han ja ãn tá. ²⁴ Kỹ *Judeu* ag tóg ti venh kãmũ mũ, ag tỹ ón kỹ ti ki jẽmẽ jé. “Ã hẽ ri ke kã ãg mỹ vẽn kãmén há han ke mũ?” he ag tóg mũ. “Ã mỹ tỹ *Cristo* nĩ? Topẽ tỹ ãg mỹ ãn jẽnẽnh ke mũ ãn mỹ tỹ ã nĩ?” he ag tóg mũ, ón kỹ.

²⁵ Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ: “ãjag mỹ sóg hur tó, hã ra ãjag tóg kri fi sór tũ nĩ,” he mũ. “*Milagre* hynhan sóg tĩ gé, inh panh tỹ inh mỹ nén tó ja ãn. ãn ve kỹ ãjag tóg inh ki kanhró nỹtĩnh mũ vë. ²⁶ Hã ra ãjag tóg kri fi sór tũ nĩ. ãjag pijé inh mẽg tỹ *carneiro* ri ke nỹtĩ', hã kỹ ãjag tóg kri fi sór tũ nĩ. ²⁷ Inh mẽg fag vỹ inh vỹ mẽg tĩ, fag ki kanhró sóg nĩ, hã kỹ fag tóg inh mré mũgtĩ. ²⁸ Fag jagfy sóg ter ke mũ, kỹ fag tóg kãgter ke tũ nĩ. Mĩg vỹ fag kugmĩnh ke tũ pẽ nĩ gé, isỹ fag jy nĩgãn kỹ. ²⁹ Inh panh tỹ inh mỹ ãn vin mũ fag hã vë, inh mẽg fag. Vẽn kar kãfór ti nĩ. Kỹ ã pijé ti tũ ag pigju tĩ', ti tỹ tỹ vẽn kar kri ke nĩn kỹ. ³⁰ Inh panh mré sóg tỹ ãn pir nĩ,” he tóg.

³¹ Ag tỹ ti vỹ tag mẽ kỹ ag tóg pó tỹ hẽn ri ke mãg mũ sir, pã'i ag, ag tỹ tỹ ti pin kỹ ti tén jé.

³² Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ: “nén ã há hã hynhan ja inh nĩ,” he mũ. “Inh panh tỹ inh mỹ: “tag han ra,” he mũ ãn hã han inh tĩ. Sỹ nén han ja tỹ hẽ nỹ hỹn ãjag mỹ kórég nĩ', hã kỹ ãjag tóg isén sór mũ?” he tóg.

³³ Hã ra ag tóg ti mỹ: “ãg pijé nén ã há to ã tén sór mũ',” he mũ. “Èprã ke vỹ tỹ ã nĩ, ãg mré ke vỹ tỹ ã nĩ, hã ra ã tóg vëso: “Topẽ kósin vỹ tỹ inh nĩ,” he

mũ. Æ tỹ Topẽ to vĩ kónãn hã vễ. Tag to ẽg tóg ã tén ke mũ, pó tỹ ã pin kỹ,” he ag tóg mũ.

³⁴ Kỹ tóg ag mỹ: “Topẽ vĩ tỹ rán kỹ nĩ ki tóg ẽprã ke ag to: “Topẽ ri ke ag nỹtĩ,” he tĩ. ³⁵ Kỹ tóg ù tỹ ti vĩ mẽg mũ ẽn ag mỹ: “Topẽ ri ke ãjag nỹtĩ,” he ja nĩ, Topẽ ti. Hã ra tóg ón tũ nĩgtĩ. ³⁶ Hã kỹ tóg vễnh mỹ tũ nĩ gé, sỹ ãjag mỹ: Topẽ kósin vỹ tỹ inh nĩ, hen kỹ. Inh panh vỹ inh kuprêg, kỹ tóg inh jẽnẽ gé, isỹ ãjag ki jun jé. Topẽ to vĩ kónãn pijé'. ³⁷ Isỹ inh panh vĩ ki króm tũ nĩ ra tóg há nĩnh mũ vễ, ãjag tỹ inh vĩ kri fi sór tũ nỹtĩ ti. ³⁸ Hã ra sóg ti vĩ ki króm tĩ. Kỹ inh vĩ tỹ ãjag mỹ kórég nĩn kỹ isỹ *milagre* hynhan mũ ẽn vem nĩ. Hã ki tóg ve há tĩ, isỹ inh panh ri ke nĩ ti, kỹ tóg inh ri ke nĩ gé,” he tóg.

³⁹ Kỹ ag tóg ti vĩ to ti se sór mãn mũ sir, hã ra tóg kren mãn mũ gé.

⁴⁰ Kỹ tóg vễnh péju kỹ tĩ mũ, goj tỹ *Jordão* mãra. *João* vỹ ẽn tá vễnh kar kygpég jẽ ja nĩgtĩ, ti tỹ ag kygpe vén kỹ. Ẽn ra tóg tĩ mũ sir, kỹ tóg tá nĩ nĩ, ti mré mũ tĩ ag mré. ⁴¹ Kỹ ù tỹ hẽn ri ke ag vỹ tá ti venh kãmũ mũ. Ti to ag tóg jagnẽ mỹ: “ha vé, *João* vỹ *milagre* han ja tũ nĩ,” he mũ. “Hã ra tóg *Jesus* kãmén. Tó há han ja tóg nĩ. Ki hã tóg tó ja nĩ,” he ag tóg. ⁴² Kỹ tá ù tỹ hẽn ri ke ag tóg ti ki ge mũ sir.

11

Lázaro ter

¹ Kejẽn ù tỹ *Jesus* to há ù tóg kaga nỹ nĩ, ẽmã tỹ *Betânia* tá. Ti jijin hã vỹ: *Lázaro*, he mũ. Ti ve fi vỹ tỹ *Maria* fi nĩ, *Marta* fi ke gé. *Betânia* tá fag ẽmã nỹtĩ gé. ² *Maria* ẽn fi vỹ kar kỹ kejẽn *Jesus* pẽn kri nén ger há kujêg mũ, kỹ fi tóg fi gãnh tỹ ti pẽn kykũg mũ

gé. Ěn fi mré pafa mũ vỹ kaga nỹ nĩ. ³ Kĩ ti ve fag vỹ *Jesus* mỹ vėnh vĩ jėnėg mũ. “Ă tỹ ũ to há nĩ ěn vỹ kaga nỹ nĩ,” he fag tóg. ⁴ Kĩ tóg ti mré mũ tĩ ag mỹ: “ti pijé vėnh kaga tag to ter ke mũ,” he mũ. “Topě tỹ tỹ ũn mág nĩ vỹ vėnh ven ke mũ, ti kaga t McGrĩn, ti kósin tỹ tỹ ũn mág nĩ ti ke gé,” he tóg. ⁵ *Jesus* vỹ *Marta* fi to há tãvĩ nĩ, fi jãvy fi to ke gé, *Lázaro* to ke gé.

⁶ Hã ra *Jesus* tóg, ti tỹ *Lázaro* kaga mėg mũ ra ver ti venh tĩ tũ nĩ. Ti tỹ hě tá nĩ ěn tá tóg ver kurã régre han. ⁷ Tag pãte tóg ti mré mũ tĩ ag mỹ: “mũ nỹ, ti ve jé,” he mũ. ⁸ Kĩ ag tóg ti mỹ: “*Senhor*, ěg tỹ tá nỹtĩn kỹ pã'i ag tóg ă tén sór ja nĩ, pó tỹ ă pin kỹ. Ra tĩg sór tũg nĩ,” he mũ. ⁹ Hã ra tóg: “jatun mỹ sóg tĩg mũ, isũ han jé,” he mũ. “Ěg tỹ kurã ki hėn ra mũn kỹ ěg tóg krĩm ke tũ nĩgtĩ. Ve há han ěg tĩ. ¹⁰ Ěg tỹ hã ra kuty ra hėn ra mũn kỹ ěg tóg krĩm ke tĩ,” he tóg.

¹¹ Kỹ tóg ag mỹ: “ũ tỹ ěg to há nĩ ěn vỹ nũr nỹ, *Lázaro* ti,” he mũ. “Isỹ ti tỹ mrin ke han tĩg ke ně ha,” he tóg. ¹² Kỹ ag tóg ti mỹ: “ti nũr nỹn kỹn kren ke mũ,” he mũ. ¹³ Hã ra tóg ti ter tó ja nĩ. Jó ag tóg: “ti nũr vė, ti vėnhkán vė,” he mũ, to jykrén kỹ. ¹⁴ Kỹ tóg ag mỹ: “ter ti huri,” he mũ. ¹⁵ “Ăjag t McGrĩn tóg inh mỹ sér tĩ, isỹ ti ter ve ja tũ nĩn kỹ. Ăjag tỹ isỹ nén han mũ ven kỹ ăjag tóg inh ki ge há han ke mũ. Mũ jé ha, ti ve jé,” he tóg.

¹⁶ Kỹ *Tomé* he mũ ěn, ag tỹ ũ to: “ũn vėgni,” he tĩ ěn vỹ ti mré mũ tĩ ag mỹ: “mũ jé ha, ti mré, ěg tỹ ti mré kãgter jé,” he mũ. Kỹ ag tóg mũ mũ sir.

Jesus tỹ vėnh kar rĩnrĩr han ke

17 Kÿ ag tóg *Betânia* tá junjun mũ. Hã ra *Lázaro* vỹ vãnh kej tá nỹ nĩ. Kurã tỹ 4 (ke) vễ sir, ag tỹ vãnh kej tá ti fón ja kri. 18 Hã ra ag tóg *Jerusalém* kakó ki nỹtĩ, 3 (ke) *quilômetros* hỹn, ãmã tỹ *Betânia* ki. 19 *Judeu* tỹ hẽn ri ke fag vỹ *Marta* fi venh kãmũ ja nĩ, *Maria* fi ke gé, fag mré kygfỹ jé, vễser kri. 20 Kÿ *Marta* fi tóg ti kãtĩg mễg mũ. Kÿ fi tóg tim ke tĩ mũ, ti ve jé. Jãvo *Maria* fi tóg fi ãn krêm nĩ nĩ. 21 Kÿ *Marta* fi tóg ti kato tễ kÿ ti mỹ: “*Senhor*,” he mũ. “Ã tỹ kãnĩ ra ti ter ke tũ nĩ vễ,” he fi tóg. 22 “Hã ra sóg ã ki kanhró nĩ. ã tỹ Topẽ mỹ nẽn ù to vĩn kÿ tóg ã mỹ nĩm ke mũ,” he fi tóg.

23 Kÿ tóg fi mỹ: “ã mré ke vỹ rĩr mãn ke mũ,” he mũ. 24 Kÿ fi tóg: “hỹ,” he mũ. “Vãnh kar rĩnrĩr mãn ken kÿ tóg rĩr mãn ke mũ gé, ki kanhró sóg nĩ. Kurã tỹ ãgno kã ke vễ,” he fi tóg.

25 Hã ra *Jesus* tóg fi mỹ: “inh hã vỹ vãnh kar rĩnrĩr mãn han tĩ,” he mũ. “Vãnh kar rĩnrĩn mũ vỹ tỹ inh nĩ. ù tỹ inh ki rã mũ ãn vỹ rĩr ke mũ, ti ter kÿ nỹ (hã) ra. 26 Kÿ ùn rĩr jẽ tóg, ti tỹ inh ki rã kÿ ter mãn ke tũ pẽ nĩ. ã mỹ inh vĩ tag kri fig mũ?” he tóg.

27 “Hỹ, *Cristo* vỹ tỹ ã nĩ, Topẽ kósin ti, ù tỹ ga kri jun ke mũ ãn ti. Tag vỹ inh mỹ tỹ hã nĩ,” he fi tóg.

28 Kÿ fi tóg tĩ mũ, fi jãvy fi jé prěr jé.

Jesus fỹ

Kÿ *Marta* fi tóg *Maria* fi tá jun kÿ fi mỹ: “ãg *Senhor* vỹ jun, kÿ tóg ã ve sór mũ,” he mũ. 29 Kÿ fi tóg tim ke tĩ mũ, ti ve jé. 30 Hã ra tóg ãmã ãn ra rã ja tũ nĩ ver. Ver tóg tá nĩ nĩ, *Marta* fi tỹ hẽ tá ti mré vēmén ja ãn tá. 31 Kÿ *Judeu* fag vỹ vэг mũ, *Maria* fi tỹ tim ke tĩg ãn ti. Fi mré kygfỹ jé fag kãmũ ja nĩ.

Fag tỹ fi tĩg ve kỹ fag tóg fi nón kãmũ mũ gé. “Fi hỹn ti kej ra tĩg sór mũ, tá fỹ jé,” he fag tóg mũ, hã kỹ fag tóg fi nón kãmũ mũ.

³² Kỹ *Maria* fi tóg *Jesus* tá jun mũ. Fi tỹ ti ve kỹ fi tóg ti pẽn krēm mũg ke mũ. Ti mỹ fi tóg: “*Senhor*, ã tỹ kã nĩ ra ti ter ke tũ nĩ vê,” he mũ gé. ³³ Kỹ tóg fi fỹ vэг mũ, ù tỹ hẽn ri ke fag ke gé, fi nón kãmũ mũ fag. Kỹ tóg ti mỹ e tãvĩ tĩ. ³⁴ “Ti hẽ kã nỹ?” he tóg mũ sir. Kỹ ag tóg ti mỹ: “mũ nỹ, ti ve jé,” he mũ. ³⁵ Kỹ *Jesus* tóg fỹ mũ. ³⁶ Kỹ ag tóg: “ha vé, ti to há tãvĩ tóg nĩ, hã kỹ tóg fỹ mũ,” he mũ. ³⁷ Hã ra ag kã mĩ ù tóg: “ti tỹ há' he ja tũ tóg nĩ,” he mũ. “Ủn kyvó kanẽ tỹ há' he ja tóg nĩ, ti tỹ hẽ ri ken kỹ ti tỹ há' he ja tũ nĩ nẽ, ti ter tũ nĩ jé? Ti mỹ tỹ hẽ ri ke tũ nĩ vỹ, ti kaga tỹ?” he ag tóg, *Jesus* to.

Jesus tỹ Lázaro rĩn mãn

³⁸ Kỹ tóg *Jesus* mỹ e tãvĩ tĩ. Kỹ tóg vẽnھ kej ẽn ra tĩ mũ. Hã ra ti kej vỹ tỹ pãró nor tỹ há nĩ, kỹ ti kej tóg pó mág tỹ nĩfénھ kỹ nĩ. ³⁹ Kỹ tóg ag mỹ: “ha pó tag kunũ,” he mũ. Kỹ *Marta* fi, ùn ter kỹ nỹ ẽn ve fi vỹ ti mỹ: “*Senhor*, ti hỹn ger nỹ ha. Kurã tỹ 4 (ke) vẽ ha, ẽg tỹ ti fón ja kri,” he mũ. ⁴⁰ Hã ra *Jesus* tóg fi mỹ: “ã mỹ sóg: ã tỹ inh ki rã há han kỹ ã tóg venھ ke mũ, Topẽ tỹ tỹ ùn mág nĩ ti, he ja nĩ,” he mũ. ⁴¹ Kỹ ag tóg pó ẽn kunũg mũ.

Kỹ tóg kanhkã ki ẽvãnh kỹ: “panh', inh mỹ tóg há tĩ. Inh vĩ tag jẽmẽg ã tóg mũ,” he mũ. ⁴² “Jẽmẽg ã tóg tĩ, inh vĩ ti, hã kỹ ã tóg sỹ ã mỹ vĩ tag jẽmẽg mũ gé. Hã ra sóg jamã há ra ã mré vĩ mũ, ù tỹ ki nỹtĩ kar fag tỹ inh vĩ mẽ jé, fag tỹ inh ki ge jé, fag tỹ iso: “Topẽ tỹ ti jẽnẽ vẽ,” he jé,” he tóg.

⁴³ Kÿ tóg jamã há ra prêr mũ. “!..*Lázaro*, kuneg..!” he tóg. ⁴⁴ Kÿ ùn ter ja ên tóg kãtĩ mũ sir. Ti kej kã tá tóg kãkutẽ mũ sir, mÿr, ha mẽ. Ti pẽn vÿ sigse kÿ nÿtĩ, ti nĩgé ke gé, kÿ ti kakã vÿ pãg kÿ nĩ gé. Kÿ *Jesus* tóg ag mÿ: “ha ti kavã, ti tĩg jé,” he mũ. Kÿ ag tóg ti kavãn kãn mũ sir.

⁴⁵ Kÿ ù tÿ *Maria* fi mré kygfÿ jé kãmũ mũ tÿ hẽn ri ke fag vÿ *Jesus* ki ge mũ sir, fag tÿ ti tÿ ti rĩn mãn mũ ên ven kÿ. ⁴⁶ Hã ra ù ag tóg pã'i ag mÿ ti tónh mũ mũ.

Ag tÿ Jesus tén ke to jykrén
(*Mt 26.1-5; Mc 14.1-2; Lc 22.1-2*)

⁴⁷ Kÿ Topẽ tũ to pã'i ag vÿ vẽn jyvẽn tĩ kar ag jé prêr mũ. “Ëg hÿn ti tÿ hẽ ri kenh ke mũ?” he ag tóg mũ, *Jesus* to. “*Milagre* hynhan tóg tĩ. ⁴⁸ Ëg tÿ ti kato vãsãn tũ nĩn kÿ vẽn kar vÿ ti ki genh ke mũ. Kÿ fóg tÿ *Romano* ag vÿ Ëg kato vãsãnsãn ke mũ. Topẽ ãn kókén jé ag tóg ke mũ, kÿ ag tóg Ëg kãgtén kãn ke mũ gé, ha vem nĩ,” he ag tóg.

⁴⁹ Hã ra pã'i ag kã mĩ ù vÿ tÿ *Caifás* nĩ. Ën vÿ tóg ag mÿ: “to jykrén há han tũ ãjag nĩ,” he mũ. ⁵⁰ “Tag to jykrén nĩ, ha mẽ. Ùn pir ter ke tóg kórég nĩ, hã ra tóg *povo* kãgter kãn kórég jakrêm nĩ. Kÿ ti hÿn Ëg *povo* jagfÿ ter ke mũ, *Jesus* ti,” he tóg. ⁵¹ Hã ra tóg vêsóg ki tag to jykrén ja tũ nĩ. Prÿg ên ki tóg tÿ Topẽ tũ to pã'i mág nĩ, hã kÿ Topẽ kuprĩg vÿ ti krĩn ja nĩ, ti tÿ *Jesus* to: “Ëg *povo* jagfÿ tóg ter ke mũ,” he jé. ⁵² Hã ra *Judeu* ag tãvĩ jagfÿ ke pijé'. Topẽ krẽ kar jagfÿ ke ja vẽ. Ti tÿ vẽn kar tÿ ùn pir han sór ja vẽ, *Jesus* ti, hã jé tóg Ëg jagfÿ ter ja nĩ, ù tÿ *povo* kar kã mĩ ti ki genh ke mũ ag kar jagfÿ.

⁵³ Pã'i ag tỹ tỹ vēmén kār kỹ ag tóg ti tén ke to jykren mũ sir. ⁵⁴ Hã kỹ *Jesus* tóg vènh péju kỹ tĩ mũ, ga kórég ra, ãmã tỹ *Efraim* ra. *Judeu* ag mũ tóg tĩg măn tũ nĩ sir. *Efraim* hã tá tóg nĩ nĩ ver, kỹ ti mré mũ tĩ ag vỹ ti mré tá nỹtĩ gé.

⁵⁵ Hã ra *Judeu* ag tỹ fénhta tỹ *Páscoa* han ke ù vỹ kakó tĩ ha. Kỹ ù tỹ hèn ri ke ag tóg fenhta to hã *Jerusalém* ra mũ mũ, ag jykre ki vènh jãnhkrigkrig jé. ⁵⁶ Tá ag tóg *Jesus* jãvãnh mũ, Topẽ ãn tá nỹtĩ kỹ. Kỹ ag tóg jagnẽ mỹ: “ti hỹn hẽ ri ke mũ? Ti mỹ fénhta venh kãtĩg mũ vỹ?” he mũ. ⁵⁷ Hã ra Topẽ tũ to pã'i ag vỹ vènh kar mỹ vènh vĩ jẽnẽ ja nĩgtĩ. “Ajag tỹ ti ve kỹ ãg mỹ tónh kãmũm nĩ,” he ja ag tóg nĩ. Ag tỹ ti se sór vẽ.

12

Betânia tá (*Mt 26.6-13; Mc 14.3-9*)

¹ Fénhta tỹ *Páscoa* to hã ke vẽ sir, kurã tỹ 6 (ke) vỹ jy nỹ ha. Kỹ *Jesus* tóg *Betânia* ra tĩg măn mũ, *Lázaro* jamã ra, ùn rĩr măn mũ ãn jamã ra. ² Tá fag tóg *Jesus* mỹ fénhta han mũ. Kỹ *Marta* fi tóg vėjẽn ki rĩr mũ. *Lázaro* vỹ *Jesus* mré nĩ nĩ, mesa to. ³ Kỹ *Maria* fi tóg nén ger há ma kãtĩ mũ, garafa fór, ùn kaja e. Ën tỹ fi tóg *Jesus* pẽn kri kujẽg mũ, kỹ fi tóg fi gãnh tỹ kykũg mũ, ti pẽn ti. Kỹ ger há ãn tóg ãn kar ãn kri rũm ke mũ.

⁴ Kỹ tóg *Judas Iscariotes* mỹ e tĩ, ù tỹ *Jesus* mré mũ ãn ag kã ù tag mỹ, ù tỹ pã'i ag mỹ *Jesus* ven ke mũ tag mỹ. Fi tỹ ger há tỹ ti pẽn to tĩn kỹ tóg ti mỹ e tĩ, kỹ tóg fi to: ⁵ “fi tỹ ger há ãn fón ke vẽ vẽ, jãnkamy tỹ hèn ri ke to. Fi tỹ ùn jagãgtar ag mỹ jãnkamy ãn

tỹ vĕnh kăpópăm jé vĕ vĕ,” he mũ. ⁶ Hă ra tóg *Jesus* mỹ jănkamy ki rĩr tĩ. Kỹ tóg ti jănkamy péju tĩ. Hă kỹ tóg fi to tag tó ja nĩ. Ti tỹ ũn jagăgtar ag to jykrén ja pijé'. Ti tỹ jănkamy ên măn sór ja vĕ. ⁷ Hă ra *Jesus* tóg ti mỹ: “fi to vĩ tũg,” he mũ. “Fi tỹ nén ger há ên nĩm han ja vĕ, fi tỹ iser jé inh kri kujĕn jé, isỹ inh kej kă kă nỹ jé. Ki hă fi tóg han ja nĩ. ⁸ Ũn jagăgtar ag vỹ äjag mré nỹtĩ, tũ' henh ke tũ ag tóg nĩ. Ag jăvo sóg kănhmar äjag mré nĩ măn ke tũ nĩ ha,” he tóg.

Ag tỹ Lázaro tén sór

⁹ Kỹ *Judeu* tỹ hĕn ri ke ag vỹ mĕg mũ, *Jesus* tỹ *Betânia* tá nĩ ti, kỹ ag tóg ti venh kămũ mũ. Hă ra ag tóg *Lázaro* ve sór mũ gé, ũn rĩr măn mũ ên ti. ¹⁰ Pă'i ag tóg *Lázaro* tén sór mũ gé sir. ¹¹ *Judeu* tỹ hĕn ri ke ag vỹ *Jesus* ki ge kỹ nỹtĩ, ti tỹ *Lázaro* rĩn măn ja tugrĩn, hă kỹ ag tóg ti tén sór mũ.

Jesus tỹ Jerusalém ra tĩg

(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² Tỹ vaj kỹ *Jesus* tóg *Jerusalém* ra tĩ mũ. Kỹ ũn e ag tóg ti tĩg mĕg mũ sir, ũ tỹ fénhta venh kămũ mũ ên ag. ¹³ Kỹ ag tóg ti ve jé kăpa mũ. Tănh féj génh kỹ ag tóg ti venh kămũ mũ. Kỹ ag tóg: “!..Viva..!” he mũ. “!..Sér tóg tĩ ĕg mỹ..! !..Ĕg jóg mág vỹ ti jĕnĕ..! !..*Israel* kri pă'i mág pĕ vĕ..!” he ag tóg, prĕnprĕr kỹ. ¹⁴ Hă ra *Jesus* vỹ *burrico* sĩ ve ja nĩ, kỹ tóg kri nĩ kỹ *Jerusalém* ra tĩ mũ. Hă ra tóg rán kỹ nĩ, Topĕ vĩ tỹ rán kỹ nĩ ki, ti tỹ *burrico* sĩ kri tĩg ke ti, ha mĕ: ¹⁵ “Kamĕg tũg nĩ, *Siăo* tá ke kar',” he tóg. “Ăjag pă'i mág vỹ ũri jun ke mũ ha. *Burrico* sĩ kri tóg jun ke mũ ha,” he ja tóg nĩ, Topĕ vĩ rán ki, *Jesus* to.

¹⁶ Kurã ěn kã ag tóg ti rá tag to jykrén ja tũ nĩ ver, *Jesus* mré mũ tí ag. Ti tỹ kanhkã ra vỹn ke kar kỹ hã ag tóg kejĕn to jykrén mũ, ti to rán kỹ nĩ ěn to.

¹⁷ Ũ tỹ *Jesus* mỹ prĕnprĕr mũ ag kã mĩ ũ ag tóg *Lázaro* ve ja nĩ, *Jesus* tỹ ti rĩn mãn kỹ. Ti tỹ vĕnh kej kã kã nỹ ra *Jesus* tóg ti jé prĕr kỹ ti rĩn mãn ja nĩ. Ũ tỹ tag vég mũ ěn ag vỹ jagnĕ mỹ kãmén mũ sir.

¹⁸ Hã kỹ ũn e ěn ag tóg *Jesus* kato pétĕ mũ, ti tỹ jun ke kỹ. Ũ ter kỹ nỹ rĩr mãn ěn ve ja tũ ag tóg nỹtĩ, kỹ tóg ag mỹ e tĩ. ¹⁹ Kỹ pã'i ag tóg jagnĕ mỹ: “ha vé, ag pijé ěg vĩ jĕmĕ sór mũ'. Ti hã mré ag tóg mũ mũ,” he mũ, ti to jũgũ kỹ.

Fóg tỹ Grego ag tỹ Jesus ve sór

²⁰ Fénhta venh kãmũ mũ ag vỹ e nỹtĩ. Ag kã mĩ ũ vỹ tỹ ga tỹ *Grécia* tá ke nỹtĩ gé. ²¹ ěn ag vỹ *Jesus* ve sór mũ. Hã kỹ ag tóg *Filipe* mré vĩ mũ. Tỹ tóg ga tỹ *Galiléia* tá ěmã tỹ *Betsaida* tá ke nĩ, *Filipe* ti. Kỹ fóg tỹ *Grego* ěn ag tóg ti mỹ: “ěg tỹ *Jesus* venh há tóg tĩ,” he mũ.

²² Kỹ tóg *André* mỹ tónh tĩ mũ, kỹ ag tóg jagnĕ mré *Jesus* mỹ tónh mũ mũ.

²³ Hã ra *Jesus* tóg ag mỹ: “inh kurã vỹ hur jun. Topĕ vỹ isỹ ũn mág han ke mũ ha. Tỹ sóg ěprã ke fi kósín nĩ,” he mũ. ²⁴ “Ki hã sóg tó mũ. Isén jé ag tóg ke mũ, ũn e ag tỹ isugrĩn rĩnrĩr nỹtĩ jé. ěg tỹ nén ũ fy krãn ri ke ti nĩ. Ti krãn ěg tóg tĩ, ga ki, kỹ tóg vag tĩ, nén ũ fy fár ti. Hã ra ti fy ěn tóg rĩr mãn kỹ mur mũ, kỹ tóg mog kỹ kanĕ e han mũ. ěg tỹ ti krãn tũ nĩ ra tóg kanĕn ke tũ nĩ vĕ. ²⁵ ěn ri ke tóg nĩ, ěg mré hã. ěg hã vỹ tỹ nén ũ fy ri ke nỹtĩ gé. ěg tỹ ěprã rĩr nĩ tag to: “nén ũ tũ vĕ,” hen kỹ ěg tóg ěg rĩr krỹg ja

tũ ên venh ke mũ. Jãvo ãg tỹ ãprã rĩr nĩ tag tãvĩ ve sór kỹ ãg rĩr krỹg ja tũ ên venh ke tũ nĩ sir. ²⁶ ãjag tỹ inh rãnrãj han sór kỹ inh ri ke han nĩ, kỹ ãjag tóg tỹ inh mré ke nỹtĩnh mũ. Kỹ ãjag tóg inh mré kanhkã tá nỹtĩnh ke mũ gé. Kỹ inh panh vỹ ãjag tỹ ãn mág han ke mũ gé,” he tóg, *Jesus* ti.

Jesus tỹ ti ter ke tó

²⁷ “Ũri tóg inh mẽ e tĩ,” he tóg. “Krĩ kufy jagy isóg nĩ. Ge ra sóg inh panh mẽ: inh kren han nĩ, inh jagtar tũ nĩ jé, he sór tũ nĩ. Inh vēsỹrénh hã jé sóg kãtĩg, ti tỹ inh mẽ jagy pẽ (hã) ra. ²⁸ Tag tó jé sóg ke mũ, inh panh mẽ, hã vỹ: vẽn kar mẽ ven nĩ, ã tỹ tỹ ãn mág nĩ tag ti, he mũ,” he tóg.

Ti tỹ tag tó kỹ vãhã Topẽ tóg ti mẽ vĩ mũ, kanhkã tá nĩ kỹ. Kỹ tóg jamã há ra ti mẽ: “ag mẽ sóg ven huri. Hã ra sóg ag mẽ ven mãn ke mũ gé, isỹ tỹ ãn mág nĩ ti,” he mũ. ²⁹ Kỹ ãn e ag tóg mẽg mũ, Topẽ vĩ ti, ag tỹ ãprã nỹtĩ ra. Kỹ ag tóg ti vĩ to: “ta tỹ tỹrỹr he hỹn,” he mũ. Ag tỹ ki kagtĩg nỹtĩn kỹ ag tóg Topẽ vĩ to: “ta hỹn,” he mũ. Hã ra ã ag tóg: “Topẽ tỹ jẽnẽ jafã ã hỹn ti mré vēmén,” he mũ gé.

³⁰ Hã ra *Jesus* tóg ag mẽ: “Topẽ pijẽ isugrĩn vĩ ja nĩ’. ãjag tugnĩn ke ja vẽn,” he mũ. ³¹ “Topẽ tỹ ãprã ke ag jykre to: “kórég ti nĩ,” he vẽn. Ti tỹ tag ki ãn mág ên kutẽm ke vẽn, Japo he mũ ên ti. ³² Hã jé ag tóg kynhmỹ isanh ke mũ. Ên kã sóg ã tỹ inh ki ge sór mũ kar krĩn ke mũ, *povo* ag kar kã mẽ, ha vem nĩ,” he tóg. ³³ Ti tỹ ti mré mũ tĩ ag mẽ ti ter ke kãmén hã vẽn, ag tỹ krunh to ti sanh ke ti.

³⁴ Kỹ vẽn kar ag tóg ti mẽ: “hã ra ag tóg ãg mẽ: “*Cristo* vỹ ter ke tũ nĩ,” he tĩ. Topẽ vĩ ki ti nẽji rán

kỹ nĩ,” he mũ. “Jãvo ã tóg ěg mỹ: ěprã ke fi kósin ěn tỹ ag tóg kynhmỹ ti sanh ke mũ, he mũ. Ũ to ke nẽ, hỹn, ěprã ke fi kósin ěn?” he ag tóg.

³⁵ Kỹ tóg ag mỹ: “ver sóg ãjag mré nĩ nĩ, sỹ ãjag mỹ kurã han jé,” he mũ. “Kurã ki inh japry jagma mũm nĩ. Kãnhmar ti kuty nỹnh mũ. Ājag tỹ kuty ra inh jamĩn jagma mũ sór kỹ ãjag tóg vãgfor mũnh ke mũ. ³⁶ Isỹ ver ãjag mré nĩn kỹ inh ki ge sórm nĩ, ãjag tỹ tỹ inh mré ke nỹtĩ jé. Kỹ ãjag tóg kurã ki nỹtĩ, isỹ tỹ jẽngrẽ ri ke nĩn kỹ,” he tóg. Ti tỹ tag tó kar kỹ tóg vẽn h pẽju jé tĩ mũ.

Judeu ag tỹ Jesus ki ge sór tũ

³⁷ *Jesus* vỹ ag rĩnve nén tỹ hẽn ri ke hynhan ja nĩgtĩ, *milagre* tỹ hẽn ri ke, hã ra ag tóg ti ki ge sór ja tũ nĩgtĩ. ³⁸ Hã ra *Isaías* vỹ tag rán ja nĩgtĩ gé. “Ěg jóg mág, isỹ ag mỹ ã kãmén mũ ra ag tóg inh vĩ kri fi sór tũ nĩ. Ag tỹ ã tỹ nén han mũ ěn vég mũ ra ag tóg: “Topẽ jykre vỹ tar nĩ,” he ja tũ nĩ,” he ja tóg nĩgtĩ. Hã ra tóg ge nĩgtĩ gé, *Jesus* tỹ ag mỹ Topẽ vĩ tó mũ ra, ti tỹ ag mỹ *milagre* hynhan mũ ra.

³⁹ Ti ki ge jãvãnh ag, hã kỹ *Isaías* tóg ag to tag tó ja nĩ gé, ha mẽ: ⁴⁰ “Topẽ vỹ ag kyvó han, nĩgrẽg kutu, hã kỹ ag tóg mẽg tũ nĩgtĩ. Kỹ ag tóg to jykrén sór tũ nĩgtĩ gé. Kỹ ag tóg inh ki ge sór tũ nĩgtĩ gé. Kỹ sóg ag tỹ há' henh ke tũ nĩ gé,” he ja tóg nĩgtĩ gé, *Isaías* ti. ⁴¹ *Isaías* vỹ *Jesus* ve ja nĩgtĩ, ti tỹ tỹ ùn mág nĩ ti, ùn tar ti. *Jesus* mur ke to hã ke ja vẽn, vãsỹ. Ti tỹ ti ve hã kỹ tóg ti to tag tó ja nĩgtĩ.

⁴² Hã ra ù ag tóg ti ki ge kỹ nỹtĩ gé, pã'i ù ag mré hã. Hã ra ag tóg tó sór tũ nĩgtĩ. Pã'i tỹ *Jesus* to kórég ag kamẽg ag tóg tĩ, hã kỹ ag tóg tó sór tũ nĩ. “Ěg vẽn h

kanhrãn jafã tá ag ãg pan ke mũ, ãg tỹ ãg mré ke ag mré tá vẽnħ mãn kỹ nỹtĩ tũ nĩn jé,” he ag tóg mũ. ⁴³ Ëprã ke ag tỹ ag to vĩ há han mũ tag vĩ ag mỹ sér tĩ, kỹ Topẽ tỹ ag mỹ vĩ há han mũ vĩ ag mỹ pãgsĩ nĩ.

Ag jykre kórég vẽnħ ven ke

⁴⁴ Kỹ *Jesus* vĩ jamã há ra vẽnħ kar mỹ: “ãjag tỹ inh ki ge kỹ ãjag tóg ù tỹ inh jẽnẽg mũ ěn ki ge mũ gé,” he mũ. ⁴⁵ “Ãjag tỹ inh ve kỹ ãjag tóg ù tỹ inh jẽnẽg mũ ěn ti vég mũ gé. ⁴⁶ Sỹ ãjag mỹ kurã han hã jé sóg kãtĩg. ãjag tỹ inh ki ge kỹ sóg ãjag mỹ kuty ěn tỹ tũ' he mũ. ⁴⁷ ãjag tỹ ón kỹ inh vĩ mẽg mũ ra sóg ãjag mỹ: kórég ãjag nỹtĩ, henħ ke tũ nĩ. Inh pijé ãjag mỹ: kórég ãjag nỹtĩ, he jé kãtĩg'. Sỹ ãjag krenkren han hã jé sóg kãtĩg. ⁴⁸ ãjag tỹ iso é he kỹ, ãjag tỹ inh vĩ to é he kỹ ãjag jykre kórég ěn tóg vẽnħ ven mũ, ha vem nĩ. Isỹ ãjag mỹ inh vĩ tó mũ ra ãjag tóg inh vĩ kri fi jãvãnh nỹtĩ. Hã tugrĩn tóg vẽnħ ven ke mũ, ãjag jykre kórég ti, kurã tỹ ěgno kã hã. ⁴⁹ Inh pijé isỹ vėsóg ki nén to jykrén mũ ěn tó tĩ'. Inh panħ vĩ hã tó sóg tĩ, ù tỹ inh jẽnẽg mũ ěn vĩ ti. ěn vĩ inh mỹ: “tag tóm nĩ, tag tó tũg nĩ,” he tĩ. ⁵⁰ Ti tỹ inh mỹ nén tó mũ vĩ ãjag rĩnrĩr han ke mũ, ki kanhró sóg nĩ. Hã kỹ sóg inh panħ tỹ inh mỹ nén tó mũ ěn hã tó tĩ, tag tăvĩ,” he tóg, *Jesus* ti.

13

Jesus tỹ ti mré mũ tĩ ag pẽn kugpe

¹ Hã ra fénhta tỹ *Páscoa* vĩ kakó tăvĩ tĩ sir, hã ra tóg tá krỹg tũ nĩ ver. Kỹ *Jesus* vĩ ki kanhró nĩ, ti tỹ ũri ter ke ěn ti. Ti kurã vĩ jun ja nĩ, ti tỹ ti panħ ra tĩg jé. Ti mré mũ tĩ ag to tóg há tăvĩ ja nĩgtĩ, ag tỹ

tỹ ti tũ nỹtĩn kỹ. Kỹ tóg ti ter ke kurã ên kã ag to há tãvĩ nĩ gé, tag ki, êprã.

² Kỹ tóg rãkãnh kỹ ag mré jęg mũ. Hã ra Japo vỹ *Judas* krĩn huri, ti tỹ pã'i ag mỹ *Jesus* ven tĩg jé, ag tỹ ti se jé. *Judas Iscariotes* ên vễ, *Simão* kósin ên. ³ Hã ra *Jesus* tóg ki kanhró nĩ, ti tỹ Topê tá kãtĩg ja ên ki, kỹ tóg ki kanhró nĩ gé, ti tỹ ra tĩg mãn ken ki. Kỹ Topê tóg ti tar han mũ gé, ti tỹ nén ù kar ki ag mỹ tỹ ùn mág jẽ jé. Ên ki kanhró tóg nĩ gé. ⁴ Tag kar to jykrén kỹ tóg vãhã jěgně mũ sir, jěn kar kỹ. Jěgně kỹ tóg ti *capa* kunũnh kỹ vễnh pẽfĩn jafã tỹ vễnh pẽfĩg mũ. ⁵ Goj tỹ tóg pẽnky kã ki kujęg mũ, kỹ tóg ti mré mũ tĩ ag pẽn kugpég mũ. Vễnh pẽfĩn jafã ên tỹ tóg ag pẽn kykũg mũ. ⁶ Kỹ tóg *Simão* tá jun mũ gé, ti pẽn kugpe jé. Hã ra tóg ti mỹ: “ã pijé inh pẽn kugpenh mũ'” he mũ.

⁷ Hã ra tóg ti mỹ: “ã pijé ki kanhró nĩ', sỹ ã mỹ nén han mũ ti'” he mũ. “Kar kỹ ã tóg kejẽn to jykrén ke mũ, ha vem nĩ,” he tóg.

⁸ Hã ra *Simão* tóg ti mỹ: “vó, inh pẽn kugpenh ke tũ ã tóg nĩ,” he mãn mũ. Kỹ *Jesus* tóg ti mỹ: “isỹ ã pẽn kupég tũ nĩn kỹ ã pijé tỹ isũ nĩnh mũ'” he mũ.

⁹ Kỹ *Simão* tóg ti mỹ: “inh kupe kãn nĩ, ge kỹ, inh pẽn, inh krĩ, inh nĩgé ke gé,” he mũ.

¹⁰ Hã ra tóg ti mỹ: “ẽg mro kar kỹ ẽg jãnhkri nỹtĩ, kỹ ẽg tóg ẽg pẽn hã kugpég tĩ,” he mũ. “Jãnhkri ãjag nỹtĩ, hã ra ãjag kã mĩ ùn pir vỹ jãnhkri tũ nĩ,” he tóg.

¹¹ Û tỹ pã'i ag mỹ ti ven ke mũ ên ki kanhró tóg nĩ, hã kỹ tóg ag mỹ: “ãjag kã mĩ ùn pir vỹ jãnhkri tũ nĩ,” he mũ.

¹² Kỹ tóg ag pẽn kugpe kãn mũ sir. Kar kỹ tóg ti kur rĩnh mãn mũ, kỹ tóg nĩ mãn mũ. Kỹ tóg ag mỹ:

“ãjag mÿ sÿ nén han mÿ ki kanhró nÿtĩ?” he mÿ.
 13 “Iso ãjag tóg: *Senhor*, he tĩ. Tó há han ãjag tĩ. Tÿ sóg ãjag *Senhor* nĩ. 14 Kÿ sóg tÿ ãjag kanhrân tĩ nĩ gé. Hã ra sóg ãjag pên kugpé. Hã kÿ tóg há tĩ, ãjag tÿ jagnê mÿ jagnê pên kugpe kÿ, inh ri ke han kÿ. 15 Sÿ ãjag kanhrân sór vê, hã kÿ sóg ãjag mÿ ãjag pên kugpé. Inh ri ke han nĩ. 16 Ki hã sóg tó mÿ, ha mẽ. *Camarada* pijé ti *patrão* kãfór nĩ!. Kÿ êg tÿ ù jênên kÿ tóg ù tÿ ti jênêg mÿ ên kãfór tũ nĩ gé. 17 Tag ki kanhró ãjag nÿtĩ, kÿ tóg há tĩ, ãjag tÿ inh ri ke han kÿ. 18 ãjag kã mĩ ù tóg tag han ke tũ nĩ, ki kanhró sóg nĩ. ãjag kuprêg inh, kÿ sóg ãjag ki kanhró nĩ. Tag vÿ ãjag kã mĩ ù to rán kÿ nĩ, ha mẽ: “ù tÿ inh mré inh jamĩ ko mÿ ên vÿ isovãnh ke mÿ ha,” he tóg, Topê vĩ tÿ rán kÿ nĩ ki. Isÿ tag ve jé sóg ãjag kuprêg. 19 Ûri sóg ãjag mÿ tó mÿ, ti tÿ isovãnh ke to hã, ãjag tÿ ên ve kÿ inh ki êkrég' he jé. Ên ve kÿ inh ki ge kÿ nÿtĩm nĩ jãvo. 20 Ki hã sóg tó mÿ, ha mẽ. Isÿ ãjag jêgnênh ke vê. Kÿ ù tÿ ãjag mÿ vĩ há han kÿ tóg inh mÿ vĩ há han ke mÿ gé, hã ra tóg ù tÿ inh jênêg mÿ ên mÿ vĩ há han ke mÿ gé,” he tóg.

Û tÿ pã'i ag mÿ Jesus ven ke

(Mt 26.20-25; Mc 14.17-21; Lc 22.21-23)

21 *Jesus* tÿ tag tó kar kÿ tóg ti mÿ e tĩ. Krĩ kufy jagy ti nĩ, kÿ tóg ti mré mÿ tĩ ag mÿ: “ki hã sóg tó mÿ,” he mÿ. “ãjag kã mĩ ù vÿ pã'i ag mÿ inh ven ke mÿ,” he tóg. 22 Kÿ tóg ag mÿ e tĩ. Ki kagtÿg ag nÿtĩ, kÿ ag tóg véké jagnê ki êvãnh mÿ.

23 Hã ra ù tóg *Jesus* rã hã nĩ nĩ, ên kã, ti tÿ ti to há nĩn kÿ. 24 Kÿ *Simão* tóg ti mÿ ti nĩgé ven mÿ, ti tÿ ti mÿ: “ù to ke nê?” he jé. 25 Kÿ tóg ti to grên ke

kỹ ti mỷ: “*Senhor*, ù to ke nê?” he mũ. ²⁶ Kỹ *Jesus* tóg ti mỷ: “ẽmĩ tỹ sóg ti kume kã tỹ pun ke kỹ ti mỷ nĩm ke mũ. Ẽn hã vễ,” he mũ. Kỹ tóg ẽmĩ mãn kỹ ti kume kã tỹ pun ke mũ sir, kỹ tóg *Judas* mỷ nĩm mũ, *Simão Iscariotes* kósin ẽn mỷ. ²⁷ Kỹ *Judas* tóg ko mũ. Ti tỹ ko kar mũ ra vễsỹmér *Satanás* tóg ti kã ra rã ja nĩ sir. Kỹ *Jesus* tóg ti mỷ: “ã tỹ nén han sór mũ ẽn han tĩg nĩ, to fũrũn nĩ,” he mũ. ²⁸ Hã ra ù ag tóg ki kagtĩg nỹtĩ, *Jesus* tỹ ti mỷ nén tó mũ ẽn ki. ²⁹ *Judas* vỹ ag jãnkamy ki rĩr tĩ. Hã kỹ ag kã mĩ ù tóg: “ti hỹn ti mỷ: “ẽg mỷ fénhta to kũpra ù han tĩg, he mũ, ke tũ nĩ kỹ ti tỹ ùn jagtar ag mỷ nén ù nĩm ke hỹn,” he ag tóg mũ. ³⁰ Hã ra *Judas* tóg ẽmĩ ẽn ko kar kỹ króm ke kãkutẽ mũ, re mĩ. Hã ra tóg kuty nỹ.

Vějykre tãg

³¹ *Judas* tĩg kar kỹ *Jesus* tóg ti mré mũ tĩ ag mỷ: “vãhã tóg vễnh ven ke mũ, isỹ tỹ ùn mág nĩ ti,” he mũ. “Tỹ sóg ẽprã ke fi kósin nĩ. Hã ra sóg vễnh kar mỷ Topẽ tỹ tỹ ùn mág nĩ tag ven ke mũ gé. ³² Isỹ vễnh kar mỷ Topẽ tỹ tỹ ùn mág nĩ ven kỹ Topẽ tóg vễnh kar mỷ isỹ tỹ ùn mág nĩ ti ven ke mũ gé. Vễsỹmér tóg tag han ke mũ, Topẽ ti, ha vem nĩ,” he tóg.

³³ “Inh jãvy', ãjag mré sóg nĩ sĩ pẽ han mũ ver. Inh jãvãnh jé ãjag tóg ke mũ, hã ra ãjag tóg inh venh ke tũ nĩ. Tag tó inh, *Judeu* ag mỷ, hã ra sóg ãjag mỷ tag hã tó mũ gé, hã vỹ: ãjag pijé isỹ hẽn ra tĩg ke mũ ẽn ki kanhró nỹtĩ', he mũ. ³⁴ Kỹ sóg ãjag mỷ vějykre tãg nĩm sór mũ, hã vỹ: jagnẽ to há, he mũ. ãjag to há tãvĩ sóg nĩ gé. Tag ri ke han nĩ, jagnẽ mỷ. Vějykre tãg hã vễ. ³⁵ ãjag tỹ jagnẽ to há nỹtĩn kỹ vễnh kar

vỹ ãjag jykre ki kanhrãn ke mũ. “Ti mré ke vỹ tỹ ag nỹtĩ,” he jé ag tóg ke mũ ãjag to, ag tỹ ãjag jykre há ve kỹ,” he tóg.

Jesus tỹ Simão mỹ nén tó mũ

(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Lc 22.31-34)

³⁶ Kỹ Simão tóg Jesus mỹ: “*Senhor*, ã tỹ hẽ ra tĩg sór nẽ?” he mũ. Kỹ tóg: “ẽn ra ã tĩg ke tũ nĩ ver, inh mré,” he mũ. “Kar kỹ ã tóg kejẽn ẽn ra tĩg ke mũ gé, inh nón,” he tóg.

³⁷ Kỹ Simão tóg ti mỹ: “isỹ ã mré tĩg há tóg tĩ. Isỹ ã tũgrĩn ter kỹ tóg inh mỹ tỹ nén ù tũ nĩnh mũ,” he mũ. ³⁸ Hã ra tóg: “vó, ùri ã tóg ón kỹ iso: ti ki kagtĩg sóg nĩ, he tãgtũ han ke mũ, *galo* kynkyr ke to hã. Ki hã sóg tó mũ, ha vem nĩ,” he mũ.

14

Kanhkã to ẽpry

¹ Kỹ tóg ag mỹ: “krĩ kufy han tũg nĩ,” he mũ gé. “Inh ki rã há han nĩ, kỹ Topẽ ki rã há han nĩ gé. ² Inh panh jamã tá ãjag ãn vỹ e nỹtĩ, ki hã sóg tó mũ. Ti tỹ tá tũ nỹtĩ ra sóg tónh ke tũ nĩ vẽ. Ra tĩg jé sóg ke mũ, isỹ ãjag mỹ ãjag ãn kãnkãn jé. ³ Isỹ kãnkãn kar kỹ sóg tá kãtĩg mãn ke mũ gé, sỹ ãjag tatĩn tĩg jé, kỹ ãjag tóg inh mré tá nỹtĩnh mũ. ⁴ Ti to ẽpry ki kanhró ãjag nỹtĩ, sỹ hẽ ra tĩg ke to ẽmĩn ti,” he tóg.

⁵ Kỹ Tomé tóg: “ẽg pijé ã tỹ hẽn ra tĩg ke mũ ki kanhró nỹtĩ,” he mũ. “Hã kỹ ẽg tóg ti to ẽpry ki kagtĩg nỹtĩ gé,” he tóg. ⁶ Kỹ Jesus tóg ag mỹ: “ti to ẽmĩn vỹ tỹ inh nĩ,” he mũ. “Vẽn hã há hã tó sóg tĩ. Inh hã vỹ ãjag rĩnrĩr han ke mũ. Û tỹ hã ra inh ki rã tũ nĩnh kỹ tóg inh panh venh ke tũ pẽ nĩ. ⁷ ãjag tỹ inh ki kanhró nỹtĩnh kỹ ãjag tóg inh panh ki kanhró

nýtĩ gé. Inh ki kanhrãñ ãjag tóg huri, inh ve ãjag tóg huri,” he tóg.

⁸ Kĩ *Filipe* tóg ti mĩ: “ẽg mĩ ẽg jóg mág ti ven nĩ. Ẽg tỹ ti venh há tóg tĩ,” he mũ. ⁹ Kĩ tóg: “ã mĩ inh ki kagtĩg nĩ ver', isỹ ãjag mré tĩg mág ja ra?” he mũ. “Ã tỹ inh ve kũ ã tóg inh panh ti vég mũ gé. Hã ra ã tóg inh mĩ: ẽg mĩ ti ven nĩ, he mũ. ¹⁰ Inh panh mré sóg tỹ ùn pir nĩ, kũ tóg inh mré tỹ ùn pir nĩ gé. Ẽ mĩ tag kri fig tũ'? Inh pijé isỹ vėsóg ki nén to jykrén mũ tó tĩ'. Inh panh tỹ nén tó mũ hã tó sóg tĩ, ti tũ hã han sóg tĩ. Kĩ tóg inh mré nén kar han tĩ. ¹¹ Inh vĩ kri fim nĩ, isỹ ã mĩ: inh panh mré sóg tỹ ùn pir nĩ, hen kũ. Ẽ tỹ hã ra inh vĩ kri fi sór tũ nĩn kũ isỹ nén han mũ ẽn ki ẽvãñh nĩ, ã tỹ to jykrén há han jé. ¹² Ki hã sóg tó mũ, ha mẽ. Ẽ tỹ inh ki rã há han mũ ẽn vỹ isỹ nén han mũ ri ke han ke mũ gé, hã ra tóg isỹ nén han mũ kãfór han ke mũ, ha vem nĩ, isỹ ùri inh panh venh tĩg ken kũ. ¹³ Kĩ sóg ãjag tỹ inh mĩ nén ù to vĩ mũ ẽn hynhan kãn ke mũ, isỹ tỹ ãjag kãke nĩn kũ. Isỹ vẽnñ kar mĩ inh panh tỹ tỹ ùn mág nĩ ven ke vẽ, hã jé sóg ãjag mĩ ãjag tỹ nén to vĩ mũ ẽn hynhan ke mũ. ¹⁴ Kĩ, ãjag tỹ inh mĩ nén ù to vĩn kũ sóg ẽn hynhan kãn ke mũ, isỹ tỹ ãjag kãke nĩn kũ, ha vem nĩ,” he tóg, *Jesus* ti.

Jesus tỹ Topẽ kuprĩg jẽnẽñh ke

¹⁵ “Ãjag tỹ iso há nýtĩn kũ isỹ ãjag mĩ nén tó mũ han nĩ. ¹⁶ Kĩ isóg inh panh mĩ ti kuprĩg to vĩñh ke mũ, ti tỹ ãjag mĩ ti jẽnẽ jé, ti tỹ tỹ ãjag jagrẽ nĩ jé, ti tỹ ãjag tar han jé, kũ tóg ãjag tovãñh mãn ke tũ nĩ. Ẽjag mĩ tóg ki hã tónh ke mũ. ¹⁷ Hã ra tóg ù tỹ inh ki ge jãvãñh ẽn ag mĩ nén ù tónh ke tũ nĩ, ag tỹ ti

ki kagtĩg nỹtĩn kỹ. Ag jãvo ãjag tóg ti ki kanhró nỹtĩ. ãjag kã tá tóg ãjag mré nĩ nĩ, Topê kuprĩg ti,” he tóg.

18 “Inh pijé ãjag tovãnh ke mũ'. Isĩ mũ ra sóg vỹn kenh ke mũ, ãjag to. 19 Kãnhmar ù tỹ inh ki ge jãvãnh ên ag tóg inh ve mãn ke tũ nĩ. Ag jãvo ãjag tóg inh ve mãn ke mũ. Rĩr inh nĩ nĩ, kỹ ãjag tóg inh rĩ kén rĩnrĩr mãn ke mũ gé. 20 Kurã ên kã ãjag tóg inh ki kanhrãn há han ke mũ, isỹ inh panh mré tỹ ùn pir nĩ ên ti. Kỹ ãjag tóg inh mré tỹ ùn pir nỹtĩnh ke mũ gé, ha mẽ,” he tóg.

21 “Û tỹ inh vĩ hã ki kanhrãn kỹ ki króm mũ ên hã vỹ iso há nĩ. Kỹ ù tỹ iso há nĩ ên to inh panh tóg há tãvĩ nĩ gé. Ên to sóg há tãvĩ nĩ gé. Ên vỹ inh venh ke mũ,” he tóg.

22 Kỹ Judas tóg ti ki jêmẽg mũ. *Judas Iscariotes* pijé', Judas ù vê. Ên vỹ Jesus mỹ: “êg mỹ ã tóg vênh ven sór mũ, hã ra ã tóg ù tỹ ã ki ge sór tũ ag mỹ vênh ven sór tũ nĩ,” he mũ.

23 Kỹ Jesus tóg: “ù tỹ iso há nỹtĩ ag vỹ inh vĩ ki króm ke mũ,” he mũ. “Û tỹ inh vĩ ki króm mũ to inh panh tóg há nĩ, kỹ tóg ti mré êmãn ke mũ. Kỹ sóg ti mré êmãn ke mũ gé. 24 Û tỹ iso há tũ ên vỹ inh vĩ han sór ke tũ nĩ gé. Inh pijé inh vĩ hã tó tĩ'. Û tỹ inh jênẽg mũ ên vĩ hã tó sóg tĩ, inh panh vĩ ti,” he tóg.

25 “ãjag mré sóg nĩ nĩ ver, kỹ sóg ãjag mỹ tag kãmén mũ. 26 Isĩg kar kỹ sóg vêsýmér ù tỹ ãjag tar han ke mũ ên jênẽnh ke mũ, hã vỹ: Topê kuprĩg, he mũ. Inh panh vỹ ãjag mỹ ti jênẽnh ke mũ. Ên vỹ nén ù kar to ãjag kanhrãn há han ke mũ. Kỹ tóg ãjag mỹ

tó mǎn ke mũ gé, sỹ ãjag mỹ nén tó mũ kar ti, ãjag tỹ kǎ jatun tũ nĩ jé,” he tóg.

²⁷ “Ãjag krĩ kǎnhvy han jé sóg ke mũ. Sỹ ãjag mỹ nén nĩm ke mũn hǎ vễ. Hǎ ra tóg ù tỹ inh ki ge jǎvǎnh ag krĩ kǎnhvy sĩ ẽn ri ke tũ nĩ. Krĩ kǎnhvy pẽ ãjag nỹtĩnh ha. Hǎ kỹ krĩ kufy han tũg nĩ. Kanẽ jur han tũg nĩ gé. ²⁸ Inh vĩ tag mẽ ãjag tóg huri, isỹ ãjag mỹ: tũg jé sóg ke mũ, kar kỹ sóg ãjag to vỹn kenh ke mũ gé, he mũ ti. ãjag tỹ iso há nỹtĩ ra tóg ãjag mỹ sér tĩnh mũ vễ, isỹ inh panh venh tũg ke ti. Inh panh vỹ inh kǎfór nĩ. ²⁹ Ûri sóg ãjag mỹ tag kǎmẽn mũ, ãjag tỹ ẽn venh ke to hǎ. Kỹ ãjag tỹ ẽn ven kỹ inh mũ ẽkrén nĩ. Ẽn kǎ inh ki ge kỹ nỹtĩm nĩ. ³⁰ Isỹ ãjag mré vēmẽn tag vỹ rur nĩ ha. Ẽprǎ pǎ'i mág jun ke nễ ha. Hǎ ra ti pijé tỹ inh kri ke nĩ'. ³¹ Hǎ ra sóg ẽprǎ ke kar ag mỹ inh jykre ven sór mũ, isỹ inh panh to há tǎvĩ nĩ ti. Hǎ kỹ sóg inh panh tỹ inh mỹ nén tó mũ ẽn han kǎn tĩ. Mũ jé ha, re ra,” he tóg.

15

Jesus tỹ uva fa ri ke nĩ

¹ Ag mũn kỹ *Jesus* tóg ag mỹ: “*uva fa ri ke inh nĩ*,” he mũ. “Inh panh vỹ ù tỹ *uva* ki rĩr tĩ ẽn ri ke nĩ. ² Kỹ ãjag *uva* tóg pẽ ri ke nỹtĩ. Û tỹ inh vĩ han sór tũ ẽn ag hǎ vỹ tỹ *uva* pẽ kanẽn vǎnh ẽn ri ke nỹtĩ. Ẽn kym kỹ tóg fón tĩ, inh panh ti. Kỹ tóg ùn kanẽn há han mũ ẽn ki rĩr há han tĩ, ẽn fėj rógřǎm tóg tĩ, ti tỹ kanẽ e han jé. ³ ãjag tỹ há' he tóg huri, ãjag tỹ inh vĩ kri fi tugrĩn. ⁴ Isovǎnh tũg nĩ, kỹ sóg ãjag tovǎnh ke tũ pẽ nĩ gé. *Uva pẽ tỹ uva fa* to nỹtĩn kỹ tóg kanẽ há han tĩ. Ẽn ri ke ti nĩ, ãjag tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ tag

ti. Ājag tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩn kỹ vễjykre há hã han kỹ nỹtĩm nĩ,” he tóg.

⁵ “*Uva* fa ri ke inh nĩ, kỹ ājag tóg *uva* pẽ ri ke nỹtĩ gé. Ājag tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩn kỹ ājag tóg kanẽ e han ke mũ, hã ra ājag pijé ājag pir mỹ nén ũ há han ke mũ'. Inh hã ne ājag tar han ke mũ'. ⁶ Ũ tỹ isovãnh mũ ẽn fón jé tóg ke mũ, inh panh ti. Ēg tỹ *uva* pẽ kórég kym kỹ fón ẽn ri ke tóg nĩ. Ēg tỹ ti pẽ kym kỹ fón kỹ tóg tóg mũ, kỹ ěg tóg pũn tĩ sir. Ēn ri ke han jé tóg ke mũ, inh panh ti, ũ tỹ isovãnh mũ ẽn tỹ. ⁷ Ājag tỹ isovãnh tũ nĩn kỹ, ājag tỹ isỹ ājag mỹ nén tó mũ ẽn to jykrén kỹ nỹtĩn kỹ, kỹ inh mỹ nén kar to vĩm nĩ. Han jé sóg ke mũ, ājag mỹ, ājag tỹ inh mỹ nén to vĩ mũ ẽn ti, ha vem nĩ. ⁸ Ājag tỹ vễjykre há han kỹ tóg *uva* pẽ tỹ kanẽ e han ri ke nĩ. Kỹ vễnh kar tóg ājag jykre ve kỹ Topẽ to: “ũn há vỹ tỹ ti nĩ,” henh ke mũ. Hã ki ag tóg ki kanhró nỹtĩnh mũ, ājag tỹ tỹ inh mré ke nỹtĩ ti. ⁹ Inh panh vỹ iso há tãvĩ nĩ. Ge inh nĩgtĩ gé, ājag to. Ājag to ha pẽ sóg nĩ gé. Inh ki ge kỹ nỹtĩm nĩ, sỹ ājag to há tãvĩ nĩ jé. ¹⁰ Ājag tỹ isỹ ājag mỹ nén tó mũ ki króm kỹ ājag tóg inh ki ge kỹ nỹtĩ nĩ, kỹ sóg ājag to há nĩ gé. Hã kỹ sóg inh panh vĩ hã ki króm kãn mũ, kỹ tóg iso há tãvĩ nĩ.

¹¹ Inh mỹ tóg sér tĩ. Kỹ sóg ājag mỹ tag tó mũ, ti tỹ ājag mỹ sér tĩn jé gé, ti tỹ inh mỹ sér tĩ ẽn ri ke tĩn jé gé. Hã jé sóg ājag mỹ inh jykre kãmén mũ. ¹² Sỹ ājag mỹ vễjykre nĩm mũn hã vễ, ha mẽ: jagnẽ to há nỹtĩm nĩ, sỹ ājag to há nĩ ẽn ri ke han nĩ, he sóg mũ. ¹³ Ũ tỹ ti mré ke ũ ag jagfy ter sór mũ ẽn vỹ ag to há ja nĩgtĩ. Ũ tỹ ěg to há kãfór pẽ ẽn venh ke tũ ěg tóg nĩ, ěprã. ¹⁴ Inh mré ke pẽ vỹ tỹ ājag nỹtĩ, ājag tỹ inh

vĩ ki króm kÿ. ¹⁵ Hã kÿ sóg ãjag to: inh *camarada* ag, he tũ nĩgtĩ gé. Ēg pijé ěg *camarada* ag mÿ ěg tÿ nén to jykrén mũ ěn kãmén tĩ'. Ēg mré ke ag hã mÿ ěg tóg kãmén tĩ. Ājag mÿ sóg inh panh tÿ inh mÿ nén tó mũ ěn kãmén kãn huri, hã kÿ sóg ãjag to: inh mré ke ag, he mũ. ¹⁶ Ājag pijé inh kuprĕg'. Inh hã ne ãjag kuprĕg'. Kÿ sóg ãjag mÿ: kanĕ e han nĩ, he mũ ha, hã vÿ: vĕjykre há, he mũ. Vĕjykre há hã vÿ tũ' henh ke tũ nĩ. Ājag tÿ ěn han kÿ jatun mÿ Topĕ mÿ nén kar to vĩm nĩ, inh jiji tó kÿ. Kÿ tóg ãjag tÿ ti mÿ nén to vĩ mũ ěn han ke mũ. ¹⁷ Sÿ ãjag mÿ nén tó mũn hã vĕ, hã vÿ: jagnĕ to há nÿtĩm nĩ, sÿ ãjag to há nĩ ěn ri ke, he mũ,” he tóg, *Jesus* ti.

Ū tÿ ěg to jũnh ke ag

¹⁸ “Ū tÿ inh ki ge tũ ag vÿ iso jũ vén ja nĩgtĩ, kÿ ag tóg ãjag to jũ nÿtĩ gé. Tag mĩ ěkrén nĩ, ag tÿ ãjag to jũnh ken kÿ. ¹⁹ Ājag pijé tÿ ag mré ke nÿtĩ'. Ājag tÿ tÿ ag mré ke nÿtĩ ra ag tóg ãjag to há nÿtĩnh ke mũ vĕ. Hã ra ãjag tóg tÿ ag mré ke tũ nÿtĩ. Ājag kuprĕg inh, ag kã mĩ, ãjag tÿ tÿ inh mré ke nÿtĩ jé. Hã kÿ ag tóg ãjag to jũ nÿtĩ. ²⁰ Vãšÿ sóg ãjag mÿ: “ãjag pijé inh kãfór nÿtĩ',” he ja nĩgtĩ. Tag mĩ ěkrén nĩ. Inh *camarada* ri ke ãjag nÿtĩ, jãvo sóg tÿ ãjag *patrão* ri ke nĩ. Ag kã mĩ ũ tóg inh vóg kónãn ke mũ. Ēn vÿ ãjag vóg kónãn ke mũ gé. Ag kã mĩ ũ tóg inh vĩ ki króm tĩ. Ēn ag vÿ ãjag vĩ ki króm ke mũ gé. ²¹ Hã ra ag tóg ãjag vóg kónãn ke mũ gé, ãjag tÿ tÿ inh mré ke nÿtĩnh kÿ. Ag pijé ũ tÿ inh jĕnĕg mũ ěn ki kanhró nÿtĩ'. ²² Inh kãtĩ tũ nĩ ra, isÿ ag mÿ inh vĩ tó tũ nĩ ra ag tóg: “hã ra ěg tóg ki kagtĩg nÿtĩ,” henh ke mũ vĕ. Hã ra sóg ag mÿ tó, hã kÿ ag tóg ki kanhró nÿtĩ. ²³ Ū

tỹ iso jũ nỹtĩ ěn ag vỹ inh panh to jũ nỹtĩ gé. ²⁴ Nén ũ han vãnh hynhan sóg tĩ, ag rĩnve, kỹ ũ vỹ tag han ja tũ pẽ nĩ, ijo. Isỹ tag han tũ nĩ ra ag tóg: “vég tũ ěg nĩ,” henh ke mũ vễ. Hã ra ag tóg vé. Ag tỹ vэг mũ ra ag tóg ge ra iso jũ nỹtĩ, kỹ ag tóg inh panh to jũ nỹtĩ gé. ²⁵ Hã ra tóg ag to rán kỹ nĩ, Topẽ vỹ tỹ rán kỹ nĩ ki. “Nén ũ tũ to ag tóg iso jũ sór mũ,” he tóg, Topẽ vỹ rá ki. Hã kỹ ag tóg ke tĩ,” he tóg.

²⁶ “Hã ra tóg kãtĩg ke mũ, ũ tỹ ãjag tar han ke mũ ti. Topẽ kuprĩg to ken hã vễ. Ti hã vỹ ki hã tónh ke mũ, inh panh kuprĩg ti. ěn hã vỹ ãjag mỹ inh kãmén ke mũ. ²⁷ Kỹ ãjag tóg vễnh kar mỹ inh kãmén ke mũ gé, ěn kã. Inh mré ãjag tóg mũ ja nĩ, isỹ ãjag mỹ tó vén mũn kã,” he tóg.

16

¹ “Ãjag mỹ sóg tag kãmén kãn mũ, ãjag tỹ ki kanhró nỹtĩ jé, ãjag tỹ isovãnh sór tũ pẽ nĩ jé, ãjag jagtar ke kurã ěn kã. ² ãjag pan jé ag tóg ke mũ, pã'i ag, ãjag tỹ vễnh kanhrãn jafã ra mũ mãn tũ nĩ jé. Kỹ ag tóg ãjag kãgtén ke mũ gé. ãjag kãgtén kỹ ag tóg ón kỹ: “Topẽ vỹ ěg mỹ tó, hã kỹ ěg tóg ag kãgtén mũ,” henh ke mũ. ³ Ag tỹ ěg jóg mág ki kagtĩg nỹtĩn kỹ ag tóg tag han ke mũ. Inh ki kagtĩg ag tóg nỹtĩ gé. ⁴ Ũri sóg ãjag mỹ tó mũ. Kỹ ãjag tóg, ãjag tỹ tag ve kỹ: ěg mỹ tóg tó ja nĩ, ěg tỹ ũri nén vэг mũ tag ti, henh ke mũ,” he tóg.

Topẽ kuprĩg kãtĩg ke

Vãsỹ sóg ãjag mré tĩ nĩ vễ, hã ra sóg ãjag mỹ tag tó ja tũ nĩ ver. ⁵ Ũri sóg tĩg ke mũ, isỹ ũ tỹ inh jẽnэг mũ ěn ve jé. Kỹ ãjag pijé inh mỹ: “ã tỹ hẽ ra tĩg ke

nê?” henh ke mũ'. ⁶ Ājag mǝ tóg e tĩ, sǝ ājag mǝ isĩg ke tag tó ja nĩn kǝ, kǝ ājag tóg fe kaj nǝtĩ. ⁷ Há ti nĩ hã ra, isĩg ke ti, ha mẽ. Isĩ tũ nĩn kǝ ù tǝ ājag tar han mũ ěn vǝ kãtĩg ke tũ nĩ, Topẽ kuprĩg ti. Hã ra sóg isĩg kǝ ājag mǝ ti jẽnẽnh ke mũ. ⁸ ěn vǝ ti kãtĩg kǝ vẽnũ kar mǝ: “Topẽ vĩ mranh ã huri,” henh ke mũ, kǝ tóg ag mǝ Topẽ tǝ ag vóg kónãnh ke ěn tónh ke mũ gé. ⁹ “Jesus ki ã tóg rã tũ nĩ, hã kǝ ã tóg Topẽ vĩ mranh tĩ,” he jé tóg ke mũ, ti kuprĩg ti. ¹⁰ Kǝ tóg ag mǝ vějykre kuryj tónh ke mũ gé. Jãvo sóg tĩg ke mũ, inh panh kukãm, kǝ ag tóg inh venh ke tũ nĩ. ¹¹ Tag ki ùn mág pẽ tǝ tǝ Nén-Kórég ěn to tóg: “kórég ti nĩ,” hé huri, Topẽ ti. Hã to ěg tóg ti tǝ ùn vóg kónãnh ke mũ ěn ag ki kanhró nǝtĩ,” he tóg.

¹² “Sǝ ājag mǝ nén tónh ke mũ vǝ ver e nǝtĩ, hã ra tóg ver ājag mǝ mẽ jagy tĩ, hã kǝ sóg tónh ke tũ nĩ. ¹³ Topẽ kuprĩg vǝ ājag to kãtĩg ke mũ, kǝ tóg komẽr hã ājag mǝ tó kãnh ke mũ, nén tǝ ki hã tó ěn ti. Ti pijé ti tǝ nén to jykrén mũ ěn tónh ke mũ'. Inh panh tǝ inh mré nén to jykrén mũ ěn hã tó jé tóg ke mũ. Kǝ tóg ājag mǝ ājag tǝ kar kǝ nén venh ke ěn tónh ke mũ gé. ¹⁴ Ti hã vǝ iso: “ùn mág vǝ tǝ ti nĩ,” henh ke mũ gé. Inh vĩ hã tó jé tóg ke mũ ājag mǝ, hã kǝ tóg isǝ tǝ ùn mág nĩ tónh ke mũ, Topẽ kuprĩg ti. ¹⁵ Inh panh tǝ nén tó mũ ěn hã tó sóg tĩ. Kǝ tóg ěn hã tónh ke mũ gé. Hã kǝ sóg ājag mǝ: inh vĩ hã tó jé tóg ke mũ, he mũ,” he tóg, *Jesus* ti.

Jesus tǝ ter kar kǝ rĩr mãn ke

¹⁶ “Kãnhmar ājag tóg inh ve mãn ke tũ nĩ ha. Kejẽn ājag tóg kurã ù ki inh ve mãn ke mũ gé,” he tóg. ¹⁷ Kǝ ti mré mũ tĩ ag tóg jagnẽ mǝ: “ti hǝnh ne tó sór mũ, hã kǝ tóg: “kãnhmar ājag tóg inh ve mãn ke tũ

nĩ ha, kejẽn ãjag tóg kurã ù ki inh ve mãn ke mũ gé,” he mũ?” he ag tóg. ¹⁸ “Ne to ke nẽ hỹn, hã vỹ: kãnhmar, he mũ? Ëg pijé ti tỹ nén tó mũ ẽn ki kanhró nỹtĩ,” he ag tóg, jagnẽ mỹ.

¹⁹ Hã ra *Jesus* tóg ag tỹ ti ki jẽmẽ sór mũ ki kanhró nĩ. Hã kỹ tóg ag mỹ: “inh vĩ mỹ ãjag mỹ e?” he mũ. “Kãnhmar ãjag tóg inh ve mãn ke tũ nĩ ha. Kejẽn hã ãjag tóg kurã ù ki inh ve mãn ke mũ. ²⁰ Ki hã sóg tó mũ. Kygfỹ jé ãjag tóg ke mũ. Vësỹrénh jé ãjag tóg ke mũ. Hã ra tóg ù tỹ inh ki ge tũ ag hã mỹ sér tĩnh mũ. Tag pãte tóg ãjag mỹ sér tĩ mãn ke mũ gé. ²¹ Ûn tỹtá fi tỹ gĩr venh ken kỹ tóg fi mỹ jagy tĩ. Fi kósín tỹ fi ki mur kar kỹ tóg hã ra fi mỹ sér tĩ. Kỹ fi tóg fi kaga ẽn mĩ ãkren mãn tũ nĩgtĩ. ²² Ge ve jé ãjag tóg ke mũ. Ûri tóg ãjag mỹ jagy tĩ. Hã ra sóg ãjag ve mãn ke mũ. Kỹ ãjag fe tóg mrin kenh ke mũ, ãjag tỹ inh ven kỹ. Kỹ ù tóg ãjag fe kaj han mãn ke tũ nĩ ha, inh kãtĩg mãn kỹ. ²³ Ẽn kã ãjag tóg inh mỹ nén ù to vĩ mãn ke tũ nĩ ha, isỹ ãjag mré nĩn kỹ. Ki hã sóg tó mũ mỹr. ãjag tỹ inh panh mỹ nén ù to vĩn kỹ tóg ãjag mỹ vĩn kãn ke mũ, ãjag tỹ tỹ inh mré ke nỹtĩn kỹ. ²⁴ Ver ãjag tóg ti mỹ nén ù to vĩ ja tũ nĩ, ãjag tỹ ti mỹ: “ti mré ke vỹ tỹ ẽg nỹtĩ,” he mũ ra. Ti mỹ nén ù to vĩm nĩ, kỹ tóg ãjag mỹ hynhan kãn ke mũ, ãjag tỹ nén to vĩ mũ ẽn tĩ. Kỹ tóg ãjag mỹ sér tãvĩ tĩnh mũ,” he tóg.

Jesus tỹ tỹ ẽprã ke kar kri ke nĩ

²⁵ “Sỹ ãjag mỹ inh panh kãmén kỹ sóg ver: tag ri ke ti nĩ, he tĩ. Kãnhmar sóg jamã há ra ãjag mỹ ti kãmén ke mũ, kỹ sóg ãjag mỹ: tag ri ke ti nĩ, he mãn ke tũ nĩ sir. ²⁶ Kurã ẽn kã ãjag tóg vësóg ki ti mỹ nén ù kar to vĩnh ke mũ, ãjag tỹ tỹ inh mré ke nỹtĩn kỹ.

Kỹ sóg ãjag jagfy vĩ mǎn ke tũ nĩ ha. Ājag hã vĩ ti mré vēmén ke mũ ha. ²⁷ Inh panh vĩ ãjag to há tǎ vĩ nĩgtĩ, ãjag tỹ iso há nỹtĩn kỹ, ãjag tỹ iso: “Topẽ vĩ ti jēnẽ,” hen kỹ. ²⁸ Ti tỹ inh jēnēn hã kỹ sóg ga tag ki jun mũ. Hã ra sóg ũri inh mur ja ré kỹ tĩg ke mũ ha, inh panh kukām,” he tóg.

²⁹ Kĩ ti mré mũ tĩ ag tóg ti mỹ: “vãhã ã tóg ěg mỹ kāmén há han mũ ha. Vãhã ã tóg ěg mỹ: ge ti nĩ, he mǎn tũ nĩ ha. ³⁰ Nén ũ kar ki kanhró ã tóg nĩ, vég ěg tóg mũ. Ěg tỹ ã ki nén ũ jēmẽ sór kỹ ã tóg ki kanhró nĩ. Ěg tỹ ã mỹ nén ũ tó tũ ra ã tóg ki kanhró nĩ. Hã ki ěg tóg vég mũ, ã tỹ Topẽ tá kãtĩg ja ti,” he ag tóg mũ.

³¹ Kĩ tóg: “vãhã ãjag tóg inh ki ge kỹ nỹtĩ ha,” he mũ. ³² “Hã ra ãjag tóg kãnhmar inh ré kỹ mũ kãn ke mũ ha, ãjag ĩn ra. Vēnh kã pugpóv kãn jé ãjag tóg ke mũ, ũri. Hã ra sóg pir pē tũ nĩ, ãjag tỹ inh ré kỹ mũ kãn mũ (hã) ra. Inh panh vĩ ěgno kã inh mré jēnh mũ. ³³ Tag kāmén inh ãjag mỹ, ãjag tỹ krĩ kãnhvy nỹtĩ jé, ãjag tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ tigrĩn. Tag ki ãjag tóg nén ũ jagy kar vég tĩ ver. Hã ra to krĩ kufy han tũg nĩ. Ěprã ke kar kri ke vĩ tỹ inh nĩ, ěprã ke kri pã'i ěn. Japo ěn kutēm inh huri,” he tóg, *Jesus* ti.

17

Jesus tỹ Topẽ mré vēmén

¹ *Jesus* tỹ ti mré mũ tĩ ag mỹ tag kāmén kãn kar kỹ tóg kanhkã ki ěvãnh mũ, kỹ tóg: “panh', inh óra tán krỹg huri,” he mũ. “Ag mỹ isỹ tỹ ũn mág nĩ ven nĩ, isỹ tỹ ã kósin nĩn kỹ. Kỹ sóg ag mỹ ã tỹ tỹ ũn mág nĩ ven ke mũ gé. ² Ěprã ke kar kri ã tóg inh fēg, isỹ ã tỹ inh mỹ ũn vin mũ ag mỹ rĩr krỹg ja tũ ven jé, fag

mỹ ke gé. ³ Û tỹ ã tỹ tỹ Topê nĩ ki kanhrãn mũ ên vỹ rĩr krỹg ja tũ venh ke mũ, ù tỹ ã to: “Topê ù vỹ tũ nĩ,” he mũ kar ag, fag kar ke gé. Kỹ ag tóg, isỹ tỹ *Jesus Cristo* nĩ ki kanhró nỹtĩ gé, ã hã tỹ inh jẽnê ên ki. ⁴ Ag hã mỹ sóg ã tỹ tỹ ùn mág nĩ tag ven, êprã ke ag mỹ, fag mỹ ke gé. ã tỹ inh mỹ nén tó mũ ên han kãn inh. ⁵ Vãsỹ, êg tỹ ga tag han tũg ki sóg ã mré nĩ ja nĩgtĩ, ên kã sóg tỹ ùn mág pẽ nĩ ja nĩgtĩ, ã mré. Ên han mãn nĩ, inh mỹ. Isỹ tỹ ùn mág pẽ nĩ han mãn nĩ, panh'.

⁶ Û ag kuprêg ja ã nĩ, ag tỹ inh ki ge jé. Ên ag mỹ sóg ã kãmén ja nĩgtĩ. ã tũ ag vê, hã ra ã tóg inh mỹ ag vin, fag ke gé. ã vĩ ki króm ag tóg tĩ, fag ke gé. ⁷ Ûri ag tóg ki kanhró nỹtĩ, isỹ ã tũ hã han mũ ên ki. ã hã ne inh mỹ nén kar ên tó tĩ'. Tag vég ag tóg tĩ, fag ke gé. ⁸ Ag mỹ sóg ã vĩ ti tó tĩ, kỹ tóg ag mỹ sér tĩ. Kỹ ag tóg vég mũ, ã tỹ inh jẽnê ên ti. Kỹ ag tóg iso: “Topê tỹ ùn jẽnêg mũ ên vê,” he mũ, fag ke gé.

⁹ ã tỹ inh mỹ ùn vin mũ ên ag hã jagfy sóg vĩ tĩ, fag jagfy ke gé. Û tỹ inh ki ge tũ ên ag jagfy sóg vĩnh ke tũ nĩ. ã tũ fag hã jagfy sóg vĩ tĩ. ¹⁰ Ha vé, isũ kar vỹ tỹ ã tũ nỹtĩ, kỹ ã tũ kar vỹ tỹ isũ nỹtĩ gé. Ag hã tugrĩn sóg tỹ ùn mág nĩ, ù tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ ên ag hã tugrĩn, fag ke gé. ¹¹ Inh mur ja ré kỹ sóg tĩg mũ, ijãvo ag tóg êgno ki nỹtĩnh mũ sir, isũ mré ã tũ ag. Ag jãvo sóg, ã venh tĩg mũ ha.

Inh panh mág, há tãvĩ ã tóg nĩ. Fag jy nĩgãn nĩ, ã jykre ki. ã hã ne inh mỹ ag vin'. ã mré sóg tỹ ùn pir nĩ. Kỹ ag tỹ jagnê mré tỹ ùn pir nỹtĩ han nĩ gé, fag tỹ ke gé. ¹² Isỹ ag mré nĩn kỹ sóg ag jy nĩgãn tĩ, ã jykre ki, ã tỹ inh mỹ ùn vin mũ ên ag kar jy, fag jy

ke gé. Ag ki rĩr há han inh, kũ ag kã ù tóg vãfor ja tũ nĩ. Ûn pir tóg hã ra vãfor kũ nĩ inhhã, hã ra tóg ti to rán kũ nĩ, hã kũ tóg ke mũ. ¹³ Ûri sóg ã kukãm tĩg mũ, hã ra sóg ver tag ki ag mũ kãmén mũ, ti tỹ ag mũ sér tĩ jé, ti tỹ inh mũ sér tĩ tag ri ke tĩ jé, fag mũ. ¹⁴ Ag mũ sóg hur ã vĩ kãmén. Kũ ù tỹ inh ki ge tũ ag vỹ ag to jũ mũ, ag tỹ tỹ ag mré ke tũ nỹtĩn kũ. Inh pijé tỹ ag mré ke nĩ gé', ù tỹ ag to jũ mũ ãn ag mré, fag ke gé. ¹⁵ Hã ra sóg ã mũ: ha ag jé prẽr, he tũ nĩ, fag tỹ ga tovãnh jé, he tũ sóg nĩ. Nén-Kórég jo ag jy nĩgãn nĩ, he sóg mũ ã mũ. ¹⁶ Ag pijé tỹ inh ki ge tũ ag mré ke nỹtĩ'. Tỹ sóg ag mré ke tũ nĩ gé, ù tỹ inh ki ge jãvãnh ãn fag mré. ¹⁷ ã vĩ ki ag kanhrãn nĩ, ã tỹ ùn kuprẽg mũ ãn ag, fag tỹ komẽr hã ã ri ke nỹtĩ jé. ã vĩ ãn vỹ tỹ vẽnh vĩ há tãvĩ nĩ. ¹⁸ Inh jẽnẽ ã tóg, sỹ ga kri mur jé. Kũ sóg ã kóm ag mré fag jẽgnẽnh mũ, ag tỹ ãprã ke kar ãn ag mũ inh kãmén jé, fag ke gé. ¹⁹ Ag jagfỹ sóg ã mũ vẽnh fẽg ke mũ, ag tỹ inh mré ã mũ vẽnh vin kũ nỹtĩ jé.

²⁰ Hã ra sóg nén ù to vĩ sór mũ gé, sỹ ã mũ ag kãmén kar kũ. Û ag tóg ag vĩ mẽ kũ inh ki genh ke mũ. ãn fag to sóg vĩ sór mũ gé. ²¹ Ag kar tỹ tỹ ùn pir nỹtĩnh ken kũ tóg há tĩ, ã tỹ inh mré tỹ ùn pir nĩ ãn ri ke, isỹ ã mré tỹ ùn pir nĩ ãn ri ke. Fag tỹ ãg mré tỹ ùn pir nỹtĩn kũ tóg há tĩ. Kũ vẽnh kar vỹ venh ke mũ, ã tỹ nén to inh jẽnẽg mũ ti. ²² Isỹ ã tóg ùn mág han. Kũ sóg ag tỹ ùn mág han ke mũ gé, fag tỹ jagnẽ mré tỹ ùn pir nỹtĩ jé, ã tỹ inh mré tỹ ùn pir nĩ tag ri ke. ²³ Inh mré ke vỹ tỹ ag nỹtĩ, kũ sóg tỹ fag mré ke nĩ gé, kũ ãg kar vỹ tỹ ùn pir ri ke nỹtĩ. ãg tỹ tỹ ùn pir nỹtĩ tugrĩn vẽnh kar tóg venh ke mũ, ã tỹ inh jẽnẽ

ẽn ti. Ûn tỹ inh ki ge kỹ nỹtĩ ẽn ag to há tãvĩ ã tóg nĩ, ã tỹ iso há nĩ tag ri ke. Tag ve jé fag tóg ke mũ, ẽprã ke ag.

²⁴ Panh', vãsỹ ã tóg iso há nĩgtĩ vê, ẽg tỹ ga tag han tũg ki. Hã kỹ ã tóg isỹ ùn mág pẽ han. Kỹ tóg inh mỹ há tĩnh mũ, ag tỹ inh mré nỹtĩn kỹ, ã tỹ inh mỹ ùn vin mũ ẽn fag. Ag tỹ inh mré nỹtĩn kỹ ag tóg venh ke mũ, ã tỹ isỹ ùn mág han ja ti. ²⁵ Panh', jykre kuryj ã tóg nĩ. Û tỹ inh ki ge tũ ag vỹ ã ki kagtĩg nỹtĩ, fag jãvo sóg ã ki kanhró nĩ. Kỹ tag ki inh mré nỹtĩ ag vỹ ki kanhró nỹtĩ gé, ã tỹ nén to inh jẽnẽg mũ ti. ²⁶ Ag mỹ sóg ã kãmén huri, kỹ sóg fag mỹ ã kãmén mãn ke mũ gé, ag tỹ jagnẽ to há nỹtĩ jé, fag tỹ ã tỹ iso há tag ri ke nỹtĩ jé. Kỹ sóg ag mré ẽmãn ke mũ gé,” he tóg, *Jesus* ti, ti panh mré vēmén kỹ.

18

Ag tỹ Jesus se

(*Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Lc 22.47-53*)

¹ *Jesus* tỹ ti panh mré vĩ kar kỹ tóg ti mré mũ tĩ ag mré tĩ mũ sir. Goj tỹ *Cedrom* kafã ù ra ag tóg pa mũ sir. Tá ka tóg krãnkřãn kỹ nỹtĩ. Ka kré ẽn krẽm ag tóg nĩgnĩ mũ sir. ² Hã ra *Judas* tóg ti tĩg ẽn ki kanhró nĩ gé. Tá tóg ti mré mũ tĩ ag mré vēmén tỹ hẽn ri ke han ja nĩ, *Jesus* ti, hã kỹ *Judas* tóg ag tỹ ra mũnh ke ki kanhró nĩ, ù tỹ pã'i ag mỹ ti ven ke mũ ẽn ti. ³ Kỹ tóg ag nón tá jun mũ sir, *soldado* ag mré, porisa ag mré hã ke gé, pã'i ag tỹ ag jẽgnẽn kỹ. *Fariseu* ag vỹ pã'i ag mré porisa ag jẽgnẽ ja nĩ gé. Nėj e gé ag tóg kãmũ mũ, pĩ jónhkó ke gé, ka kykyv mré hã. ⁴ Hã ra *Jesus* tóg ki kanhró nĩ, ti jagtar ken ki, kỹ tóg ag kato tĩg kỹ ag mỹ: “ãjag tỹ ù tỹ hẽ ve sór nẽ?” he mũ.

⁵ Kÿ ag tóg ti mÿ: “*Jesus ti, Nazaré tá ke ên,*” he mÿ. Kÿ tóg ag mÿ: “*inh hã vë,*” he mÿ. Hã ra *Judas* tóg ag mré kâtig ja nĩ gé. ⁶ *Jesus* tÿ ag mÿ: “*inh hã vë,*” hen kÿ ag tóg ti jo ranh ke mÿ. Rom ke ag tóg mÿ sir, êprã. ⁷ Kÿ tóg ag mÿ vĩ mãn mÿ. “*Ãjag tÿ ù ve sór nẽ?*” he tóg. Kÿ ag tóg ti mÿ: “*Jesus ti, Nazaré tá ke ên,*” he mãn mÿ. ⁸ Kÿ tóg ag mÿ: “*ãjag mÿ sóg: inh hã vë, hé huri. Kÿ ãjag tÿ ise sór kÿ inh mré ke tag ag tugvãnh nĩ,*” he mÿ. ⁹ Hã ra tóg tag tó, ti tÿ to hã ti panh mÿ: “*ã tÿ inh mÿ ùn vin ja ên ag vÿ ki nÿtĩ, ag kã ki ù vÿ vãfor ja tũ nĩ,*” he ja nĩn kÿ. Ti tÿ ag jy nĩgãn jé tóg porisa ag mÿ: “*ag tugvãnh ra,*” he mÿ, ti mré mÿ tĩ ag to.

¹⁰ Hã ra *Simão Pedro* tóg ti rógro ên vyn kÿ porisa ag kã ù nĩgrëg kym mÿ. Ti pëgia tá ti nĩgrëg jê ên tÿ tóg kym ke mÿ. Topê tũ to pã'i mág *camarada* vë, ti tÿ ù nĩgrëg kym mÿ ên ti, ti jijin hã vÿ: *Malco*, he mÿ. ¹¹ Kÿ *Jesus* tóg *Pedro* mÿ: “*ã rógro fëg han ra,*” he mÿ. “*Inh panh tÿ inh mÿ: “vësÿrénh jé ã tóg ke mÿ,*” he ja vë, hã kÿ sóg ag mÿ vënh fëg ke mÿ ha. Vënh nenh ke tũ sóg nĩ,” he tóg.

Pã'i tÿ Anás tÿ Jesus ve

¹² Kÿ *soldado* ag mré, porisa ag tóg, ag pã'i mré, *Jesus* mrĩnh mÿ sir, vãfe tÿ. ¹³ Kÿ ag tóg ti pére mÿ mÿ, *Anás* ãn ra. *Caifás* kakrã vë, *Anás* ti, hã ra *Caifás* vÿ tÿ Topê tũ to pã'i ag pã'i mág nĩ, prÿg ên kã. ¹⁴ Hã ra *Caifás* ên vÿ pã'i ag mÿ: “*ùn pir tÿ êg povo jagfÿ ter kÿ tóg pãgsĩ nĩ,*” he ja nĩ. Ên kakrã ãn ra ag tóg *Jesus* pére mÿ mÿ.

Simão tỹ Jesus to ón vén

(Mt 26.57-58, 69-70; Mc 14.53-54, 66-68; Lc 22.54-57)

¹⁵ Kỹ *Simão Pedro* tóg *Jesus* nón tĩ mũ, *Jesus* mré ke ù mré ke gé. Hã ra *Jesus* mré ke ù ên tóg Topê tũ to pã'i ag pã'i mág ên ki kanhró nĩ, hã kỹ tóg *Jesus* nón *Anás* ãn kã ra rã mũ, ãn vãso ra. ¹⁶ Hã ra *Pedro* tóg re tá jẽ nĩ, ãn jãnkã rã hã. Kỹ *Jesus* mré ke ù ên tóg ver ù tỹ jãnkã ki rĩr mũ ên fi mré vēmén mũ, kỹ fi tóg *Pedro* mỹ: “ha kãrã,” he mũ, ti mré ke ù ên tỹ pã'i mág ki kanhró nĩ tugrĩn. ¹⁷ Kỹ fi tóg ti mỹ: “ã hỹn tỹ *Jesus* mré ke nĩ,” he mũ, ù tỹ jãnkã ki rĩr jẽ ên fi. Hã ra tóg ón kỹ fi mỹ: “vó,” he mũ.

¹⁸ Hã ra *Anás camarada* ù ag vỹ tá nỹtĩ gé, porisa ag mré. Đn vãso ki ag tóg pĩ han kỹ nỹtĩ, ti kusa jagy tĩn kỹ. Pĩ to ag tóg tugtón nỹtĩ. Kỹ *Pedro* tóg ag mré tón nĩ gé, pĩ ên ti to.

Anás tỹ Jesus ki jēmẽ sór

(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Kỹ pã'i mág tóg *Jesus* mỹ: “inh mỹ ã mré mũ tĩ ag kãmén. ã tỹ nén kãmén tĩ ên ti kãmén nĩ gé, inh mỹ,” he mũ. ²⁰ Kỹ tóg: “vẽnh kar mỹ sóg jamã há ra tó tĩ,” he mũ. “Vẽnh kanhrãn jafã krēm sóg tó tĩ, Topê ãn krēm ke gé. *Judeu* kar tỹ vẽnhmãn kỹ nỹtĩn kỹ sóg ag mỹ kãmén tĩ. Inh pijé vẽn pēju kỹ tó tĩ’.” ²¹ Hã ra ã tóg inh ki jēmẽ sór mũ’. Inh vĩ męg mũ ên ag ki jēmẽn nĩ. Ki kanhró ag tóg nỹtĩ, isỹ ag mỹ nén tó ja ên ki,” he tóg.

²² Ti tỹ tag tó kỹ porisa ù tóg *Jesus* tãnh mũ, kỹ tóg ti mỹ: “pã'i mág vẽn mỹr, hã ra ã tóg ti mỹ vĩ mũ,” he mũ. ²³ Kỹ *Jesus* tóg: “kỹ inh hỹn vẽn vĩ kórég tỹ ne

tó?“ he mũ. “Ha inh mẽ tó. Vĩ há han inh, ã tỹ hã ra ne tugñĩn isãnh nẽ?“ he tóg.

²⁴ Tag pãte *Anás* tóg *Jesus* jẽnẽg mũ sir, *Caifás* mẽ, *Topẽ* tũ to pã'i ag pã'i mág ẽn mẽ. Ti mrĩnh kỹ jẽ kỹ tóg ti jẽnẽg mũ.

Pedro tỹ *Jesus* to ón mãn

(*Mt 26.71-75; Mc 14.69-72; Lc 22.58-62*)

²⁵ Hã ra *Pedro* tóg ver tón nĩ nĩ, pĩ to. Kỹ tá nỹtĩ ag tóg ti mẽ: “ã hỹn tỹ ti mré ke nĩ gé,” he mũ. Hã ra tóg ón kỹ: “vó,” he mãn mũ. ²⁶ Kỹ pã'i mág mẽ rãnrãj tĩ ù vỹ tá nĩ gé. *Pedro* tỹ ù nĩrẽg kym ja ẽn kanhkã ù vẽ. Ẽn vỹ ti mẽ: “ã ve inh, ka kré krẽm. Tá ã tóg ti mré jẽ ja nĩ,” he mũ. ²⁷ Hã ra tóg ón kỹ ti mẽ: “vó,” he mãn mũ. Ẽn kã *galo* vỹ vãhã kynkyr mũ.

Pilatos tỹ *Jesus* ki jẽmẽ

(*Mt 27.1-2, 11-14; Mc 15.1-5; Lc 23.1-5*)

²⁸ Kusã pẽ ki ag tóg, *Caifás* ãn tá *Jesus* pére kã mũ kỹ, pã'i tỹ *governador* ãn ra ti pére mũ mũ, ti vẽnén jafã ra, *palácio* ẽn ra. Hã ra ag tóg kã ra ge sór tũ nĩ. Ag tỹ fénhta tỹ *Páscoa* han ke vỹ kakó tĩ ha, hã ra ù tỹ pã'i tỹ *governador* ãn kã ra ge mũ vỹ fénhta tỹ *Páscoa* ẽn ko tũ nĩgtĩ. Ag jykre vẽ. Hã ra ag tóg ko sór mũ, hã kỹ ag tóg kã ra ge sór tũ nĩ sir. ²⁹ Kỹ *Pilatos* tóg re mĩ kãkutẽ mũ, ag mré vẽnén jé. Kỹ tóg ag mẽ: “tĩ hẽ ri ké? Ti vỹjyre kórég tỹ ne han’?“ he mũ. ³⁰ Kỹ ag tóg: “vỹjyre kórég han ti tĩ. Ti há nĩ ra ẽg tóg ã mẽ ti ven ke tũ nĩ vẽ,” he mũ. ³¹ Kỹ tóg pã'i ag mẽ: “ãjag jykre hã han nĩ,” he mũ. Hã ra ag tóg ti mẽ: “tĩ ter ke vẽ, kỹ ã hã vỹ ẽg mẽ: “ha ti tén,” henh ke mũ,” he mũ. ³² Hã ra *Jesus* tóg ag tỹ fóg tỹ pã'i mẽ

ti fêg ke tag tó ja nĩ, fóg ag tỹ krunh to ti sa kỹ ti tén ke ti. Hã kỹ ag tóg *Pilatós* mỹ ti ven mũ.

³³ Kỹ *Pilatós* tóg ti ãn kã ra rã mãn mũ, *Jesus* mré vēmén jé. Kỹ tóg ti mỹ: “ã mỹ tỹ *Judeu* ag pã'i mág nĩ?” he mũ. ³⁴ Kỹ tóg ti mỹ: “ũ nỹ ã mỹ tag tó? ã tỹ vēsóg ki to jykrén mỹ vó, pã'i ag tỹ ã mỹ tó mỹ vó?” he mũ. ³⁵ Kỹ *Pilatós* tóg: “inh pijé tỹ *Judeu* nĩ,” he mũ. “Ã kanhkã ag vỹ inh mỹ ã fêg, ã *povo* to pã'i ag. ã hẽ ri ké?” he tóg.

³⁶ Kỹ *Jesus* tóg: “inh pijé tỹ ga tag kri pã'i mág nĩ,” he mũ. “Isỹ tỹ tag ki ãn mág nĩ ra ãn krēm ke ag tóg *Judeu* ag mré jagnẽ génh ke mũ vễ, kỹ ag tóg isenh ke tũ nĩ vễ. Isỹ tỹ ãn mág nĩ vỹ tỹ vyr mỹ ke nĩ,” he tóg.

³⁷ Kỹ *Pilatós* tóg: “kỹ ã mỹ hã ra tỹ pã'i mág nĩ?” he mũ. Kỹ tóg: “ki hã ã tóg tó mũ,” he mũ. “Isỹ ki hã tó hã jé sóg ga kri mur kỹ, ga kri tĩ nĩ. Kỹ ã tỹ ki hã tó to há nỹĩ ãn ag kar vỹ ãn vỹ ãn jẽmẽg mũ,” he tóg. ³⁸ Kỹ *Pilatós* tóg: “ne nỹ tỹ ki hã tó nĩ? Sỹ ki kagtĩg tóg tĩ,” he mũ.

Jesus ter ke

(*Mt 27.15-31; Mc 15.6-20; Lc 23.13-25*)

Kỹ tóg re ra tĩg mãn mũ, pã'i ag mré vēmén jé, kỹ tóg ag mỹ: “ti pijé vễjykre kórég han tĩ,” he mũ. ³⁹ “*Páscoa* kar ki sóg ãjag mỹ vễse ã kavãg tĩ. Kỹ ãn hỹn ãjag mỹ ãjag tỹ ã to: “*Judeu* ag pã'i,” he mũ tag kavãn ke mũ,” he tóg. ⁴⁰ Hã ra ag kar tóg prẽnprẽr mũ sir. “!..*Jesus* pijé!..! *Barrabás* kava ra..!” he ag tóg mũ sir, prẽnprẽr kỹ. Hã ra *Barrabás* ãn vỹ tỹ ãn jykre kórég pẽ nĩ.

19

¹ Kÿ *Pilatos* tóg *soldado* ag mÿ: “ha ti mrãnmrãn, ge kÿ,” he mÿ. ² Kÿ ag tóg ti mrãnmrãn mÿ. Kar kÿ ag tóg sónh pĩrĩn kÿ tÿ ti krĩ tógfĩg mÿ sir. Kÿ ag tóg kur kusũg tÿ ti kri fón mÿ gé sir. ³ Ti ki junjun kÿ ag tóg ti mÿ: “viva, *Judeu* ag pã'i!,” he mÿ, ti nyg kÿ. Kar ag tóg ti tân h mÿ gé sir.

⁴ Kÿ *Pilatos* tóg re ra kutẽ mãn mÿ gé sir. Kÿ tóg vãnh kar mÿ: “ha vé ha, ti jykre kórég mẽ ja tũ sóg nĩ vễ. Kÿ sóg ãjag mÿ ti ven mÿ. Nén ù vãnh mÿ han tũ ti nĩ vễ,” he mÿ.

⁵ Kÿ *Jesus* tóg kãkutẽ mÿ, hã ra tóg sónh tÿ ti krĩ tógfĩn kÿ kãkutẽ mÿ, kur kusũg ên tu kÿ ke gé. Kÿ *Pilatos* tóg vãnh kar mÿ: “ti ve ra,” he mÿ, ag tÿ hẽn ri ke mÿn ti tovãnh jé, ag tÿ ti jagtar ên ve kÿ.

⁶ Pã'i ag tÿ ti ve kÿ, porisa ag tÿ ti ve kÿ ag tóg prẽnprẽn mÿ gé sir. “!..Ka to ti sã..! !..Ka to ti sã..!” he ag tóg mÿ sir, prẽnprẽn kÿ. Kÿ *Pilatos* tóg ag mÿ: “kÿ ãjag hÿn inhhã ka to ti sa sór mÿ! Ti pijé nén ù kórég han mÿ!,” he mÿ.

⁷ Kÿ ag tóg: “hã ra tóg: “tÿ inh Topẽ kósin nĩ,” he tĩ, ãg mÿ,” he mÿ. “Ëg tÿ ù tÿ ge tén ke vễ. Hã tó ja ti nĩ, ãg mÿ, Topẽ ti, hã kÿ tóg rán kÿ nĩ,” he ag tóg mÿ sir.

⁸ Kÿ tóg *Pilatos* tÿ ti tÿ tÿ Topẽ kósin nĩ mẽ kÿ ti mÿ e tãvĩ tĩ. ⁹ Kÿ tóg ti ãn kã ra rã mãn kÿ *Jesus* mÿ: “tÿ ã hẽ tá ke nĩ?” he mÿ. Hã ra *Jesus* tóg ti mré vēmén mãn sór tũ nĩ. ¹⁰ Kÿ *Pilatos* tóg ti mÿ: “ã mÿ inh mré vēmén ke tũ? Isÿ ã kavãn sór kÿ sóg ã kavãn mÿ. Isÿ ka to ã sa sór kÿ sóg to ã sanh mÿ gé. Tag to jykrén,” he mÿ. ¹¹ Hã ra *Jesus* tóg: “Topẽ tÿ ã tÿ pã'i han tũ nĩ ra ã tóg tag han ki kagtĩg nĩnh mÿ vễ,” he mÿ. “Hã

kỹ ù tỹ ã mỹ inh fêg mũ ãn vỹ ã tỹ Topê vỹ mranh mũ tag kãfór nĩ ha,” he tóg.

¹² Kỹ tóg *Pilatós* mỹ e pẽ tãvĩ tĩ, kỹ tóg ti kavãn sór mũ sir. Hã ra *Judeu* ag tóg ti mỹ: “ã tỹ tag kavãn kỹ ã pijé tỹ êg pã'i mág tỹ *Imperador* ãn mré ke nĩ'. Û tỹ vêsỹ pã'i mág han mũ ãn vỹ *Imperador* kato tẽ mũ,” he mũ. ¹³ Kỹ *Pilatós* tóg ag vỹ tag mẽ kỹ *Jesus* jé prêr mũ, ti tỹ ti mré re ra kutê jé. Kỹ tóg ti nĩgia kri nĩ mũ, ti tỹ kri nĩ kỹ hẽ tá vãnh kar jykre vég tĩ ãn kri. Tá ag tóg pó nẽ ja nĩgtĩ, hã kỹ ag tóg to: “Pó Nẽ,” he tĩ, hã vỹ: “*Gabatá*,” he mũ, *Hebreu* vỹ ki. ¹⁴ Rã tỹ êg nĩno kã sa ra ke vẽ. Tỹ vaj kỹ ag tóg fénhta tỹ *Páscoa* ãn han sór mũ, hã kỹ ag tóg ùri vễjẽn tỹ hẽn ri ke kãn mũ. ãn kã *Pilatós* tóg *Judeu* ag mỹ: “ãjag pã'i mág hã vẽ ha,” he mũ. ¹⁵ Hã ra ag tóg prênprêr kỹ: “!..ti tén ra, ti tén ra, ka to ti sã..!” he mũ sir.

“Kỹ inh mỹ ãjag pã'i mág tỹ krunh to sanh mũ?” he tóg, *Pilatós* ti. Kỹ pã'i ag tóg ti mỹ: “pã'i mág êg nỹtĩ, hã vỹ: *Imperador*, he mũ,” he mũ. ¹⁶ Kỹ *Pilatós* tóg ag mỹ: “ha krunh to ti sanh mũjêg ge,” he mũ sir.

Ag tỹ Jesus tỹ krunh to sanh ke

(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Lc 23.26-43)

¹⁷ Kỹ ag tóg *Jesus* mỹ krunh fig mũ, ti tỹ vyn kỹ pãnónh tỹ *Calvário* ra tĩg jé, ag tỹ *Hebreu* vỹ ki to: *Gólgota*, he mũ ãn ra. ¹⁸ Tá ag tóg krunh to ti sãg mũ sir. Ti mré ag tóg ùn régre ag tỹ krunh to ag sãg mũ gé, kỹ ù vỹ ti pẽgia tá krunh to sa, jãvo ù vỹ ti jakãnh tá krunh to sa gé. ¹⁹ Hã ra *Pilatós* tóg *Jesus* to vãnh rá han ja nĩ, kỹ ag tóg ti krĩg mỹ vãnh rá ãn sa ja nĩ, hã vỹ: “*Nazaré* tá *Jesus* vẽ, *Judeu* ag pã'i tỹ *rei* vẽ,” he mũ, vãnh rán ki. *Hebreu* vỹ ki tóg rán kỹ nĩ, *Latim*

vĩ ki ke gé, *Grego* vĩ ki ke gé. ²⁰ Kĩ *Judeu* tỹ hẽn ri ke ag tóg vég mũ sir, vẽn h rá ti. *Jerusalém* vĩ tá kakó nĩ, *Jesus* tỹ hẽn tá krunh to sa kỹ jẽ ẽn ti tá. ²¹ Kỹ pã'i ag tóg *Pilatos* mỹ: “*Judeu* ag pã'i tỹ *rei* vẽn, he ja ã nĩ, vẽn h rán ki,” he mũ. “Hã ra tóg ki krov tũ nĩ. Vẽn so tóg: “tỹ sóg *Judeu* ag pã'i tỹ *rei* nĩ,” he ja nĩ. Kỹ tag hã rán nĩ,” he ag tóg. ²² Hã ra *Pilatos* tóg: “vó, rán inh huri, kỹ tóg rán kỹ nĩ ha,” he mũ.

²³ Kỹ *soldado* ag tóg *Jesus* tỹ ka to sãg mũ. Kỹ ag tóg ti kur mãn kỹ vẽn h kãpãm mũ. Ủ tỹ 4 (ke) ag vẽn, *soldado* ag, hã kỹ ag tóg ti kur tỹ vẽn h kãpãm tỹ 4 (ke) han mũ. Hã ra ti vẽn h kri fẽg ja vĩ kur pir tỹ há nĩ. Kurỹr tũ ti nĩ. ²⁴ Kỹ ag tóg ti kapa há ve kỹ jagnẽ mỹ: “ẽg hỹn tag kym ke tũ nĩ, to joga he jé ẽg tóg ke mũ. Ủ tỹ mãg mũ ẽn hã vĩ tunh mũ,” he mũ. Hã ra ag tỹ ti kur to joga he mũ ẽn tóg rán kỹ nĩ gé, Topẽ vĩ rá ki, ha mẽ. “Inh kur tỹ vẽn h kãpãm ag tóg, hã ra ag tóg inh kur tỹ vẽn h kri fẽg ja to joga he mũ,” he ja tóg nĩ, Topẽ vĩ rá ki, hã kỹ ag tóg ke mũ.

²⁵ Hã ra *Jesus* mỹnh fi vĩ tá jẽ nĩ, krunh rã hã, fi jãvy fi mré. Kar kỹ *Maria Madalena* fi vĩ tá jẽ nĩ gé, kar kỹ *Maria* ù fi ke gé, *Clopas* prũ fi. ²⁶ Kỹ *Jesus* tóg ti mỹnh fag vég mũ sir. Ti mré tĩ mũ ù vĩ fi to grẽn ke kỹ jẽ nĩ, *Jesus* tỹ ù to há ẽn ti. Kỹ *Jesus* tóg ti mỹnh fi mỹ: “tag vĩ tỹ ã kósin nĩnh mũ ha,” he mũ, ti mré tĩ mũ ẽn to. ²⁷ Jãvo tóg ti mỹ: “fi hã vĩ tỹ ã mỹnh nĩnh mũ ha,” he mũ gé. Hã kỹ ti mré tĩ mũ ẽn tóg fi mỹ: “inh mré nĩnh kãtĩg,” he mũ, kỹ fi tóg ti ãn krẽn nĩ nĩ, ti tỹ *Jesus* jẽgja ki fi jẽ'ỹn jé.

Jesus ter

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Kĩ *Jesus* tóg sir ti tỹ nén hynhan ke mũ ãn hynhan kãn ja nĩ. Hã to jykrén kũ tóg ti to nén rán kũ nĩ ãn hynhan kãn sór mũ, hã kũ tóg: “inh og há tóg tĩ,” he mũ sir. ²⁹ Tá runja ù vỹ nĩ nĩ, hã ra *vinho* kaja pir vỹ ki nĩ, runja ãn ki. Kũ ag tóg *esponja* tỹ *vinho* ki tỹ pun ke mũ. Kũ ag tóg ka tỹ *hissopo* jurỹn kũ nén kugpe jafã ãn kusón kũ tỹ *vinho* kã ra rãg kũ ti mỹ jun mũ sir. ³⁰ Kũ tóg ki ùnh ùnh he mũ sir. Kũ tóg: “ke kãn inh huri,” he mũ. Kũ ti krĩ tóg héré' he mũ. Ter tóg mũ sir.

Soldado ù tỹ Jesus kusón

³¹ Kũ *Judeu* ag tóg *Pilatós* mỹ to vĩ mũ, *soldado* ag tỹ ù tỹ ka to sa kũ nỹtĩ ag fa mrynhmranh jé, ag tỹ kãnmar kãgter jé. Tỹ vaj kũ ag mỹ fénhta mág vẽ, hã kũ tóg ag mỹ kórég nĩ, ù tỹ ag fénhta kurã ki krunh to sa kũ ter mũ ti. Hã kũ ag tóg *Pilatós* mỹ ag kãgtén ke to vĩ mũ, ag tỹ ka to ag kãrem jé. ³² Kũ *soldado* ag tóg ù tỹ *Jesus* mré krunh to vin kũ nỹtĩ ag fa mrynhmranh mũ mũ. ³³ Kũ ag tóg *Jesus* fa mrynhmranh sór mũ gé, hã ra tóg hur ter, hã kũ ag tóg mrynhmranh tũ nĩ sir. ³⁴ Kũ *soldado* ù tóg ti rógro tỹ ti jẽn'yr ki kusón mũ, kũ ti kyvénh tóg ki kãkutẽ mũ, kyvénh jãpri mré.

³⁵ Tag ve inh, mỹr, ha mẽ, hã kũ sóg ãjag mỹ tó mũ. Sỹ ki hã tó vẽ. Sỹ ãjag mỹ tag kãmén vẽ, ãjag tỹ inh vĩ tag kri fi jé, ãjag tỹ ti ki ge sór jé. ³⁶ Hã ra tóg rán kũ nĩ gé, ag tỹ ti kusón ke tag ti. “Ag pijé ti kuka mrynhmranh ke mũ',” he tóg, Topẽ vĩ tỹ rán kũ nĩ ki. ³⁷ Kũ tag tóg rán kũ nĩ gé, hã mẽ. “Ag tỹ ùn kusón mũ ãn ve jé ag tóg ke mũ,” he tóg mũ gé, Topẽ vĩ ki, *Jesus* to.

Ag tỹ vẽnħ kej ra ti va mũ

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Kỹ *Jesus* to há ù tóg nĩgtĩ, *Arimatéia* tá *José*. Ęn vỹ ti mré tĩg ja tũ nĩgtĩ, ti tỹ pã'i ag kamẽg kỹ, hã ra tóg *Jesus* to há nĩ. Hã kỹ tóg sir *Pilatós* venh tĩ mũ, kỹ tóg ti mỹ: “sỹ *Jesus* tỹ ka to ti kãtérem há tóg tĩ,” he mũ. Kỹ *Pilatós* tóg ti mỹ: “he,” he mũ. Kỹ tóg *Jesus* tỹ krunh to ti kãtérem tĩ mũ sir. ³⁹ Kỹ *Nicodemos* vỹ kãtĩ mũ gé, ù tỹ kuty tá *Jesus* mré vēmén mũ ěn ti. Ęn vỹ nén ger há ma kãtĩ mũ, 45 (ke) *quilos* vẽ mỹr. Ka tỹ *mirra* jẽnjo ger há vẽ, kar kó'ěr jẽnjo mré. Ęn ma tóg kãtĩ mũ, *Nicodemos* ti. ⁴⁰ Kỹ ag tóg *Jesus* ti kãtérem mũ sir, krunh to, *José* mré *Nicodemos* ti. Ti pãg ag tóg mũ sir, kur tỹ, kỹ ag tóg nén ger há ěn tỹ ti pãg ke ěn kã kã nĩm mũ gé. *Judeu* ag jykre ù vẽ, ag tỹ vẽnħ kej tá ù fi kỹ. ⁴¹ Ka kré ù vỹ *Gólgota* tá kakó nĩ, tá tóg vẽnħ kej tãg nĩ, pãró nor ti, ù tỹ ag tóg ver kã kã fi ja tũ nĩ. ⁴² Ęn kã kã ag tóg ti fig mũ, ti kakó nĩn kỹ. Hã ra tóg rãké nỹ ha, kỹ ag fénhta tóg kakó' he mũ ha, hã kỹ ag tóg vẽnħ kej tãg ěn kã kã *Jesus* fig mũ sir.

20

Jesus rĩr mãn

(Mt 28.1-8; Mc 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Tỹ vaj ùn kỹ, *semana* ki kurã ve ki *Maria Madalena* fi tóg *Jesus* kej venh tĩ mũ. Kusã pẽ ki fi tóg ti kej ra tĩ mũ, kurã sĩn hã mỹ. Tá jun kỹ fi tóg pó tỹ ti kej nĩfe kunũnh kỹ nĩ ěn vэг mũ. ² Kỹ fi tóg *Simão Pedro* to vẽnħvãg tĩ mũ sir, *Jesus* mré tĩ tĩ ù to ke gé, ù tỹ *Jesus* to há tãvĩ ěn to. Kỹ fi tóg ag mỹ: “ẽg *Senhor* va ag tóg mũ ja nĩ,” he mũ. “Ti kej kã ki tóg

tũ nĩ. Ag hỹn hẽ ra ti va kagáv,” he fi tóg. ³ Kĩ ag tóg venh mũ mũ gé, *Pedro* ti, *Jesus* mré tí tí ù ẽn ke gé. ⁴ Pétẽ ag tóg mũ mũ, hã ra ù ẽn tóg *Pedro* kã raran ke mũ, kũ tóg tá jun vén mũ. ⁵ Kĩ tóg pãró nor ẽn ki pãnh ke kũ kã tá kur ẽn vég mũ, ti pãg ja ti, hã ra tóg kã ra rã ja tũ nĩ. ⁶ Kĩ *Pedro* tóg ti nón tá jun mũ gé, hã ra tóg inhhã kã ra rã mũ, ti kej kã ra. Kĩ tóg kur ẽn vég mũ gé sir. ⁷ Ti krĩ pãg ja vỹ vyr mỹ nĩ nĩ, kãnhpẽn kũ. ⁸ Kĩ ù ẽn tóg ti nón kã ra rã mũ gé sir, kũ tóg ti tỹ ven kũ: “hã ja vẽ,” he mũ. ⁹ Vãhã ag tóg ki kanhró nỹtĩ. Tag to hã ag tóg ti vĩ to jykrén há han ja tũ nĩ ver, ti to nén rán kũ nĩ ẽn to, ti tỹ ti ter kar kũ rĩr mãn ke ẽn to.

¹⁰ Ag tỹ ti kej tỹ kuprã nỹ ve kar kũ ag tóg vỹnvỹn ke mũ, ag ãn ra.

Jesus tỹ Maria Madalena fi mỹ vẽn ven
(Mt 28.9-10; Mc 16.9-11)

¹¹ Hã ra *Maria Madalena* fi tóg tá jẽ nĩ, ti kej nor nĩ ẽn tá. Fỹ fi tóg jẽ nĩ. Fi fỹ kũ fi tóg ti kej ki pãnh ke kũ kã tá ẽvãnh mũ sir. ¹² Kũ fi tóg ùn régre ag vég mũ. Topẽ tỹ jẽgnẽ jafã ag vẽ. Kur kupri rĩnh kũ ag nĩgnĩg kũ nỹtĩ, *Jesus* nỹgja tá, ti kej kã tá. Û tóg ti krĩ nĩgja tá nĩ, kũ ù tóg ti pẽn nỹtĩgja tá nĩ gé. ¹³ Kũ ag tóg fi mỹ: “ã tỹ ù jãvãnh kũ fỹ nẽ, jỹ?” he mũ. Kũ fi tóg ag mỹ: “inh *Senhor* va ag tóg mũ ja nĩ,” he mũ. ¹⁴ Kũ fi tóg vẽn pãte ẽvãnh mũ, hã ra *Jesus* tóg tá jẽ nĩ. Hã ra fi tóg ti ki kagtĩg nĩ. ¹⁵ Kũ tóg fi mỹ: “ã tỹ ù jãvãnh kũ fỹ nẽ, jỹ?” he mũ gé. Hã ra fi tóg ti to: “ti hỹn tỹ ka kré tag ki rĩr tí jẽ,” he mũ. Hã kũ fi tóg ti mỹ: “ã mỹ ag tỹ hẽn kã tá ti va mũ vég tũ, vỹ?” he mũ. ¹⁶ Kũ tóg fi mỹ: “*Maria*,” he mũ, fi jiji tó kũ. Kũ fi tóg vãhã ti ki kanhrãn mũ sir, ti tỹ fi mỹ

fi jiji tó kÿ. Kÿ fi tóg ti mÿ: “*Raboni*’, ã hã mÿ’?” he mÿ. *Hebreu* vÿ ki fi tóg tó mÿ. Ëg vÿ ki Ëg tóg tag to: “*Senhor*,” he tÿ.

¹⁷ Hã ra tóg fi mÿ: “inh vóg tÿg nÿ ver,” he mÿ. “Isÿ inh panh ra tâpryn ke vÿ. Inh kanhkã ag mÿ tónh tÿg nÿ, hã ra. Ag mÿ: “isÿ inh panh venh tÿg ke vÿ, hã ra tóg tÿ ãjag panh nÿ gé, he tóg,” hem nÿ. “Isÿ inh Topê to tâpryn ke vÿ, hã ra tóg tÿ ãjag Topê nÿ gé, he ti,” hem nÿ, ag mÿ,” he tóg *Jesus* ti, *Maria Madalena* fi mÿ.

¹⁸ Kÿ fi tóg tÿ mÿ, ti mré mÿ tÿ ag mÿ tó jé. “Ëg *Senhor* ve inh,” he fi tóg mÿ. Kÿ fi tóg ag mÿ tó kãn mÿ sir.

Jesus tÿ ti mré mÿ tÿ ag mÿ vÿnh ven

(*Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Lc 24.36-49*)

¹⁹ Kurã ãn kã, *semana* ki kurã ve ãn tÿ rãkãnh kÿ ag tóg vÿnhmãn kÿ nÿtÿ, ïn ù krêm, ti mré mÿ tÿ ag. Hã ra ag tóg jãnkã nÿfénh ja nÿ, save tÿ, ag tÿ ãprã pã'i ag kamÿg kÿ. Hã ra *Jesus* tóg vãhã vÿnh ven mÿ, ag kã ki, kÿ tóg ag mÿ: “mÿ sér nÿtÿm nÿ,” he mÿ. ²⁰ Kÿ tóg ag mÿ ti nÿgé nug ven mÿ, ti jÿn'yr ti ke gé. Kÿ tóg ag mÿ sér tÿ sir, ag tÿ Ëg *Senhor* ven kÿ, fag mÿ ke gé. ²¹ Kÿ tóg ag mÿ ke mãn mÿ. “Mÿ sér nÿtÿm nÿ,” he tóg. “Inh panh tÿ inh jÿnÿ vÿ. Kÿ sóg ùri ãjag jÿgnÿg mÿ gé, ti tÿ inh jÿnÿ ri ke,” he tóg. ²² Tag tó kar tóg ag ki hu he mÿ, ag kar ki, fag ki ke gé. Kÿ tóg fag mÿ: “Topê kuprÿg vÿ tÿ ãjag jagrÿ nÿtÿ ha,” he mÿ. ²³ “Ãjag tÿ ù mÿ: “ã tÿ Topê vÿ mranh ja ãn tÿ tóg vÿnh pãte fón mÿ,” hen kÿ tóg vÿnh pãte fón kÿ nÿ nÿ. ãjag tÿ ù mÿ: “ã mÿ ti vÿnh pãte fón ke tÿ nÿ,” hen kÿ tóg vÿnh pãte fón ke tÿ nÿ,” he tóg, ti tÿ ag mÿ vÿnh ven vén kÿ.

Tomé tỹ vāhā Jesus ve

²⁴ Hā ra *Tomé* vỹ ag mré nĩ ja tũ nĩ, ag tỹ *Jesus* vég mũ ên kã. *Tomé* ên vê, ag tỹ ù to: “ũn vêgni,” he mũ ên, *Jesus* mré tĩ tĩ ù ên ti. ²⁵ Ag tỹ *Tomé* ên ve kỹ ag tóg ti mỹ: “êg *Senhor* ve êg,” he mũ. Hā ra tóg ag mỹ: “ti nĩgé nug ve sór inh mũ, isỹ ag tỹ prégu tỹ ti nĩgé nugnón ja ên mẽ jé, inh nĩgé tỹ,” he mũ. “Kỹ sóg ti jên'yr ki mênh ke mũ gé, sỹ ti kusón ja ên mẽ jé. Ke tũ nĩ (mũ) ra isóg ti rĩr măn kri nĩm ke tũ pẽ nĩ,” he tóg, *Tomé* ti.

²⁶ Kurā tỹ 8 (ke) tũg kỹ ag tóg vênh măn kỹ nỹtĩ gé, kỹ *Tomé* vỹ ag mré nĩ gé. Đn jänkã vỹ ki saven kỹ jê. Kỹ *Jesus* tóg ag mỹ vênh ven măn mũ. Kỹ tóg ag mỹ: “mỹ sér nỹtĩm nĩ,” he mũ. ²⁷ Kỹ tóg vêsýmér *Tomé* mỹ: “ã nĩgé tỹ inh nĩgé nugnor mẽ,” he mũ. “Ã nĩgé tỹ inh jên'yr kusón ja ên ti mẽ gé. Kri nĩm nĩ, to: vênh ó vê, he măn tũg nĩ,” he tóg. ²⁸ Kỹ *Tomé* tóg ti mỹ: “inh *Senhor*, Topẽ,” he mũ. ²⁹ Kỹ tóg ti mỹ: “vāhā ã tóg kri fi sór mũ ha, ã tỹ inh ve kỹ,” he mũ. “Ủ tỹ ti tỹ inh vég tũ ra kri nĩm mũ ên mỹ tóg vĩ hapẽ han ke mũ, Topẽ ti,” he tóg.

Êg tỹ Jesus ki ge jé vênh rá

³⁰ *Jesus* vỹ êg rĩnve êg tỹ nén han vānh hynhan kãn ja nĩgtĩ, nén tỹ hên ri ke, hā ra sóg rán kãn ja tũ nĩ. ³¹ Sỹ vênh rá tag han vê, ù tỹ vég mũ kar ên tỹ *Jesus* ki ge sór jé, ti to: “*Cristo* vỹ tỹ ti nĩ, Topẽ kósin vỹ tỹ ti nĩ,” he jé. Kỹ ag tóg ti ki ge kỹ rĩr krỹg ja tũ ên venh ke mũ, ti tugrĩn, fag mré hã, mỹr, ha mẽ.

21

Jesus tỹ ti mré mũ tĩ ù ag mỹ vênh ven măn

¹ Tag pãte *Jesus* tóg kejën goj nig mág tỹ *Galiléia* tá ti mré mũ tĩ ag mỹ vënh ven mãn mũ, ha mẽ. ² *Simão Pedro* vỹ tá nĩ, *Tomé* ti ke gé, ag tỹ ù to: “ũn vëgni,” he mũ ên ti, kar kỹ *Natanael* ti ke gé, êmã tỹ *Caná* tá ke ên, ga tỹ *Galiléia* tá ke ên, kar kỹ *Zebedeu* krë ag vỹ tá nỹtĩ gé, *Jesus* mré mũ tĩ régre ù ag ke gé. ³ Kỹ *Pedro* vỹ ag mỹ: “isỹ pirã kugmĩnh tĩg ke vë,” he mũ. Kỹ ag tóg ti mỹ: “ã mré êg mũnh mũ,” he mũ gé. Kỹ ag tóg *barco* ki ge kỹ mũ mũ, goj kri. Hã ra ag tóg nén ù kãgmĩg tũ pë nĩ, kuty ên kã.

⁴ Tỹ vaj kỹ kusãg pë ki, rã tỹ jun ke mũ ra *Jesus* vỹ goj fyr tá jë nĩ, hã ra ag tóg ti ki kagtĩg nỹtĩ ver. ⁵ Kỹ tóg ag mỹ: “ãjag mỹ pirã ù kãgmĩg tũ?” he mũ. Kỹ ag tóg ti mỹ: “hỹ,” he mũ. ⁶ Kỹ tóg ag mỹ: “*rede* tỹ *barco* pëgja tá fón, kỹ ãjag tóg kugmĩnh ke mũ, pirã ti,” he mũ. Kỹ ag tóg ke mũ. Kỹ tóg fór mũ, *rede* ti, kỹ ag tóg kãtãnfyn kórég nỹtĩ, ti kufy tĩn kỹ, pirã e nỹtĩn kỹ. ⁷ Kỹ *Jesus* tỹ ù to hapë ên tóg *Pedro* mỹ: “êg *Senhor* hã vë,” he mũ. Kỹ *Pedro* tóg ti kur rĩnh mãn mũ. Kunũnh ja ti nĩ, ti kur ti. Ti kur rĩnh kỹ tóg *barco* ki kãkutë kỹ goj kã mũ tĩ mũ sir, *Jesus* kukãm. ⁸ Hã ra ag tóg ti nón *barco* kã mũ mũ mẽ gé. *Rede* ên raran ag tóg mũ mũ. Kakó ti nĩ ha, goj fyr ti, 100 (ke) *metros* hỹn.

⁹ Ag tỹ *barco* kã tá kãpa kỹ ag tóg *Jesus* jãká vëg mũ sir. Pirã kugjin tóg nĩ nĩ, kỹ êmĩ tóg tá nĩ gé. ¹⁰ Kỹ tóg ag mỹ: “ãjag pirã gé kãmũjëg,” he mũ. ¹¹ Kỹ *Pedro* tóg *barco* kã ra rã kỹ *rede* ên raran tĩ mũ, goj fyr kukãm. Hã ra tóg fór nĩ, *rede* ti, pirã tỹ, 150 (ke) hỹn, pirã mág tävĩ. Hã ra *rede* tóg jar ja tũ nĩ, ti e tävĩ nỹtĩ ra. ¹² Kỹ *Jesus* tóg ag mỹ: “konh kãmũjëg,” he mũ. Hã ra tóg ag tỹ ti mỹ: “ã tỹ ù nĩ?” he jãvãnh

tĩ. Ki kanhró ag tóg nýtĩ, ti tỹ tỹ ãg *Senhor* nĩn ki.
 13 Kĩ tóg ag mỹ ãmĩ ãn vẽn kãpãm mũ sir, pirã ti ke gé.

14 *Jesus* tỹ ag mỹ vẽn ven tãgtũ vẽn ha, ãn kã, ti ter kar kũ rĩr mãn kar kũ.

Jesus tỹ Pedro mré vẽnén

15 Ag jẽn kar kũ *Jesus* tóg *Simão Pedro* mỹ: “*Simão*’, *João* kósin’, ã mỹ iso há tãvĩ nĩ, ã mré ke ag tỹ iso há nýtĩ ãn kãfór?” he mũ. Kĩ tóg ti mỹ: “hỹ, hã vẽn. Ki kanhró ã tóg nĩ, isỹ ã to hapẽn nĩn ki,” he mũ. Kĩ *Jesus* tóg: “kỹ ù tỹ inh ki ge kũ nýtĩ ag mỹ inh vĩ tóm nĩ,” he mũ.

16 Kĩ tóg ti mỹ: “*Simão*’, *João* kósin’, ã mỹ iso há nĩ?” he mãn mũ gé. Kĩ tóg ti mỹ: “hỹ, hã vẽn. Ki kanhró ã tóg nĩ, isỹ ã to há nĩn ki,” he mãn mũ. Kĩ *Jesus* tóg: “kỹ ù tỹ inh ki ge kũ nýtĩ ag mỹ inh vĩ tóm nĩ,” he mãn mũ gé.

17 Kĩ tóg ti ki jẽnẽ mãn mũ gé, jẽnẽ tãgtũ han kũ. “*Simão*’, *João* kósin’, ã mỹ iso há nĩ?” he mãn tóg. Kĩ tóg ti mỹ e tĩ, ti tỹ ti mỹ ke tãgtũ han kũ. Kĩ tóg: “nén kar ki kanhró ã tóg nĩ. Ki kanhró ã tóg nĩ. Hã kũ ã tóg isỹ ã to há nĩ ki kanhró nĩ,” he mãn mũ. Kĩ *Jesus* tóg: “kỹ ù tỹ inh ki ge kũ nýtĩ ag mỹ inh vĩ tóm nĩ,” he mãn mũ. 18 “Ã mỹ sóg ki hã tó mũ, ha mẽ. ã kyrũ kã ã tóg ã kur rĩnh kũ ã tỹ hẽn ra tĩg sór mũ ãn ra tĩ’ he ja nĩgtĩ. Kejẽn ã kófa nĩnh ke mũ. ãn kã ã tóg ag mỹ ã nĩgẽ tỹ vẽn kri tỹ tam kenh mũ, kũ ag tóg ã senh mũ, ha vem nĩ, kũ ag tóg ã péré mũnh mũ, ã tỹ hẽn ra tĩg sór tũ ãn ra,” he tóg, *Pedro* mỹ. 19 Ti tỹ ti mỹ ag tỹ ti tén ke tó vẽn. Hã ra ag tóg Topẽn tỹ tỹ ùn mág nĩ venh ke mũ, ag tỹ *Pedro* tén ke tũgrĩn.

Tag pãte tóg ti mỹ: “mũ já ha, inh mré,” he mũ gé sir, *Jesus* ti.

Jesus tỹ João to Pedro mỹ vĩ

²⁰ Ag mũn kỹ *Pedro* tóg vēsỹjãm ěvãnh kỹ ũ tỹ *Jesus* nón kãtĩ mũ ěn vég mũ gé, *Jesus* tỹ ũ to ha tãvĩ ěn. Ag jẽn rén ja ěn tá tóg *Jesus* rã hã nĩ ja nĩ. Ěn kã tóg *Jesus* mỹ: “ũ nỹ hỹn ã ven ke mũ, pã'i ag mỹ?” he ja nĩ. Ěn hã vỹ *Jesus* nón tĩ mũ, *Pedro* tỹ ti mré tĩ ra. ²¹ *Pedro* tỹ ti tỹ ag nón kãtĩ ěn ve kỹ tóg *Jesus* mỹ: “jãvo ũ tỹ ěg nón kãtĩ tag ti?” he mũ. ²² Kỹ tóg: “sỹ ti mỹ nén tó mũ vỹ vyr mỹ nĩ, kỹ sỹ ã mỹ nén tó mũ vỹ vyr mỹ nĩ gé,” he mũ. “Sỹ ti mỹ: ter ke tũ ã tóg nĩ, isỹ vỹn ke ve já ã tóg ke mũ, he sór ra sóg ti mỹ kenh ke mũ vễ. ã hã mỹ sóg ã tũ tó mũ, hã kỹ sóg ã mỹ: mũ já ha, inh mré, he mũ,” he tóg.

²³ *Jesus* vĩ tag tugrĩn vễnh kar tóg ti to: “ter ke tũ ti nĩ,” he tĩ, *Jesus* ki ge kỹ nỹtĩ kar ag. Hã ra *Jesus* pijé ti to: “ter ke tũ ti nĩ,” he ja nĩgtĩ'. Ti to tóg: “sỹ ti mỹ: ter ke tũ ã tóg nĩ, isỹ vỹn ke ve já ã tóg ke mũ, he sór kỹ sóg ti mỹ tag tónh ke mũ vễ,” he ja nĩ, *Pedro* mỹ, ũ ěn to. Hã kỹ ti to: “ter ke tũ ti nĩ,” he tũg nĩ.

João tỹ vễnh kãmén

²⁴ *João* vỹ tỹ inh nĩ. Inh hã vỹ tag ve kãn ja nĩ, hã kỹ sóg rán. Ki hã tó sóg tĩ. Vễnh kar vỹ tag ki kanhró nỹtĩ. ²⁵ Hã ra sóg *Jesus* tỹ nén hynhan mũ ěn rán kãn ja tũ nĩ. Ti tỹ nén hynhan mũ ěn vỹ e nỹtĩ, e tãvĩ. Ěg tỹ tag rán kãn sór ra ěg tóg vễnh rá tỹ hẽn ri ke hynhan ke mũ vễ. Sĩ ti nĩ, ěg ga ti, kỹ ěg tỹ hẽ tá vễnh rá tag vin han ke tóg tũ tĩnh mũ vễ.

Hã vễ.

Topẽ vĩ rá **New Testament in Kaingang (BR:kgp:Kaingang)**

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaingang

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaingang

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files
dated 26 Mar 2022
16af52c8-0e45-5e91-b36c-cd314d36d7fc